

RODOKMEN

ČASOPIS PRO RODOPIS, ZNAKOSLOVÍ A OSTATNÍ POMOCNÉ VĚDY HISTORICKÉ

ЖУРНАЛ ДЛЯ ГЕНЕАЛОГИИ И ГЕРАЛЬДИКИ

GAZETA DLA GENEALOGII I HERALDIKI

GENEALOGICAL AND HERALDRIC REVIEW

REVUE GÉNÉALOGIQUE ET HÉRALDIQUE

ZEITSCHRIFT FÜR SIPPENFORSCHUNG UND WAPPENKUNDE

SCRIPTA DE GENEALOGIA ET HERALDICA

O B S A H: *Alexandr Berndorf: O rodě zelenohorských pošt-mistrů, vládků Tábořských z Hirschenfeldu. — Milošlav Kostka: Rodinná a rodová kronika. — Kristián Turnwald: Heraldika v novém hávu. — František Černý: Příspěvky ke kronice Bezručova rodu. — Josef Fiala: Rod mistra Jana Štursy. — Uáclav Bartůněk: Pražský arcibiskup Karel Lamberk (1606—1612) ve víru starostí a společenských závazků. — Jan Muk: Z kroniky rodu Klavíkova a Zátkova. — Metoděj Žemek: Náhrobky v metropolitním kostele sv. Uáclava v Olomouci. — Dražba knih. — Literatura. — Zprávy. — Dotazy. — Odpovědi. — Čtenáři nám piší.*

Svaz přátel rodopisu v Praze

Praha I. Národní tř. 25 n. (založeno 1938) jest spolkem v smyslu zákona spolkového. Sdružuje badatele a zájemce o rodopis a příbuzné vědní obory (heraldiku, sfragistiku, numismatiku atd.), sprostředkuje výměnu zpráv a badání v matrikách a archivech, pomáhá svým členům při sestavení jejich genealogických prací, pořádá přednášky a kursy, půjčuje knihy ze své knihovny, spravuje archiv rodokmenů, vývodů, životopisů, rodových dějin, znaků, pečetí a listin. — Zápisné jednou pro vždy Kčs 5.—. — Roční příspěvek Kčs 80.—, v čemž jest obsaženo předplatné na časopis »Rodokmen«, vycházející 4x ročně o 16 až 32 stranách. — Roční příspěvek Kčs 20.— pro členy, kteří si nepřejí časopisu. — Účet u Pošt. spořitelny Praha 302.760.

Vydavatelské družstvo Rodokmen v Praze

zapsané společenstvo s ručením obmezeným, Praha I, Národní 25 n. (založeno 1945) jest družstvo ve smyslu zákona o společenstvech z r. 1873. Jest spravováno týmiž činovníky jako »Svaz«, jehož jest sesterskou přidruženou korporací, opatřuje peněžní prostředky, spolupracuje se »Svazem« ve všech směrech a chystá vydávání publikací též z jiných oborů, než rodopis (např. numismatika, místopis, kulturní dějiny, vlastivěda atd.). — Zápisné Kčs 5.— jednou pro vždy. — Výše jednoho podílu, který zůstává majetkem upisovatele, Kčs 50.—. Upsati možno i více podílů. Účet u Pošt. spořitelny Praha 55560.

RODOKMEN

Ročník II. - číslo 4. - V Praze dne 31. prosince 1947

Časopis pro rodopis, znakovství a ostatní pomocné vědy historické. — Nakladatel: Vydavatelské družstvo »Rodokmen«, zapsané spol. s ruč. obmez. — Novinová sazba povolena ředitelstvím pošt a tel. v Praze pod č. j. I A-7-2372-OB-46. — Dohledací pošt. úř. Praha 25. — řídí redakční kruh. — Adresa redakce a zaslání recens. výtisků: Praha I., Bartolomějská 9 n. — Administrace: Praha I., Národní třída 25. n. —

Tisk Bří Vychnerové, Praha-Břevnov 201. — Vychází 4x ročně. — Roční předplatné Kčs 80.—. — Před úřady odpovídá za redakci předseda družstva Karel Vyšín, Praha-Michle, Táborská 160 n. Telefon 98.101. — Rukopisy se nevracejí. — Za obsah článků odpovídají autoři článků. — Otisk článků a obrázků dovolen jen se svolením vydavatele a s přesným udáním pramene.

Alexandr Berndorf: O rodě zelenohorských pošt mistrů, vladyků Táborských z Hirschenfeldu.

Když za císaře Ferdinanda II. došlo v době pobělohorské k nové organizaci českého poštovnínictví, bylo stanoveno, že z Prahy povede poštovní spoj k Bavorům a to (asi místy, jimž již dříve byla nějaká spoj) přes Mníšek, Dubno u Příbrami, Březnici (jeuuitské gymnasium), Nepomuk a Klatovy, bylo v r. 1640 rozhodnuto, že bude zřízena i »zelenohorská« pošta; poznamenám-li, že toto panství náleželo tehdy dědicům, Habsburkům vždy věrného místodržícího Adama ze Sternberku, mezi nimiž byl od roku 1630 i Adamův zeť, »defenestrováný« místodržící Jaroslav Bořita z Martinic, jakožto majitel poloviny statku, jest samozřejmé, že místo toto nemohlo býti opomenuto. Zelenohorská pošta byla uvedena v život v r. 1642 (srov. Jos. Svátek ve Zl. Praze z roku 1881, str. 591) a byla pro ni na kraji města Nepomuka při cestě k Zel. Hoře opatřena nejspíše již tehdy patrová pošta a to asi ze dvou opuštěných městských statků, takže bylo u ní na 160 strychů pozemků; a bylo to jediné stavení v městě, u kterého byla dvě celá pravovárečná práva.

Ze starších dějin této pošty uvedu tu pouze to, že v r. 1680, kdy v naší zemi zuřil mor a místodržící (a jiné úřady) se utekli před ním do Plzně, zřízena byla pošta od Vídně přes Budějovice, Vodňany, Strakonice, Zel. Horu, Klatovy, Přeštice k Plzni a byla takto v provozu do 9. září 1880 až do 9. ledna 1881. V lednu r. 1704 — za války — bylo toto spojení obnoveno, tentokrát však z Vídně přes Jindř. Hradec, Veselí, Týn nad Vltavou, Strakonice, Zel. Horu, Vildštejn k Plzni a pak přes Cheb k hranicím; bylo třeba zříditi k vůli němu 9 nových stanic (pošt. úřadů), z nichž každý stál 12. zl. měsíčně. Totéž spojení bylo z důvodů epidemie s nevelkou změnou obnoveno opět v době od 12. října 1713 do 12. března 1714, přes Rokycany, kdež byly zemské úřady a náklad na ně činil 2504 zl. Toto poslední spojení bylo pak ještě obnoveno v letech 1734—1735...

Jména prvních »zelenohorských« pošt mistrů nejsou nám známa. Avšak již v druhé polovici 17. století — snad již dříve — zakotvil na zelenohorské poště trvale rod Táborských z Hirschenfeldu, »vladycký«, obdařený znakem, v němž místo klenotu byla poštovská trubka se stužkou a ve znaku samém jelen v poskoku. V tomto rodě bylo velmi oblíbeno křestní jméno *Daniel*.

V Nepomuckém děkanském archivu nalezen byl opis žádosti Josefa Táborského, c. k. kancelářského asist. kamerál. úřadu v Chebu ze dne 6. října 1847, kterým chtěl žadatel získati materiál k obnově šlechtictví. Podle něho rod Táborských z Hirschenfeldu vyšel z Horažďovic, kdež tamní magistrát 20. února 1666 vydal Danielu Františkovi Táborskému z Hirschenfeldu zvláštní osvědčení pro udělení šlechtického titulu. Podle toho lze předpokládati, že Táborští žili v Horažďovicích již v dobách, kdy Horažďovice i Zelená Hora patřily Sternberkům (po Bílé Hoře). A získali šlechtictví nejspíše z vůle zelenohorské vrchnosti v době, kdy část zelenohorského panství náležela hraběti Jaroslavovi z Martinic, který byl od císaře obdarován právem »palatinátu«, takže mohl své poddané povyšovati do stavu šlechtického a obdarovati je znakem.

Pátráním v matrikách horažďovických jest zjištěno, že táborští žili tam již na počátku 17. století a jejich rod byl velmi rozvětven. Otcem prvního známého pošlehtilého Táborského, Daniela Františka, byl nejspíše bohatý horažďovický měšťan a soukromník, Daniel Táborský, jenž byl dne 28. srpna 1647 pověřen dozorem nad prodejem masa a r. 1653 koupil od Doroty Školové nějakou louku za 50 zlatých, kterýžto trh jest zapsán v tamních knihách dne 4. května 1657. Při renovaci purkmistrovského úřadu 7. října 1660 byl jmenován cechmistrem soukenického cechu a 30. prosince 1655, za Ignáce Karla, hraběte ze Sternberku, pána na Zel. Hoře, byl jmenován

primasem města Horažďovic. Za manželku měl Zuzanu, jejíž »kšaft« ze dne 25. května 1668 jest uchován v Horažďovicích. Jest velmi obsáhlý a odkazuje v něm svou duši Bohu, statek manželovi, dále legáty chrámu sv. Petra a Pavla, kdež u oltáře sv. Mikuláše byla pohřbena a mezi jinými dědici je jmenován též Daniel František Tábořský, její syn; provděpodobně první šlechtic z Hirschenfeldu, jakožto zelenohorský poštministr. Od té doby uvádí se na zelenohorské poště v Nepomuku »vladykové« Tábořští z Hirschenfeldu. Zdá se však, že pošlechtěna byla jen tato »pošt-mistrovská« větev, že však celý rod Tábořských těšil se přízni své vrchnosti i když zůstával ve stavu měšťanském. Tak na př. nejvyšším panským úředníkem na panství sedlickém u Blatné v době 1676—83 se uvádí Jan Daniel Tábořský, podle rodového jména »Daniel« jistě příbuzný s nepomuckým poštministrem a také jméno Tábořský se uvádí mezi jinými úředníky jiných panství; též nájemce nepomuckého výsadního hostince »Panského domu«, uvádí se Mart. Tábořský.

Výše zmíněný Daniel František Tábořský z Hirschenfeldu, nepomucký poštministr, měl asi více dětí, z nichž jeho stejnojmenný syn byl pak na sklonku 17. věku hejtmánem zelenohorského panství a posléze i regentem všech panství umění-milovného hraběte Václava Vojtěcha ze Sternberku, zvelebitel z zelenohorského panství, budovatele zámku v Troji u Prahy a sternberského domu na Hradčanech v Praze. Nejspíše tento regent vymohl svému bratru poštministrovi ještě od hrab. Václava Vojtěcha ze Sternberku (zemřel 1707), úplné osvobození zelenohorské pošty ode všech dávek, takže se tato pošta, stojící v Nepomuku, nazývá »svobodným šlechtickým domem«.

V době, kdy Tábořští z Hirschenfeldu domohli se této výsady, stáli jistě v zenitu své slávy. I zakoupili pak poštu do svého vlastnictví. Patřilo k ní hodně pozemků, les a rybníky; výsada tato trvala však jen do vymření vladyckého rodu z Hirschenfeldů.

Od regenta Daniela Františka Tábořského z Hirschenfeldu pochází pěkná kamenná socha Panny Marie Zelenohorské, stojící dodnes na vysoké mezi proti budově staré pošty na vysokém zděném a vlastním kamenném podstavci. Na tomto čteme nápis: »Dom. P. Marie Virido Montanac Honori Poni et ex Strvi fecit D. F. Tábořský a Hirschenfeld 1688«. Jest nejspíše díkuvzdáním za to, že zelenohorská pošta byla takofka zázrakem ochráněna při zhoubném požáru, který vypukl v městě dne 20. srpna 1686 o páté hodině odpolední v domě Kadamerově a zničil kromě chrámu sv. Jana 48 obývacích domů a mnohé hospodářské budovy. Tato událost jest nejspíše zobrazena na starém obraze, jehož originál jest majetkem p. JUDra Vladimíra Vátra, notáře v Blovicích, jehož kopie bývala na zelenohorském zámku až do německé okupace, kdy byla tu umístěna škola »SA-mannů« a zničeno mnoho pa-

mátek. Na něm jest pošta namalována jako nevelké, ale patrové stavení, sice osamocené, ale obklopené domy, stojícími již v plamenech. Nad ní se v oblacích vznášejí Panna Marie, Svatý Vojtěch (zelenohorský patron) a sv. Jan Nepomucký. Po regentovi Frant. Danielovi Tábořském z Hirschenfeldu máme tu ještě jinou památku, a sice kapličku sv. Vojtěcha v Zeleném dole v Nepomuku. Jest o ní psáno: »Dne 4. června 1662 vyzdvihl po veliké vodě kámen u řeky, kdežto někdy sv. Vojtěch svoji šlépěji pozůstavil a kde pak kaplička od kamene postavena jest od hejtmána Daniela Františka Tábořského z Hirschenfeldu«; Postavena jest na louce, patřící dosud k poště (Nepomucký městský archiv).

Snad jeho mladším bratrem, nebo synovcem byl Vojtěch Tábořský z Hirschenfeldu, zelenohorský poštministr, zemřelý v Nepomuku dne 12. prosince 1740 ve stáří 64 let (nar. 1676).

Synem tohoto Vojtěcha byl poslední zelenohorský poštministr z rodu Tábořských z Hirschenfeldu, Josef Daniel Tábořský; narodil se r. 1711, poštministrem se stal v r. 1739 nebo 1740 a byl jím po 54 léta — až do r. 1794. Za něho utrpěla pošta živelnými pohromami, dále velmi za války a okupace v r. 1741; proto byla tu v r. 1746 stavěna nová budova pošty a to podle plánů slavného Kiliána Ign. Dientzenhofera, společných pro stavbu děkanství i pošty; rozpočet na každou tuto budovu činil 2790 zl. Nedovedu však povědět, byl-li stavebníkem rod Tábořských z Hirschenfeldu nebo zelenohorská vrchnost; zdá se však, že tato. Budova tato se sice zachovala dodnes, ale byla jistě z části pozměněná po požáru v r. 1790 a zejména přestavbou v letech 1887—1889, kdy zrušen v jejím středu ohromný průjezd, obdobný tomu, který se dochoval na budově děkanství, mansardová střecha s vikýři atd. Při číslování domů dostala pošta čp. 63 a 64, později 76 a 77 (od r. 1809).

Josef Daniel Tábořský kšaftoval 20. června 1790 a zemřel 2. května 1796; byl třikrát ženat. Ponejprv s Annou, rodem Vendlerovou z Kvítku, zemřelou 22. března r. 1765. S ní měl jedenáct dětí; byly to:

1. Anna Alžběta, nar. 16. února 1747; kmotrou její byla Alžběta Seyfridová, choť ředitele panství. Zemřela 11. září 1754.

2. Alžběta Dorota, narozená 9. března 1748 a oddána dne 14. února 1792 za krejčího a měšťana Františka Lešetinského z čp. 9., zemřelého 7. prosince 1802. Žila pak v městském špitále, čp. 193, kdež zemřela 4. srpna 1831.

3. František Jan, narozen 23. října 1749; kmotrem byl mu Václav Pellecus curatus; byl v r. 1795 »sloužící v Uhrách«.

4. Jan, narozen 21. ledna 1751; kmotr: Antonín Ryba, měšťan. V r. 1795 byl »vojákem v poli« a zemřel v Budějovicích, nejspíše v špitále 17. března 1801. Zanechal několik dětí-sirotků,

z nichž nejspíše syn Josef byl oním výše zmíněným asistentem kamerální kanceláře v Chebu.

5. *Josef*, narozen 1. června 1753; kmotr: Antonín Ryba; byl kanonýrem a měl hodnost »bombardona«. Zemřel ve vojenském špitále roku 1810 v Benešově u Prahy, jakž soudím z dopisu jeho bratra Adalberta, dochovaném v městském archivu.

6. Antonín, Tomáš, Jan z Boha, narozen 4. března 1755; kmotr zase Antonín Ryba. Byl posléze okresním felčarem v Radoměři u Kravky v Polsku.

7. *Adalbert*, Vincenc, Benedikt, narozen 20. března 1757, byl vojenským lékařem-doktorem. V roce 1800—1802 u nově založeného pluku Schwarzenberských »hulánů«, 1802 v Holešově na Moravě, potom ve Vídni. V roce 1807 ve Vys. Mýtě, v r. 1809 v Chomutově a navštěvoval knížete Windischgrätze, generála v Praze. Byl nejspíše svoboděn a žil ještě r. 1812, další zprávy pak mizí. Jeho dopisy jsou v nepomuckém archivu.

8. *Václav* Jiří, narozen 22. dubna 1759; kmotr: František Tereba, měšťan. Byl vyučen mydlářem a chtěl se státí poštmistrem, neměl však potřebných zkoušek. Dne 25. listopadu 1794, ve stáří 35 let, byl oddán s 21 letou Františkou, dcerou Františka Strossa, škol. mistra v Horažďovicích, v Nalžovech a jeho manželky, Anny rozené Hornasové z Pavlikova. Otec mu postavil dům v Nepomuku, čp. staré 77, číslo nové 92, který on prodal učiteli Klementovi Štrossovi, svému příbuznému a věhlasnému hudebníku a koupil od svého švagra Františka Lešetického, dům čp. 9. Tento Václav měl děti:

a) *Johana* Anna, narozená 24. května 1795 v čp. 77; kmotra: Kateřina Ledrová, choť purkmistra a Antonie Strassová.

b) *Anna*, narozená 26. března 1797 v čp. 77; kmotři: Anna Pruner, Antonín Leder.

c) *Antonín*, nar. 24. prosince 1799; kmotři: Antonín Leder a Johanna Pruner.

d) *Uojtěch*, narozen dne 7. listopadu 1801 čp. 77; kmotři jako předešle.

e) *Terezie*, narozená 14. října 1803 v čp. 9; kmotři předešli.

f) *Václav*, narozen 20. října 1805 čp. 9; kmotři: Martin Leder, Anna Štross.

g) *Josefa*, narozená 19. března 1808; zemřela 8. dubna 1808 na psotník.

h) *Josefa*, narozená 6. listopadu 1809.

i) *Alžběta*, narozená 23. května 1812 a zemřela 15. září 1814.

Po r. 1814 se Václav Jiří vystěhoval z Nepomuku, neznámo kam, asi do Horšova Týna.

9. *Uit* Augustin, narozen 14. března 1761; kmotři: Bukovský Ondřej, panský úředník (pak ředitel) a Fr. Tereba. Zemřel v mládí.

10. *Anna* Jana Gabriela, narozená 22. března 1763; kmotři: Zuzana Lener a Tereba, zemřela 1765,

11. *Karel*, narozen 20. března 1765, zemřel téhož dne. Kmotři: Frant. Max s chotí Dorotou.

První manželka poštmistra Josefa Táborského z Hirschenfelda, Anna, zemřela 24. března 1765.

Druhou jeho manželkou byla vdova Terezie Bittnerová (narozená r. 1772), podle všeho vdova po nějakém panském úředníku z panství dobříšského, kteréž tehdy se Zelenou Horou náleželo hrabatům z Colloredo-Mansfeldu. Poněvadž pošt-mistr Táborský byl ve dluzích, zdá se, že vdova Bittnerová ho zachránila před zkázou, avšak vymínila si asi, že zelenohorskou poštu podědí její syn Josef Bittner, narozený 14. dubna 1759. Josef Bittner byl ženat a jeho manželka Magdalena, narozená neznámo kde v r. 1762 a zemřela v Nepomuku dne 21. června 1812. Její tchýně, Terezie Táborská z Hirschenfeldu, před tím Bittnerová, předešla ji ve smrti dne 12. listopadu 1778 v Nepomuku a pošt-mistr Josef Daniel Táborský z Hirschenfeldu se pak oženil po třetí s Ludmilou Řehákovou, kteréžto manželství bylo rovněž bezdětné. Tato Ludmila zemřela 30. prosince 1800 na souchotiny ve stáří 60 let (narozená r. 1740). Všichni tu jmenovaní zemřeli v budově pošty.

Nutno tu vzpomenouti také toho, že již Klára Bernardina, ovdovělá hraběnka ze Sternberku, rodem z Maltzanu, vdova po hraběti Václavovi Vojtěchovi, zvláštním »instrumentem« ze dne 16. července 1708 obnovila všechny výhody a výsady pro »svobodný a šlechtický« dům Táborských z Hirschenfeldu, ale jen pro členy tohoto rodu.

Dne 26. září 1792 předložilo pražské gubernium dvorní komoře ve Vídni opětovný návrh těžce zkoušeného p. zelenohorského pošt-mistra Josefa Táborského z Hirschenfeldu, o výslužbu; jest mu 80 let a slouží více jak 53 roky, takže gubernium doporučuje žádost a poukazuje na toto stáří. Dvorská kancelář dekretem ze dne 8. listopadu 1792 oznamuje guberniu své rozhodnutí: Pošt-mistři a jejich vdovy nejsou pod pensí, alespoň ne zpravidla a podotýká, že zelenohorská pošta není už dědičnou a že ji pošt-mistr může prodat! Povoleno mu však 60 zlatých ročně na písaře.

Dne 1. srpna 1793 doporučilo pražské gubernium nejvyššímu pošt-mistrovi, hraběti z Paaru návrh, aby nepomucký pošt-mistr Táborský mohl svoji »nedědičnou« poštu postoupiti nevlastnímu synu Josefu Bittnerovi, poštovnímu písaři. Dvorské kanceláři však kandidát nevyhovoval a již 18. srpna 1793 zamítla tuto žádost, tedy ve lhůtě obdivuhodně krátké. Dne 18. dubna 1794 žádá pražské gubernium znovu o povolení postupu pošty Josefu Bittnerovi, jenž z rodinných důvodů jest jediným přijatelným kandidátem. Tentokrát dvorská kancelář již 30. května 1794 vyhověla této žádosti a 15. července 1794 složil Josef Bittner přísahu jakožto nový »zelenohorský« poštovský a pak se svým otčímem smluvil

se o postupu pošty (za 5500 zl.) 1. srpna 1795. Za některá uvedená tu data o poště děkuji p. Dr. Fr. Roubíkovi z archivu min. vnitra (dopis z 20. května 1943).

Josef Tábořský z Hirschenfeldu odešel pak na odpočinek a zemřel již 2. května 1796 v budově pošty, čp. 63, dnešní 76, jsa stár 85 let. Zanechal (z dne 20. června 1790) česky psaný testament (závět) v níž však odkázal pouze své jmění vdově (5050 zl. a výměnek vdově; před tím prodal nějaké pole »V korejkách«, 1242 sáhů). Dále založil mešní a špitální nadaci. Dluhy však v testamentu neuvádí. Universálním dědicem byl Josef Bittner, jenž měl vyplácet legáty potomkům svého otčima, žijícím vesměs mimo Nepomuk. Tento testament, jakož i pozůstalost Ludmily Tábořské, rozené Řehákové, byly pak předmětem dlouholetých sporů a soudů mezi Bittnerem a Tábořskými. Bittner zůstal pak již neženat a byl též nepomuckým purkmistrem. Zemřel 15. února 1835 a prodal před tím poštu (za 3000 zl. k. m. — tedy po krachu v r. 1811 — velmi levně) manželům Klaudovým. Bittner kšaftoval 14. února 1835, zřídil špitalskou nadaci a byl za-

opatřen svým přítelem, dp. děkanem Josefem Zemanem. Zemřel v domě čp. 76.

Tábořští z Hirschenfeldu vítali v Nepomuku mnohé vzácné hosty, zejm. Marii Terezií, císaře Josefa II., který na jejich poště přespál, saského prince Christiana Augusta, ostříhomského arcibiskupa a primasa království uherského, jenž jako ctitel sv. Jana Nepomuckého byl tu třikrát a sloužil v kostele slavné bohoslužby; dále biskupa a kardinála pasovského. Jana Filipa, knížete z Lamberku, velkovévodu Františka Lotrinského a jiné vysoké hodnostáře duchovní i světské, zvláště 7. února 1724 komisi k svatořečení sv. Jana Nepomuckého, již vedl probošt a světící biskup Dr. Daniel Josef Mayer.

Rod Tábořských dosud žije; v r. 1944 žádal plukovník-auditor v. v. Dr. Karel Hirschfeld z Lince (Kaarstr. 7/II) arciděkanství úřad o nějaké rodové doklady. Je zajímavé, že všechny písemnosti, dochované nám po Tábořských z Hirschenfeldu, i závět Josefa Daniela, posledního poštmistra, i dopisy (soukromé) jeho synů, císařských důstojníků a vojáků, jsou zásadně české; za to Bittner psal vše tehdy panující němčinou.

Miloslav Kostka: Rodinná a rodová kronika.

Vyvrcholením rodopisovy práce je sepsání kroniky. S touto prací může začít až teprve po sebrání veškerého materiálu. Aby mu neunikala přítomná doba nezaznamenaná, zapisuje si prozatím podrobně důležité změny a události, týkající se jeho rodu do silnějšího sešitu. Těchto poznámek pak použije pro sepsání historické části kroniky.

Kroniku rozeznáváme buď rodinnou nebo rodovou. *Rodinná* kronika je sestavena podle hlavní linie; líčí život a osudy rodiny, tedy otce a matky až do jejich smrti a dětí do jejich sňatku. Toho syna této rodiny, jenž jest i naším předkem, sleduje pak dále i jako otce rodiny, kterou založil, atd. Rodinnou kroniku možno sepsat i též podle vývodu. *Rodová* kronika sleduje osudy všech členů rodu buď podle rozrodu, častěji však podle rodokmene. Má tedy zřetel ke všem liniím rodu.

Podle toho bude také znít titul kroniky: »Rodinná kronika Rottovská«, »Letopisy rodiny Dohnalovy ze Tří Dvorů«; »Rod Kinských na Chlumci«, »Kronika rodu Šavrdova z Vlašimi a rodů s ním příbuzných«, a t. p. Pod názvem kroniky uvedeme autora: Napsal X. Y. Sestavil Y. Z. Podle původních pramenů vylíčil A. B. Podle starých matrik vypráví M. N. Konečně též místo a rok sepsání!

Za názvem budiž další list určen věnování, jež může být buď všeobecnější nebo určité osobě: Rodičům, památce předků, pro radost a potěšení dětem, potomkům, památce drahých zemřelých,

památce otce, který mě učil lásce a úctě k našemu rodu, etc.

Potom kronikář ponechá několik archů čistých, na něž se budou podepisovat ti, kdo budou mít kroniku v majetku a od kdy, event. do kdy.

Na dalších stranách přijde předmluva, jejíž název je zase možno šířeji rozepsat: Několik slov úvodem. Pozdrav čtenářům! Lecturis salutem! Zde kronikář vylíčí vznik kroniky, od koho nebo odkud přišel na myšlenku napsat rodovou kroniku a jak opatroval prameny, při čemž upozorní na archívalie ztracené nebo nedostupné. Uvede postup práce, obtíže, jež zdolal, jako ku př. ztrátu zápisků, po níž začal veškerou práci znovu, nebo mrtvý bod, přes nějž se přenést mu pomohla teprve po několika letech náhoda. Znamená spolupracovníky a jaký názor měla jeho rodina na sepisování kroniky. Předmluvu uzavře stručnou úvahou o smyslu rodové cti a tradice.

Následuje stručný životopis zakladatele kroniky — opravdu stručný!

Kapitola, jež by neměla v žádné kronice chybět, jedná o rodovém jménu; pojednává o vzniku jména, jeho významu a případném vývoji a změnách. Nutno postupovati opatrně a informovati se dobře i po stránce filologické, abychom se uvarovali chybného výkladu. Zmíní se též o různých přezdívkách a jiných »alias« a »vulgo«. Nezapomene ani na jmenovce, zvláště slavné, kteří s rodem přímo nesouvisí; uvede prameny, v nichž je o nich zmínka. Pokud se v některé

rodině používalo erbu, připojí se k této kapitole i popis a výklad znaku. Tam, kde podléhal erb určitému vývoji, zachytíme slovem i tyto změny (první výskyt, polepšení, atd.). Zaznamenáme též erbovní nebo prostě pouhou rodovou pověst, jaké se obvykle vízí k začátkům rodu, zahaleným mlhou. Rovněž patří v této kapitole příslušné místo i pečetím, používaným některými příslušníky rodu.

Samostatnou kapitolou bude též pojednání o kolébce rodu. V podstatných rysech, stručně, zachytí historii nejstaršího, známého místa v dějinách rodu.

Pak následuje vylíčení osudů jednotlivých členů rodu. Začne se nejstaršími záznamy o dávnych příslušnících rodu, s nimiž nám chybí přímá souvislost. Dále věnujeme místo nejstaršímu přímému předkovi, vypíšeme vše, co jsme o něm zjistili: Datum a místo narození, školní vzdělání, povolání, hodnosti, vyznamenání, záliby, majetek, spory, sňatek, kolik dětí vzešlo z manželství, kolik a kteří z nich zůstali naživu, čím se stali synové, příp. jaké pošlosti založili, za koho a kam se provdaly dcery a j. Dále zprávy o nemocech, jež prodělal, konečně o úmrtí, pohřbu a pozůstalosti.

Stejným způsobem postupujeme u dalších členů rodu. Je samozřejmé, že každému z předku nebude věnováno stejně místa. Některý si vynutí množstvím zpráv, jež o něm máme, nebo svým významem samostatnou kapitolu, zatím co jinde nedostatek archivních zápisů nás donutí shrnout do jednoho oddílu řadu předků a teprve rozštěpení rodu nebo naopak vyhasnutí některé větve dává příležitost kapitolu uzavřít.

Hledíme se však abstrahovat od doby, kdy kroniku píšeme a pochopíme, že na XVI. století není možno hledět pod zorným úhlem věku XX. K tomu nám dopomůže četba jiných rodových kronik, jichž bylo již vydáno značné množství tiskem. Do líčení vložíme občas vlastní slova toho příslušníka rodu, o němž píšeme, jeho rčení nebo úryvek z dopisu. Avšak s mírou! Delší citáty dejme do poznámky pod čarou nebo za kapitolou, příp. na konci kroniky, kde uvádějme též pramen. Při tom všem budiž dbáno historické pravdy a hodnoceno kriticky a pokud je v lidských možnostech nestranně. Ničeho také úmyslně nezamlčujme, byť i to byly věci, o nichž bychom raději nepsali. Vždy možno nalézt vhodnou formu.

Postupem času se zachovalo více a více pramenů až do doby nejnovější; o ní můžeme vydati svědectví nejobsažnější a nejvěrohodnější. I to je úkolem kronikářovým. Kronikářem rodu zůstat i pro přítomnou dobu!

Po vnější stránce se může rodová nebo rodinná kronika skládat ze tří knih: 1. vlastní kroniky — s textem, 2. alba fotografií, kreseb a mapek, 3. listináře.

Papír na kroniku a listinář bezdřevný, ruční výroby a nelinkovaný! Formát větší, alespoň normalisovaný! Písmo se požaduje čitelné a markantní. Používá se tuše, na iniciálky t. zv. temperové rumělký. Kronika psaná na psacím stroji nepůsobí dojem té starobylosti a bytelnosti, kterou se má kronika vyznačovat.

Je žádoucí ponechat dostatečně volné okraje: Nahoře a po vnitřní straně asi 3 cm, na vnější straně a dole větší, 5—6 cm. Poznámky buď na jednotlivých stranách pod čarou nebo za kapitolami! Číslování stran arabskými číslicemi.

Na album doporučujeme tuhé listy bílé nebo aspoň velmi jasné světlé barvy, aby se na ně dalo psát nesmytelnou tuší. Nalepi se obrázky nejen osob, nýbrž i objektů, důležitých pro rod: Rodné a úmrtní domy (a světnice), stavení, jež vlastnil či vlastní některý příslušník rodu, kostely, v nichž se konaly křty, svatby a pohřby. Přijdou sem i fotografie náhrobků a pomníků, erbů a pamětních mincí, pokud mají přímý vztah k rodu, příp. reprodukce listin, pro rod významných, nebo na nichž jsou podpisy předků a p. Fotografie nejlépe v černém provedení na bromostříbrných papírech! Obrázky nelepiíme po celé ploše, nýbrž pouze pás při horním okraji v šíři asi půl cm a dolní rohy. Také možno použít malých růžků, jež se zalepí do alba a obrázků se do nich zasune; pozor však, aby fotografie nevypadávala. Naprosto nezbytné je označení pod každý snímek, koho nebo co představuje a datum expozice! Pro jistotu popíšme takto i rub obrázků! Reprodukujme snímky obcí, staveb i interiérů z doby, v níž byl dotýčný objekt pro náš rod významný! Pořadí obrázků podle rodové posloupnosti, zachovávané v kronice.

Listinář měj též druh papíru jako kronika! Opisují se do něho výpisy z matrik i archivů, zase v patřičném chronologickém pořadí. Doporučujeme odkazy v kronice na příslušnou stranu alba a listináře a naopak v albu a listináři na kroniku; ku př. K 45, A 12, L 26.

Všechny tři knihy buďtež svázaný pevnou ruční vazbou, aspoň polokoženou, nejlépe však celokoženou! Nejtrvanlivější je vepřovice. (Kozinka se loupe.) Označení na hřbetě a deskách gotickým písmem. Pěkně se vyjímá na desce ve stylu starých knih supralibros. Na knihy pořídíme tuhé, ochranné obaly. Kroniku chováme v suchém místě, kde je stálá teplota, aby papír nepodléhal zkáze.

Obsah rodové kroniky by měli znát všichni příslušníci rodu. Proto je dobře pořádit několik přesných opisů. Ideální ovšem je vydat kroniku tiskem. Tak ji může vlastnit každý příslušník rodu a znalostí minulosti přispívá k udržení vědomí sounáležitosti i mezi příbuznými rodově i místně hodně vzdálenými. Náš »Svaz« podle možnosti hodlá kroniky svých členů vydávati postupně tiskem.

Nelze říci, že heraldika o sobě vznikla ve spojení s rytířstvím. Toto se toliko chopilo heraldiky jako nejúčelnějšího reprezentativního prostředku a přivedlo ji k netušenému rozvoji. Proto znaky v rámci úpravy společenských a právních poměrů evropských ve století 12., též výtvarnický pokrokový, spolu s dědičností lén a živností se staly dědičnými spolu s příjmeními v rodech, zaujímajících význačné postavení. Z těchto reprezentativního důvodu hned ve 12. století sáhly po znacích i obce, korporace duchovní a světské, úřady atd. V tomto směru měly znaky ovšem prastarou tradici z antiky, kdy na př. každý městský stát ať se zřízením republikánským nebo monarchistickým měl svůj znakový symbol, nám známý ponejvíce z řeckých mincí. Také Řím měl svého rozkřídleného orla, třímajícího hromový klín a svazek blesků.

Feudální heraldika se vžila všude tak, že ani politické změny, anexe a revoluce se neodvážily dotknouti se této posvátné vlastenecké záležitosti. Tak se na př. stávalo, že nové panovnické rody přebíraly aspoň pro svou novou hodnost erb vymřelého rodu předchozího, čímž se znaky vžívaly jako zemské či státní. U nás Lucemburkové po Přemyslovcích převzaly pro Čechy lva, pro Moravu kostkovanou orlici, po vratislavských Piastovcích za Slezsko orlici s půlměsícem, Přemysl Otakar po Babenbercích pro Rakousko převzal břevno atd.

Teprve francouzská revoluce odstranila státní heraldický erb, rovněž i Sovětský Svaz odstranil ruského orla, předchozím převratem zbaveného jen korunovačních klenotů a svatozáří; potom i nacistické Německo a Titova Jugoslavie následovaly těchto příkladů. Naproti tomu však osvobozené státy americké, nástupnické státy z I. války světové a nové vlády ve státech exotických buď si za státní znak zvolily historický erb své užší vlasti, nebo si podle heraldických pravidel vytvořily znak nový. U nás byl střední znak státní utvořen ze štítu dřívějšího království českého, markrabství moravského a vévodství vratislavsko-slezského, které své historické erby již měly; pro Podkarpatskou Rus šťastně tehdy kombinován znak zcela nový; pro Slovensko však převzat z památek vžitý znak velkouherského dvojitého kříže, pod nímž zelené trojvrší v souhlase se slovenskou trikolorou přebarveno na modro, ač by se byl pro slovenské území, z něhož se následkem tureckého vpádu převážně skládaly novověké Uhry, spíše hodil znak originálnější, na př. podle hesla »Od Dunaja k Tatrám« ve smyslu starých map nahoře s jihem a dole se severem: v červeném poli bílá skála (snížený hrot) a modrá hlava štítu, a podle toho prapor bílo-modro-červený.

Jest však pozoruhodné, že právě v republice

francouzské, právě tak jako švýcarské, zapustily znaky měst tak hluboké kořeny, že na reprezentativních památkách (medailích, odznacích, budovách) daleko zastíňují sám stát. A města stejně jako duchovní instituce se honosí štíty pocházejícími ještě z archaického 12. století, štíty normanskými mandlovitými, gotickými trojhrannými, routovými ve Středozeří obvyklými, oválnými nebo vykrajovanými slohů novověkých a zjednodušenými z empiru.

I přes naše kraje se v našem věku přehnala jedna velká revoluce a jedna velká válka. Značně se prohloubily dějepisné znalosti nejšířších vrstev lidu, načato nové nazírání na historické události odlišně od romantického usměrnění protirakouského. Ba dokonce rouhavě pochybováno o významu zajímavé otázky bělohorské z doby, kdy politiku nedělal lid, nýbrž stavové: Bedřichem Falckým odloučeny Čechy od císařské koruny a spojeny s Rýnskou Falcí v jednotné nové panství v lůně předlůňujícího se evangelického Německa ve drobný stát habsburskému císaři údělný, kdežto Bílou horou se staly Čechy opět suverénními pod samotným císařem jakožto králem a protireformační rekatolisací zabrzdná kolonizace evangelickým němectvím, čímž daleko, prý vyvážen národní ubytek exulantský. Nás tu zajímá, že stříbrný lev všechny tyto převraty vždy vydržel.

Za těchto různých předpokladů jaly se mnohé místní národní výbory pomýšleti na revisi znaku svého města či městyse a u ministerstva vnitra buď se domáhati odstranění rakouských »polepšení« erbu, nebo získati polepšení z důvodů osvobození. Co do změny příslušenství štítu znak pražský tu může býti vzorem. Ovšem co do vlastní erbovní figury nikoli, neboť na př. věže ve znaku vlekou s sebou stále do našich dnů sedlovitou střechu z úpadkové heraldiky doby renaissanční, budíce dojem, že Praha se stala městem až za Habsburků, zatím co byla městem již za Přemyslovců, v kteréžto době věže ve znacích měly jen cimbuří *bez střechy*. Avšak většina našich měst jest hrda na své starobylé městské právo, které má býti též heraldicky vyjádřeno provedením znaku slohem z doby udělení městského práva. Místo toho však starší ze štítů našich měst a městysů pseudorenaissanční a pseudobarokní rakouský kýč. Dílo »krásy« dokonali pak místní natěrači za, nebo bez dozoru obecních starších.

Také hlubší revise znaků, odůvodněná politickými změnami, na př. co do heraldických symbolů rostoucího orla ve znaku chebském, ježka ve znaku jihlavském, říšského orla ve znaku brněnském atd., by byla oprávněná. Práce s tím spojené jsou ovšem svrchovaně zodpovědné. Nehledě k tomu, mají-li býti provedeny i zdánlivě

nepatrné změny ve štítě nebo v jeho příslušenství, jest k jejich praktickému uskutečnění zapotřebí schválení ministerstva vnitř. Úřední řízení s tím spojené může se vléci i po několik let, když jest ke zjištění historických podkladů třeba studovati archivy a znaky výstižně zobraziti podle heraldických pravidel.

František Černý: Příspěvky ke kronice Bezručova rodu.

Z textu pod fotografickým obrázkem, otištěným, tuším, v knize *Z kroniky rodu Bezručova* — napsaném Vitem Šedivcem a vydané r. 1937 v Brně — jenž nám představuje rodinu básníkovu děda se strany matčiny, Františka Brožka, c. k. listovního v Sedlčanech, se dovídáme o pobytu Brožkovy rodiny v tomto jihočeském, historickými reminiscencemi naplněném městečku.

Méně však je známo, ba opomíjeno je v kronikářských popisech Brožkovo působení v jiném starobylém městě tábořského kraje, v sousedním Milevsku, kde Brožek 1. II. 1862 zemřel a byl pochován, ačkoli milevské životní údobí bylo tak důležitým a významným mezníkem v osudech celé Brožkovy rodiny! Bez Milevska byl by se životní běh zejména obou Brožkových dcer zcela určitě vytvářel jinak, ano lze říci, že v našem písemnictví by bez Milevska jméno národního umělce Petra Bezruče asi chybělo vůbec. Neboť v Milevsku to bylo, kde se seznámila rodina Brožkova s rodinou hospodářského ředitele Leopolda de Georgi, za jehož syna Aloise de Georgi se tam také provdala sestra Bezručovy matky Vilemína Brožkova. Mladší sestra Marie byla jí tehdy družičkou. Byly to nepochybně časté styky úřední, jež jsou ostatně zřejmé z obsahu knihy úřední, jež jsou ostatně zřejmé z obsahu knihovních zápisů, z nichž se postupně vyvinuly užší vztahy společenské i rodinné, a posléze zasnoubení a sňatek Brožkovy dcery Vilemíny s Aloisem de Georgi. Napomáhaly tu zajisté uhlazená vytríbenost listovního Brožka, bývalého dlouholetého vrchnostenského úředníka, společenského routinéra, hlavy všeho zábavného dění v městě, poradatele plesů — jak píše dcera Vilemína v Pamětech — a poměrně i značná zámožnost Brožkova. Mimoto je pochopitelné, že i Brožkovy vzdělané a společensky vychované dcery, jež kromě libivých zevních vlastností slyňuly též pověstí bohatých nevěst, byly tu účinným přitažlivým magnetem a středem pozornosti tehdejšího vůkolního mladého mužského světa.

Manželé Alois de Georgi a Vilemína Brožková žili po sňatku ve Všehradicích, v okresu hořovickém, kde na statku, patřícím orlické větvi Švarzenberků, Alois de Georgi spravoval. Po smrti Františka Brožka uchýlila se matka Bezručova do rodiny Georgiovy ve Všehradicích a s ní se pak přestěhovala do Rudče.

Nemá-li však některý místní národní výbor pro tento účel zapracovaného heraldického a právního odborníka, jest naše redakce ochotna v podávání návrhů a dobrozdání býti na požádání místnímu národnímu výboru nezištně nápomocna.

Alois de Georgi, povaha zřejmě lehkomyšlná, málo vytrvalá a dobrodružná, byl — jak vysvítá z Šedivcova líčení — nucen opustit službu u Švarzenberků nedobrovolně. A protože mu nekynulo mnoho naděje na získání podobného místa na jiném panství, ježto velkostatkáři měli mezi sebou čilé styky a navzájem se informovali, vrhl se Alois de Georgi na sedlačinu a koupil 11. XII. 1865 od Kateřiny Jeřábkové za 14.000 zl. selský statek č. 3 v Rudči u Kostelce nad Labem, se 117 měrami rolí a luk. Hospodařil na něm — jak knihovní záznamy dosvědčují — s bídým úspěchem do 6. IV. 1869, tedy necelá čtyři léta, kdy statek prodává za 13.700 zl. Václavu Urbanovi.¹⁾ Bylo to a je dosud obyčejné prostřední selské hospodářství s jednoduchým přízemním obytným stavením, jehož všechny budovy jsou dnes velmi schátrlé a z části i rozpadlé.

Tedy žádný záměček, jak píše v Kronice rodu Bezručova Vít Šedivec. V Rudči nikdy záměček ani nebyl, a tím méně záměček švarzenberský s příslušnými k němu poplužními dvory. Švarzenberkové nejen v Rudči, ale ani v okolí, nikdy nic neměli. To co čteme v zmíněné kronice je hrubý omyl, nebo prostá romantická mystifikace. Nesouhlasí ani věk matky Bezručovy při sňatku; byla o 4 roky starší. Vít Šedivec patrně čerpal z Paměti (Erinnerungsblatt) Bezručovy tety Vilemíny, jež úplně mlčí o sedlačině svého chotě v Rudči, o jeho neúspěších, o jeho stíhání matkou Bezručovou zemským trestním soudem, jinde opět silně nadsazuje a dokonce píše vědomou nepravdu, jako o záměčku v Rudči a tamním správčování svého manžela, o projednávání pozůstalosti po otci třemi advokáty, ač pozůstalost projednával pouze notář Karel Vorel v Milevsku a ona sama mu podpisovala plnou moc a j., jak ještě dále doložím.

V Rudči bydlili s rodinou svého syna Aloise de Georgi a matkou Bezručovou společně v čp. 3 i starý Leopold de Georgi, »bývalý hospodářský ředitel« se svou manželkou, jenž tam 6. XI. 1868 ve věku 76 let zemřel a 8. XI. 1868 v Kostelci n. L. byl pochován.²⁾

¹⁾ Archiv země České, pozemk. kn. zn. Brandýs n. L. 53, fol. 25.

²⁾ Archiv děk. úřadu v Kostelci n. L., matr. I, fol. 477.

K přestěhování z Všeradic do Rudče došlo asi hned po koupi statku t. j. ke konci roku 1865. V příštím roce se tam 18. září 1866 konal již sňatek rodičů Bezručových, Antonína a Martina Uaška, 37 let starého, profesora na c. k. gymnasiu v Opavě, syna Jakuba Vaška, domkáře z Háje č. 8 a Terezie rodem Hrnčířové ze Střebovic s Marií Brožkovou, 26 let starou, dcerou Františka Brožka, c. k. listovního v Milevsku, kraj tábořský, a Anny rodem Dobrovské z Labské Tynice č. 42. Jako svědkové podepsáni Valentin Vašek, poštovní ze Svícova v Slezsku, a Ig. Eduard de Georgi, k. k. Landes-Beamte.³⁾ Ve spisech mezi doklady uloženo též vyrozumění z farního úřadu u sv. Ducha v Opavě o provedených tam ohláškách ve dnech 8., 9. a 16. září 1866, v němž je udán věk ženicha 38 let. Podle ministerského dekretu z 26. VII. 1860, připojeného ke spisu, je profesorem latinské a řecké řeči s platem 945 zl. ročně.⁴⁾

Vít Šedivec se zmiňuje o sporu matky Bezručovy s jejím švagrem Aloisem de Georgi, jenž použil jejího věna k svým účelům, a praví, že došlo ještě před svatbou k smíření, když Alois de Georgi vyplatil matce Bezručově větší peníz. Podle výše věna, jež Marie Brožková dostala (6.500 zl.), dal jí tehdy švagr nejvýš 1.000 zl. a asi 600 zl. na výbavu, ovšem teprve po ostrém zakročení ženichově, a na zbytek vyhotovil Alois de Georgi, patrně energickým ženichem donucen, dluhopis, datovaný v Budči 18. srpna 1866 — přesně měsíc před sňatkem — na 4.877 zl. 51 kr.⁵⁾ Akt smíření to však rozhodně nebyl, nýbrž právě naopak tato celá záležitost otcovského dědictví byla počátkem velmi trapné éry a dramatických událostí, za nichž jemná a citlivá Bezručova matka dojista hodně se naplakala. Na podkladě udání, jež mohla udělat jen matka Bezručová, bylo proti Aloisu de Georgi zahájeno zemským trestním soudem v Praze trestní řízení pro podvod. Inspirátorem, autorem a vykonavatelem této akce proti švagrovi musel být ovšem jedině otec Bezručův, známý jinak bojovník za práva národní i svoje.

Prozatímne bylo v této věci »po trestním řízení u zemského trestního soudu v Praze« učiněno 27. VI. 1867 opatření, aby Alois de Georgi složil 1.000 zl. u tohoto soudu, načež bude ponechán na svobodě. Poté 4. VIII. 1867 následuje prohlášení Marie Vaškové, datované v Praze, jímž se knihovně zajišťuje na statku čp. 3 v Rudči kauce 1.000 zl., »za ponechání Aloise di Georgi na volné noze«.⁶⁾ Snadno se můžeme domyslet, že stalo se tak po úpěnlivých prosbách manželky Aloise de Georgi Vilémíny, sestry Bezručovy

matky. Ale pak rodiče Bezručovi doléhali na švagra zas rázně dál, až ho přinutili k prodeji statku v Rudči, ježž od Aloise de Georgi kupuje 6. IV. 1869 Václav Urban. Při tomto převodu vážne ještě na statku 47 zl. 50 kr. a 5% úroků ze 4.877 zl. 51 kr., na něž se vkládá zástavní právo k rukám Marie Vaškové. Výmaz těchto dvou pohledávek proveden až teprve 5. III. 1881, podle rozhodnutí zemského trestního soudu č. j. 9451.⁷⁾

O pobytu Františka Brožka v Sedlčanech nemáme přesných zpráv. Proto určuji tuto dobu přibližně aspoň z úředních písemností, jež procházely jeho rukama.

V Sedlčanech se v pozemkových a různých pomocných knihách, jako knihách listin, kvitancí, dluhopisů, objevuje od 12. IV. 1853 do 22. III. 1855 zvláštní rázovité velké úhledné písmo šva-bachem, v němž po srovnání s rukopisem v knihách milevských, kde počíná 11. VI. 1855 poznáváme písmo Brožkovo. Po něm píše další listovní již latinkou. V milevských písemnostech můžeme písmo Brožkovo zcela pevně určit porovnáním s jeho poznámkami červeným inkoustem, kde se podpisoval. Jinak na rozdíl od předchůdců i nástupců se Brožek pod své zápisy v knihách nepodpisoval. Úřadoval tedy v Sedlčanech asi od začátku r. 1853 do polovice r. 1855 o od té doby až do své smrti 1. II. 1862 působil v Milevsku.⁸⁾

V archivu země České jsou uloženy také písemné památky po Cís. král. vlastenecké hospodářské společnosti, v nichž pro genealogii máme velmi cenné matriky hospodářských a lesních úředníků s písaři i s praktikanty ze všech panství. V nich jsem viděl tato známá jména:

1810 Hruborozecký úředník František Brožek, X. stupeň,

16. X. 1815 Košátky, kraj boleslavský, František Brož, důchodní písař, 9. stupeň,

1816 Valčice u Jičína, František Brožek, ob-roční písař,

1832, Hrubý Rohozec, František Brožek, nar. na Hrubém Rohozci, důchodní, .

1834 Hrubý Rohozec, František Brožek, důchodní, 4. stupeň,

1811, panství Rožďalovice, kraj boleslavský, Leopold de Georgi, praktikant, nar. v Nymburce,

1840—1841, panství Kardašova Řečice, kraj tábořský, Alois de Georgi, úřední praktikant, 10. stupeň.⁹⁾

³⁾ Archiv země České, poz. kn. Brandýs n. L. 55,

⁸⁾ Ibidem, poz. kn. Sedlčany 192 a 217 a Milevsko 15, 32, 61, 80.

⁹⁾ Matriky tyto, na něž má v archivu země České upozornil a ochotně k nim dovedl p. Dr. Klepl, nebyly ještě uspořádány a nejsou také opatřeny jmenými rejstříky. Protokol III, str. 145, Protokol IV, str. 79 a Protokol I, str. 161.

³⁾ Archiv děk. úřadu v Kostelci n. L., matr. O-III, fol. 214.

⁴⁾ Ibidem, sig. M. 18 a 1866.

⁵⁾ Ibidem, sig. M. 18 a 1866.

⁶⁾ Archiv země České, poz. kn. Brandýs n. L. 55, fol. 25.

Pro lepší přehled a přesnou informaci podávám tu ještě zvlášť obsah jednotlivých zápisů z pozemkových knih, jež jednají o Brožkově rodině. Text prvního zápisu, jakož i labskotýneckých, jež vyplňují několik drobně popsaných listů, uvádím v zkráceném výtahu.

Kniha listin panství orlického z r. 1850, fol. 531:¹⁰⁾

Mlýn v Kučeři č. pop. 46:

Zápis v této knize je vklad tržové smlouvy manželů Josefa a Marie Fišerových na mlýn č. pop. 46 v Kučeři, koupený 9. III. 1867 od Karla Čamského za 1010 zl. r. č.

Z textu zápisu a poznámek po levé straně plyne, že na mlýně byla soudním rozhodnutím z 2. března 1865 zajištěna pohledávka 307 zl. 93 kr. i s úroky »po dne 1. února 1862 zemřelým Františku Brožkově«, kterážto pohledávka přešla v pozůstalostním řízení, provedeném okresním soudem v Milevsku, na dcery zemřelého Františka Brožka: *Vilemínu de Georgi, rozenou Brožkovou*, jež podle údajů na plné moci pro Karla Vorla, c. k. notáře v Milevsku, bydlila 30. dubna 1863 ve Všeraticích, a *Marii Uaškovou, rozenou Brožkovou*, bytem podle téhož dokladu 20. března 1867 v Opavě. Pohledávka je podle znění kvitance, vydané a podepsané zplnomocněným notářem Karlem Vorlem dne 1. prosince 1869 řádně vyrovnána a proveden knihovní výmaz.

Kniha listin panství orlického z roku 1840, str. 33:¹¹⁾

V 41 ai 1862, Präs. 17. Sept. 1862, No. E. 2649 jud. Výměr od 9. října, zapsáno 25. října 1862. Základem protokolu od 1. dubna 1862 čís. 992 a dekretu od 25. června 1862 č. 992 vtěluje se výmínečně zástavní právo per 30 f r. č. prošlé 6% úroky od 18. září 1861 až do 17. září 1862, dále ale 5% pro *pozůstalost Františka Brožka* na spoluvlastnictví Františka Malečka v usedlosti čp. 4 v Červené proti spravení záznamu řádnou žalobou do 14 dnů.

Táž kniha str. 217:

Červená čp. 4. Odedávna Maškův chalupnický grunt. Dědictví dcery Marie provdané Malečkové.

Präs. 19. IX. 1868 No. Ex. 4620 výměr ze 7. ilst. 1868, vtěleno 14. XII. 1868.

Na základě kvitance Karla Vorla, c. k. notáře co opatrovníka *pozůstalosti Františka Brožka* dtto. v Milevsku 19. března 1868 na 32 zl. 43 kr. vkládá se pod usedlost č. 4 na Červené s čísly 5, 7 a 9 výmaz práva zástavního Františka Brožka pr. 30 fr. i s 5% úroky.

Kniha kontraktů komorního města Týnce n. L. z r. 1838, fol. 133:

Český zápis na louku č. t. 669½ ve výměře 1 jitro 45 sáhů, jež vkládá podle kontraktu z 2. srpna 1841 *František Brožek*. Koupil od Josefa a Kateřiny Mrštíkových v Labském Týnci za 200 zl.¹²⁾

Táž kniha fol. 283, německý zápis:

Fratišek Brožek kupuje 31. července 1843 pravovárečný dům čp. 49 v Labském Týnci od Jana G. Janaty s 19 jitr. 49 sáhy pozemků za 6.500 zl.¹³⁾

Kniha kontraktů města Týnce n. Labem z roku 1845, fol. 57, německý text:

František Brožek kupuje dne 9. května 1845 od Josefa a Kateřiny Mrštíkových v Labském Týnci kus zahrady č. t. 145 ve výměře 286 sáhů za 50 zl.¹⁴⁾

Táž kniha fol. 235:

Projednání pozůstalosti po 20. XII. 1847 zemřelé *Eleonoře Dobrovské* (prababičce Petra Bezruče), po níž zůstala v Labském Týnci polovina domu pravovárečného čp. 42 v hodnotě 1750 zl. Mezi dědici jsou také *děti po Anně Brožkové* rozené *Bobrovské* (babička Bezručova), *Vilemína* a *Marie Brožkovy*, zastoupené otcovským poručíkem Františkem Brožkem. Obě dědí po jedné čtvrtině domu č. 42 a domku čp. 177 v Labském Týnci v hodnotě po 437 zl. 30 kr. Datum projednání 3. únor 1849.¹⁵⁾

Kniha kontraktů města Týnce nad Labem z r. 1856, fol. 116, německý text:

Jan Scholta kupuje 2. X. 1860 dům čp. 42 v Labském Týnci po *Antonínu* a *Eleonoře Dobrovských* od dědiců:

Alfonse Dobrovského,
paní *Vilemíny di Georgi,*

slečny *Marie Brožkové* (zastoupené Františkem Brožkem), za 14.000 zl. Nedoplatek kupní ceny pro obě dědičky po 1.306 zl. 50 kr. zůstává pojištěn na domě. Poslední zbytek nedoplatku po 600 zl. 50 kr. pro *Marii Brožkovou* a *Vilemínu di Georgi* vymazán r. 1861.¹⁶⁾

Táž kniha fol. 117:

František Brožek prodává 8. srpna 1860 dům čp. 49 v Týnci nad Labem s pozemky pod 21 jiter 329 sáhů za 8.000 zl. Aronu a Barboře Ransburgovým. Hotově složeno 2.406 zl., na ostatní vloženo zástavní právo s 5% do 6 let.

¹²⁾ Archiv země České, poz. kniha Kolín 252.

¹³⁾ Ibidem, poz. kniha Kolín 252.

¹⁴⁾ Ibidem, poz. kniha Kolín 253.

¹⁵⁾ Ibidem, poz. kniha Kolín 253.

¹⁶⁾ Ibidem, poz. kniha Kolín 254.

¹⁰⁾ Archiv země České, poz. kniha Milevsko 109.

¹¹⁾ Ibidem, poz. kniha Milevsko 103.

Výmazy:

- 1861 *František Brožek* 934 zl.,
1863 dcera *Vilemína de Georgi* 932 zl.,
1863 dcera *Marie Brožková* 932 zl.,
1. VIII. 1865 1864 zl., podle kvitanče,
1. června 1866 800 zl. podle kvitanče.¹⁷⁾

Tím byly otcovské podíly obou dcer Františka Brožka, pojištěné na domě čp. 49 v Týnci nad Labem vyrovnány.

¹⁷⁾ Ibidem, poz. kniha Kolín 254.

Josef Fiala: Rod mistra Jana Štursy.

Rod Štursů pochází z bývalého panství kláštera žďárského, kde je nacházíme od nejstarších dob ve dvou obcích tohoto panství, v Mirošově a ve Vatíně. V urbáři panství tohoto z roku 1593 najdeme Havla Štursova ve Vatíně a Václava Štursova v Mirošově. Je možné, že obě tyto větve Štursů vyšly z jednoho kořene. Uvážíme-li však, že pro žďárské panství je obecnou zvyklostí přejímání příjmení »po chalupě« i tehdy, když nový hospodář nebyl v nijaké pokrevní příbuznosti s předchozím majitelem — a tento případ se na mirošovském Štursově gruntu udál zejména na sklonku XVII. století několikrát — nemůžeme považovati dnes tyto dva rody za genealogicky spřízněné.

Mistr Jan Štursa má své rodové kořeny ve větvi vatínské.

V nejstarší matrice žďárské najdeme r. 1621 sňatek Jana Štursy, vdovce z Vatína, s Kunhoutou, vdovou Matěje Sochora z Jam. V roce 1626 se provdala Anna, po nebožtíkovi Štursovi z Vatína. Je možné, že tito dva členové rodu byli dětmi Havla Štursy nahoře zmíněného.

V gruntovní knize vatínské je zápis z roku 1639, kdy grunt č. 5 dostal podle testamentu Jana Štursy Václav Štursa s povinností dát Janově sestře Anně výbavu. V roce 1653 přechází grunt na Jakuba Štursu, patrně bratra předchozího Václava. Jakub Štursa se oženil v roce 1641 s Kateřinou Khejlovou a ve veselské matrice najdeme křestní zápisy jeho dětí Mariany, Anny, Justiny, Havla, Matěje a Alžběty z doby od roku 1645 do roku 1660. Syn Jan narozený roku 1653 je zapsán v matrice žďárské.¹⁾

V soupisu poddaných žďárského panství z roku 1664 najdeme na této usedlosti již vdovu Kateřinu s dětmi Bartoněm, Marinou, Annou, Matějem, Markytou a Alžbětou. S těmito dětmi jako dědici gruntu se setkáme v gruntovní knize

ještě roku 1711, kde však chybí Markyta a přibývá nejmladší Judita.

Po smrti svého manžela se provdala vdova Kateřina v roce 1665 za Jana, syna Matouše Kořínka ze Sazomína, jemuž byl grunt č. 5 knihovně připsán v roce 1666. Z jeho manželství se narodil syn Prokop v roce 1666. Když Kateřina zemřela v roce 1682, oženil se Jan Kořínek-Štursa podruhé v roce 1683 se Zuzanou, dcerou Matěje Macha z Březí a z tohoto manželství se mu narodil v roce 1684 syn Václav. Ten se oženil v roce 1711 s Marinou, dcerou Václava Krejčího z Kotlas a převzal v témže roce grunt č. 5 ve Vatíně.

O osudů dětí Jakuba Štursy uveďme životní dráhu synů Bartoně, Matěje a Alžběty.

Bartoň Štursa se oženil v roce 1675 s Rozinou, dcerou Jakuba Hrubého z Vatína. Stal se hospodářem na gruntě č. 6 tamtéž v roce 1680, kde přijímá příjmení Havránek. Pod tímto příjmením je zapsán v křestní matrice jeho syn Matěj v roce 1682. V roce 1694 převzal od své sestry Alžběty grunt č. 15, kde dostal příjmení Musil. A tak, když v roce 1712 dělí pohledávku po otci Jakubovi na gruntě č. 5 čteme tu, že po »Bartoňovi, synu, Musilovi dědí jeho syn Matěj Musil a sestry Kateřina s Johanou«.

Matěj Štursa, jehož první sňatek s Veronikou posud neznáme, »ujal« v roce 1685 grunt č. 24 v Bohdalci, ale zůstal tu pouze do roku 1692. V roce 1700 přešel na grunt č. 33 tamtéž. Na gruntech nic nevyplatil a proto marně pátráme po jeho dětech v gruntovní knize. V roce 1715 se oženil jako vdovec s Evou, dcerou Václava Bartoše z Vysokého.

Alžběta Štursová se provdala v roce 1683 za Řehoře Musila z Vatína č. 15 a po jeho brzké smrti si vzala v roce 1693 Tomáše Hrbka ze Sazomína. Ale ten zemřel již v roce 1694 a grunt č. 15 byl připsán téhož roku jejímu bratrovi Bartoňovi, který zde opět »po chalupě« přijímá třetí příjmení Musilů. Tento zjev pro žďárské panství typický ovšem velmi ztěžuje genealogické pátrání v této oblasti, protože právě příjmení hospodáře nezjistíme z gruntovní knihy, kde pravidelně již má příjmení po gruntě, nacházíme je pravidelně v matrice, když se nám podaří záznam sňatku nalézt.

U dětí Jana Kořínka-Štursy známe sňatek syna Prokopa v roce 1697 s Dorotou, dcerou Václa-

¹⁾ V knize Protokoll der Herrschaft Saar z r. 1676 je několik zápisů o vatínských Štursích, z nichž uvádím: 1683 byl povolen sňatek Jana Štursy se Zuzanou Megsovou. Je to snad Jan narozený 1653 podle žďárské matriky. V témže roce byl potrestán Jakub Štursa pokutou 60 kop pro nedovolený poměr s nevlastní dcerou. Snad to ona Markyta, která v roce 1711 chybí mezi dědici. Nešťastná dívka byla za trest tajně za noci odvezena a vykázána z panství. V roce 1686 žaluje Jakub Štursa na Urbana Samsouru ze Sazomína, že jej »pobil«.

va Prokše z Kotlas a shora uvedený sňatek nástupce na rodném gruntu č. 5 ve Vatíně, Václava Štursy.

Podrobnému a všestrannému úsilí se nepodařilo zapojit do tohoto rodového vývoje Jiříka Štursu, o němž čteme v matrice Zámku Žďáru, že »George Sstrus« z Vatína si vzal 23. ledna 1718 Kateřinu Kašpárkovu z Polničky. Zde teprve počíná genealogická souvislost rodu Štursů.

Správa panství kláštera žďárského poznala patrně schopnosti Jiříkovy, když jej ustanovila hned po sňatku šafářem ve svém dvoře v Řečici. Tam se mu narodily v letech 1718—1734 děti Alžběta, Veronika, Fabián, Jan, Kateřina, Bernard a Markéta. Když Jiřímu zemřela manželka Kateřina při narození posledního dítěte v roce 1734, oženil se téhož roku s Alžbětou, dcerou Tomáše Bednáře z Radešína, která mu porodila ještě syny Tomáše a Josefa. Při narození syna Josefa byl již Jiřík Štursa mrtev, ale zápis úmrtí v roce 1746 v matrice Horní Bobrové nenajdeme. Vdova Alžběta se pak provdala v roce 1749 za Ondřeje Valentu v Horní Bobrové.

Z dětí Jiříkových známe sňatky dcery Alžběty v roce 1740 s Tomášem, synem Václava Sošky z Hliného, Fabiána v roce 1753 s Františkou, dcerou novoměstského kantora a syndika, Jana Monseho a tedy sestrou známého Josefa Vratislava Monseho, právníka a moravského historika. Syn Jan si vzal v roce 1748 Annu, vdovu Karlu Muchy z Nového Města, Markéta se provdala v roce 1757 za Martina Kaňu, sedláka v Řečici. V Řečici se usadil i syn Josef, jehož syn Josef, kožešnický mistr se oženil v r. 1774 s Terezií, dcerou Vavřince Bočka z Bystřice nad Pernštýnem.

Tři syni Jiříka Štursy, Fabián, Jan a Bernard, byli propuštěni z poddanství kláštera žďárského pod jurisdikci městskou v Novém Městě a sice Jan v roce 1748, Fabián s Bernardem v roce 1753. Jan se vyučil v roce 1746 u petrovického rychtáře Jana Muchy tkalcem a sám asi vyučil svého bratra Fabiána témuž řemeslu. Bratr Bernard byl vyučen kožešníkem, ač matriční zápisy jeho dětí jej označují často mistrem řemesla tkalcovského.

Tak vznikají v Novém Městě téměř současně tři linie rodu Štursů z Vatína, z nichž dvě brzy opouštějí toto město a ve městě zůstává pouze linie Bernardova, která dala českému národu mistra světového jména, Jana Štursu.

a) *Úřev Jana Štursy.*

Právozárečný dům č. 9 byl majetkem Jana Sklenského, který pocházel ze starého novoměstského měšťanského rodu. Oženil se v roce 1731 s Annou, dcerou Jiříka Bláhy z Blažkova a když zemřel, provdala se vdova podruhé za Karla, syna petrovického rychtáře Jana Muchy zmíněného. Ale i ten brzy zemřel a tak se provdala po třetí za Jana Štursu, kterému nebyl dům

č. 9 knihovně připsán. Byl tu jen zatímním hospodářem do vzrůstu Antonína, syna Jana Sklenského, kterému dům odevzdal podle testamentu otcova v roce 1764. Musel se tedy Jan Štursa, nemaje ještě 40 let věku, ohlížet po jiném zaopatření. Vládl asi větším majetkem po otci Jiříkovi, protože koupil v roce 1754 svobodný dvůr č. 1 od Josefa Kronrata ve Vojetíně s inventářem za 3.000 zl.

Z manželství Jana Štursy se starší již manželkou se narodila jediná dcera Anna v roce 1749, která zemřela již následujícího roku. Když Jan postoupil dům č. 9 svému nevlastnímu synovi, odešel, třebaže měl v domě zajištěnou světničku »nahoře« k doživotnímu užívání, do Vojetína, kde mu zemřela manželka v roce 1776. Jan Štursa se oženil podruhé s Marianou posud nezjištěného příjmení. Životní jeho elán, kterým jakoby si byl chtěl vynahradit ztrátu mládí s přestálou první ženou, se jeví faktem velmi ojedinělým v matričních zápisech. V roce 1778 se mu narodily dvě děti, první Terezie 5. ledna a druhá Kateřina 24. listopadu. Třetí Josefa se narodila »normálně« v roce 1780, dvojčata František a Jan v roce 1782 a dcera Žofie v roce 1783. Rychle za sebou následující porody dětí zavinily asi předčasnou smrt druhé jeho manželky v roce 1786. Po sedmi nedělích se žení Jan Štursa potřetí s Annou, dcerou Filipa Muchy z Nového Města a tedy neteří své první manželky, jako stařec dvaadesátiletý s manželkou čtyřicetiletou.

Jan Štursa zemřel ve Vojetíně č. 1 28. října 1804. Jeho vdova se provdala v r. 1806 za vdovce Františka Cibulku, měšťana v Doubravníku, dcera Terezie si vzala v roce 1797 Dominika Veselého, sládku z Herrmannstic v Čechách, který dostal od tchána vojetínského dvůr č. 1 v roce 1799 v ceně 8.000 zl., z nichž mu náleželo 2.000 zl. jako věno dcery Terezie. Syn František zemřel v roce 1784 a dcera Josefa si vzala roku 1801 Františka, syna Františka Cibulky z Doubravníka č. 12.

b) *Úřev Fabiána Štursy.*

Fabián Štursa koupil v roce 1765 od obce stavební místo a postavil tu domek č. 265. Z jeho prvního manželství zůstaly děti Barbora, František a Pavlína. Jejich matka zemřela v roce 1765 brzy po narození posledního dítěte a Fabián se oženil téhož roku s Marinou, dcerou Matěje Svobody z Březí. Ale jméno obce je v matrice příliš nezřetelně zapsáno, takže původ druhé manželky je nejistý. Z druhého manželství se narodilo více dětí, z nichž zůstaly Mariana, Františka, Karol a Rosalie.

Fabián Štursa prodal v roce 1783 domek č. 263 Jiřímu Svobodovi za 100 zl. a koupil ve Vojetíně svobodný dvůr č. 10. Zápis v zemských deskách však posud nebyl zjištěn. Tam se oženil syn

František v roce 1794 s Eleonorou, dcerou jimramovského šafáře, Františka Kadlece, Karel si vzal v roce 1794 Barboru, dceru Františka Tlustoše z Vřístě, Františka se provdala roku 1791 za Ignáce Kubitu, mlynáře č. 16, Kateřina v roce 1793 za Josefa Uhlíře, řeznického mistra v Nedvědicích, Mariana v roce 1802 za Jana Miču, skalského mlynáře č. 30, Rosalie roku 1808 za Josefa, syna Ondřeje Vydry, revírníka v Banšově č. 36.

Rodnou usedlost ve Vojetíně dostal syn František, kdežto Karel vyženil na Vříšti dům č. 14 a jeho potomky najdeme dodnes v Německém.

Fabián Štursa zemřel v roce 1800 a jeho manželka Mariana roku 1822.

Z manželství syna Františka se narodila dcera Františka, která se provdala v roce 1821 za jirchářského mistra, Františka Němce v Novém Městě, děda novoměstského grafika, Karla Němce a syn František si vzal v roce 1830 Kateřinu, dceru Františka Kosteleckého z Nového Města č. 224.

Jejich otec zemřel předčasně v roce 1799 a jeho vdova se provdala podruhé za Františka, syna Bernarda Štursy z Nového Města, bratrance svého prvního muže. Z tohoto manželství zůstal syn Jan a dcera Eleonora. Syn Jan se oženil v roce 1838 s Josefou, dcerou Václava Tichého, obchodníka č. 115 v Novém Městě a přesídlil sem. Dcera Eleonora se provdala v roce 1833 za Tomáše Mezníka, koželužského mistra v Křižanově, jehož bratr, Václav, ženatý v roce 1847 s Karolinou, dcerou novoměstského koželuha, Františka Jelínka, byl učitelem na Rožinci a je autorem známé školní kroniky, otištěné v Selském archivu.

Rod Křižanovských Mezníků pochází z novoměstského rodu Mezníků, jak jsem poznamenal v rodopisu Štrafů, uveřejněných v 1. č. II. ročníku Rodokmene.

František Štursa zemřel v roce 1836 a jeho manželka Eleonora v roce 1842, oba ve Vojetíně č. 10.

Statek vojetínský zdědil syn František. Když zemřel v roce 1862 uchýlila se jeho vdova k sestře Františce, provdané za novoměstského měšťana Aloise Jelínka č. 8 a zde zemřela v roce 1899. Obě vládly značným majetkem a lidová tradice o nich vykládá, že měly modlitby, za jejichž každým listem byla vložena bankovka vysoké hodnoty.

c) Uětev Bernarda Štursy.

Bernard se oženil v roce 1760 s Kateřinou, vdovou po novoměstském sousedu na č. 208 Janovi Kalinkovi a dcerou rokytenského rychtáře. Tomáše Příbka. Dům mu byl přisán jako pastornímu otci sirotků. Odtud přezvisko rodu Štursové-Katlinkové, které se udrželo až do XX. století. Z jeho manželství zůstaly Veronika, Jan a

František. Dcera Veronika se provdala v roce 1779 za Františka Kubíka z č. 37, syn Jan se oženil roku 1788 s Marianou, vdovou Jiřího Josefovského a dcerou Františka Kunstmüllera č. 243 a po její smrti roku 1816 s Barborou, dcerou Františka Svítla č. 201 a vdovou po Františku Fialovi č. 83. Syn František se přizemil na dvůr vojetínský, jak o tom byla zmínka.

Když Bernardovi zemřela manželka v roce 1784, oženil se podruhé v roce 1785 s Dorotou, dcerou Františka Štampy z č. 229, potomka italského kupce Rudolfa Štampy, který zemřel v Novém Městě jako zde usazený obchodník v roce 1673. V dětech tohoto manželství se tedy objevují stopy italské krve. Syn Josef narozený roku 1785 se oženil roku 1824 s Annou, dcerou Františka Satorie z č. 163, dcera Kateřina narozená 1787 si vzala roku 1812 Jiřího Vavrušku, revírníka z Roženeckých Pasek, dcera Mariana narozená roku 1792 se se provdala v roce 1825 za pekařského mistra Jana Jeřábka z č. 225, dcera Pavlína narozená 1794 se provdala v roce 1825 za Františka Hermana, tkalce z r. 260 a Eleonora narozená 1798 si vzala v roce 1822 Jana Košťála, zednického mistra ze Slavkovic, děda známého novoměstského učitele, Karla Košťála.

Bernard Štursa zemřel v roce 1822, jeho druhá manželka r. 1829.

Dům č. 208 dostal od otce v roce 1812 syn Josef, když otec pro zesláblý zrak nemohl provozovat řemeslo kožešnické. Josef prodal v roce 1840 tento dům svému švagru Janovi Košťálovi a koupil právovárečný dům č. 122 za 3.940 zl. od Josefa Metlichara.

Z manželství Josefa Štursy se narodily jen dvě děti, syn František v roce 1824 a dcera Anna v roce 1828. Syn František se oženil v roce 1857 s Celestinou, dcerou správce vříštského hamru, Františka Plocka a dcera Anna si vzala v roce 1847 novoměstského obchodníka Jana Šíra z č. 241.

Josef Štursa zemřel v roce 1861 a jeho vdova Anna v roce 1879.

Dům č. 122 odstoupil Josef Štursa v roce 1857 v ceně 6400 zl. svému jedinému synu Františkovi, jemuž se z prvního manželství narodila dcera Marie v roce 1857 a syn František Josef Vincenc v roce 1859.

Když mu první žena Celestina zemřela v roce 1875, oženil se František Štursa podruhé s Josefou, dcerou Jiřího Koutníka z Divišova. Z tohoto manželství se narodila dcera Josefa v roce 1877, syn Rudolf v roce 1878, syn Jan roku 1880 a Ferdinand 1884.

Syn František, advokátní koncipient se oženil v roce 1908 s Marií, dcerou Františka Slámy z č. 181 a polovina domu č. 208 po matce byla mu připsána již v roce 1879, protože jeho sestra Marie zemřela v roce 1867. Z dětí druhého manželství se provdala dcera Josefa v roce 1908.

za Václava Šedivého, průvodčího vlaku v Městě Žďáře.

Syn Rudolf se stal po odbytných studiích učitelem a uplatnil svůj herecký talent zejména na ochotnických scénách. Z jeho manželství se narodili dva synové Jiří v roce 1910, dnes inženýr architektury v Praze a Rudolf v roce 1911, který studoval práva, odjel do Anglie, kde se účastnil odbojového hnutí pro znovuzřízení republiky a dnes je úředníkem ministerstva informací. Oba dva jsou posledními potomky této větve rodu Štursova.

Syn Jan našel již v mládí své mecenáše mezi novoměstskými významnými měšťany, kteří mu umožnili odborné vzdělání. Věnoval se sochařství a získal si svými pracemi světovou pověst. Nové Město se honosí několika jeho pracemi z jeho počátku — sochou Františka Palackého a skulpturou Salvátora na lékárně — i vyzrálými díly jeho života — pomníkem padlých a Pietou na hrobě rodiny jeho bratra Ferdinanda. Vděčné město mu zřídilo pamětní desku na rodném domě č. 122, která šťastně přestála válečnou vichřici, ač byla určena k přelítí. Zemřel v roce 1924 v Praze.

Syn Ferdinand vystudoval techniku a jako inženýr se věnoval speciálně námořním stavbám v Pole a Terstu a po převratu v roce 1918 přešel do ministerstva veřejných prací. Oženil se v roce 1926 s Marií, dcerou novoměstského advokáta JUDra Leopolda Fialy, ale zemřel předčasně v roce 1934.

Jejich rodiče zemřeli. Otec František v Novém Městě v č. 122 v roce 1895 a matka Josefa v Praze v roce 1936.

Poslední generace se pokoušela dokázat rodovou souvislost s albánským šlechtickým rodem Šturzů, který z politických důvodů musil opustit svou vlast a odešel jednak do Rumunska, jednak do našich zemí. Snaha tato je ovšem problematické ceny a je těžko dokázat, že dnešní Štur-

sové mají se svými předky více společného než pouhé jméno již pro onen vpředu uvedený fakt o přejímání příjmení »po chalupě« na žďárském panství běžný a pak zejména proto, že tu máme historickými prameny nedokazatelnou mezeru v době kolem roku 1700. K této mezeře ještě připomínám:

Je pravděpodobno, že řečický šafář Jiří Štursa byl potomkem jednoho ze synů Jana Štursy z Vatin, Bartoně nebo Matěje. U Bartoně však nepřichází Jiřík mezi dědici. Matěj, který v Bohdalci na gruntě č. 24 dočasně dostal příjmení Chalupa, má v matrice Horní Bobrové křestní zápis syna Havla v roce 1691. Tento Havel se oženil v roce 1727 a je zapsán v matrice jako Havel, syn Matěje Štursy z Vatin, kam se otec patrně na konci svého života vrátil. Byl tedy asi Jiří Štursa starším bratrem tohoto Havla, ale po jeho křestním zápisu marně pátráme, neboť bobrovská matrika začíná až v roce 1690. Byl by pak Jiří Štursa již kolem 30 let starý, když se ženil a když mu vrchnost svěřila správu svého řečického dvora, což je velmi pravděpodobné.

»Postačí projít tím starým hlavním městem Čech, nádhernou a bolestnou pevností národa nezávislého a zraněného, abychom se při každém kroku setkali s památkou, jež zvěčňuje minulost. Před pomníky, věncenými pozlacenou Pannou, u vchodu do chrámů... kde krvácí rudý knot věčného světla, viděl jsem chudačky a stařeny vedle žen mladých a královských spínat k modlitbě ruce... Podívoval jsem se malířům: Šetlíkovi, Švabinskému, Maroldovi a sochařům — Myslbekovi, jenž vytesal Čechii vítěznou, symbol vlasti odhodlané, a Suchardovi, jenž dokončil pomník dějepisce Palackého.«

A. E. Sorel r. 1908.

Město vidím veliké. F. Borový,
Praha 1940, 493.

Václav Bartůněk: Pražský arcibiskup Karel Lamberk (1606-1612) ve víru starostí a společenských závazků.

(Pokračování)

Když se k stavebním úpravám podařilo získat potřebné dříví, přikročil arcibiskup k opatření kamene. Před domem p. Petra Voka z Rožmberka na Hradčanech viděl celou hromadu stavebního materiálu, který by mohl ke svému podnikání potřebovat. Proto se odhodlal k prosbě o zapůjčení kamene. Do týdne však vladař rožmberský odpověděl, že kámen půjčit nemůže, neboť »sám ho potřebovati musí.«³⁾ Nezbylo než opatřit kámen z Bílé Hory. Za tou příčinou se arcibiskup obrátil na sliveneckého rychtáře listem,

který napovídá, v jakém rozsahu se stavební úpravy vůbec daly. Arcibiskup chtěl »některé pokoje v domě svém zlepšiti a nové grunty zabezpečiti.« Proto žádal rychtáře, aby vypravil polovinu lidí s potahem na pátek a polovinu na sobotu »k vození kamene z Bílé Hory bez vší vejmluvy.«⁴⁾ Bělohorský materiál asi nestačil, protože také prosil Tiburciho Himmelreicha, uherského sekretáře v císařské kanceláři, o prodání staveb-

³⁾ E. 27. III. 1610 č. 51, R. 1610 č. 81.

⁴⁾ E. 14. IV. 1610 s. 188.

ního kamene, jehož prý sekretář vlastnil zásobu, »gegen gewisse und richtige bezahlung«. Žádost odůvodňoval tím, že prý v arcibiskupském paláci podnikne »zimblischen starkhen Pau«. ⁵⁾ K tomuto Lamberkovu plánování se asi vztahuje další žádost řízená na turského rychtáře, od něhož požadoval vyslání lidí k vytahování dříví z vody, které došlo ve sroubených vorech z klučenických lesů. ⁶⁾ Všechna tato pomoc, kterou vyžadoval ze svých statků, nepostačovala. Arcibiskup na stavbu doplácel také ze svých prostředků. ⁷⁾ Původně asi plánoval větší stavební práce. Teprve nedostatek finančních prostředků je omezil. Příbuzné Emilii roz. Sprinzensteinové v odpovědi na její prosbu o půjčku 30.000 zl. se zmiňuje »o velké zamýšlené stavbě«. ⁸⁾

Ale i tak ho stály restaurace paláce »tisíce tolarů«. Z podrobných účtů se nezachovalo nic, takže zatím nevíme, v jakém rozsahu a v které části paláce se pracovalo. ⁹⁾

6.

Příbuzenské styky.

Pouhý pohled na př. do biografického slovníku Wurzbachova nás poučuje o široce rozvětvené rodině Lamberků, která kromě vymřelé linie Rosenbühlů měla ještě linie kraňskou, orteneckou a schneeborskou. Karel Lamberk z ortenecké linie hrabat na Ottensteině a Stockern nebyl jediným, který dosáhl z Lamberků vysoké církevní hodnosti. Křištof Lamberk byl biskupem v Sekau (1542), Jan Lamberk, biskup v Gurku (1603), kardinál a kníže — biskupy v Pasově byli Josef Dominik (1783), Jan Filip (1700), po znovuzřízení

lublaňského biskupství byl na ně ustanoven Zikmund Lamberk, s nímž udržoval přátelství papež Pius II. ¹⁾ Raimund Lamberk, syn knížecího salcburského dvorního rady Jana Raimunda Quidobalda, vstoupil do kapucínského kláštera, založeného jeho otcem v Kitzbühlu, přijav klášterní jméno Rupert. V r. 1709 po čtrnáctiletém pobytu v klášteře se stal sufragánem knížete biskupa pasovského a zemřel v této hodnosti v Tullnu, kde byl také v kapucínském kostele pochován.

Se zakladatelem kapucínského kláštera Janem Raimundem Quidobaldem měl pražský arcibiskup písemné styky. Zdá se, že to byl nejmilejší z jeho bratří, biskupa v Gurku nevyjímaje. Z korespondence s ním se zachoval list již z prosince roku 1606. V něm pražský arcibiskup žádal J. R. Quidobalda Lamberka, aby se přestěhoval do Čech. Raimund Quidobald Lamberk, který Karla také upřímně miloval, měl z pozvání radost, ale mimo neznalost »der ziegeunerischen Sprach« — minil češtinu(!) — mu v přesídlení do Čech zabráňovala rodina a úřad, kromě jiných v devíti bodech shrnutých důvodů. Přál Karlovi všechno nejlepší v nové hodnosti, z níž se velice radoval a měl s ním účast i na jeho obavách, které vyjadřoval v dopise po spatření vydrancovaného paláce a zjištění stavu katolické církve v Čechách. Zmínka o salcburském arcibiskupovi dává nahlédnouti do zákulisí jmenování Karla Lamberka pražským arcibiskupem. Salcburský arcibiskup byl jeho jmenováním nějak dotčen a proto svou nelibost dával Raimundovi Quidobaldovi Lamberkovi na jevo rezervovaným chováním. ²⁾

Již před nastoupením Karlovým v Praze na arcibiskupský stolec působil v korutanském městečku Gurku jako biskup jeho bratr Jan Jakub Lamberk. Býval vychovatelem synů arcivévody Karla, jehož tajným radou byl jmenován již v r. 1601. ³⁾ Při projednávání pozůstalosti řezenského biskupa Zikmunda Bedřicha Fuggera, zúčastnil se Karel zakoupením knihovny po zemřelém sumou 4.100 zl. ve prospěch rodiny Lamberků. Koupil prostředkem právě biskup Jakub Lamberk a Karla později upozorňoval na nedoplatek 900 zl. chybějících do 4.100 zl. ⁴⁾ Jednání se dalo v červnu, tedy před konsekrací. Ve zmíněném dopise Quidobalda Raimunda radil Jakub, aby pražský arcibiskup konsekraci odkládal, Raimund však byl zase opačného názoru a sice proto, že by odkladem budil prý nelibost císaře. Karel měl pečovat o to, aby se v císařské milosti »omnibus modis« uchoval. Jakub, nejdříve jako rada

⁵⁾ E. 14. IV. 1610 s. 182.

⁶⁾ E. 1610 s. 190. Z návrhu a předběžného rozpočtu na zednické práce je zřejmo, že je vykonával nebo se o ně aspoň ucházel dvorní zedník Martin Bambarén, který chtěl 36—40 kop »se svými dělníky« za práci vykonanou podle počtu sáhů. (R. 24. IV. 1610 č. 11.) O pracích zvěděli i v Oseku, odkudž arcibiskup požadoval několik kop prken a hřebíků a sice co nejdříve. Nestáčila však jen hmotná pomoc, stavebník potřeboval peníze a protože si stavební náklad vyžádal »eine zimblische Summa«, rozkázal osekému hejtmanovi, aby hned poslal zbytek zlata, který mu dal nedávno k dispozici na kontribuce a daně. Konečně měl i od poddaných vymáhati nějaký zvláštní poplatek »auf unser Gepäu«. (E. 22. VI. a 27. VI. 1610 s. 286, 289).

⁷⁾ E. 23. VIII. 1610 s. 344. V jednom z četných memorálů k císaři, v nichž žádal finanční pomoc, uváděl kromě jiných důvodů své nemajetnosti i stavbu »drittens, dass ich mein armes Haus wegen erlittener Feuersbrunst... mit grossen uncosten zue restauriren...«.

⁸⁾ E. 1610 s. 412. Žádala ovšem příliš mnoho a Lamberk jí odpověděl... »Wir können weder dreyssig noch in Thausendt Gulden ausleihen...«.

⁹⁾ C. 104/6 č. 12 g dto 10. II. 1612. Maje koadjutora, žádal, aby se směl z Oseka podle potřeby vrátit do paláce »alldieweilen soviel Tausend Thater darin verpaut...«.

¹⁾ Dr. C. Wurzbach, Biographisches Lexikon, XIV.

²⁾ R. 28. XII. 1606 č. 8. »Quanto agli fatti dall mio Padrone Mons. Illo. di Salzburg intorno alla nominatione di V. Sria. Illa. al Arcivescovato di Praga, sein dieselben etwas reservate gegen mich... (Byl to smutně proslulý W. D. Raitenau, který zemřel v žaláři 16. I. 1617.)

³⁾ Wurzbach, B. Lexikon XIV, 29.

⁴⁾ R. 1607 č. 10.

arciknížete Karla a později vychovatel i rádce pasovského biskupa arciknížete Leopolda, býval účasten na diplomatických jednáních.⁵⁾

Jakub Lamberk tlumočil pražskému arcibiskupovi jakožto velmistru křižovnického řádu podivení kteréšů vlivné osobnosti, snad arcivévody, nad tím, že dosud nevisitoval křižovnickou komendu ve Vratislavi. Karel se dlouhým dopisem omlouval a vysvětloval, že v přítomné době (květen 1609) mu není naprosto možno visitaci kláštera podniknout, »wie gern wir auch wollten«, pro »ser geferliche leuffe«. Bratr Jakub at je tak laskav a u arciknížete ho omluví a ujistí ho, že visitaci podnikne sám, jakmile se poměry uklidní, nebo místo sebe vyšle komisaře.⁶⁾ Teprve až z doby Karlovy nemoci je zachován další list, v němž přeje bratru biskupovi v Gurk dodatečně Nový rok a »Methusalemicos annos«. Vyprošuje si také »bratrskou lásku«. Kromě zmínky o založení fundace za zemřelého biskupa řezenského, příbuzného s matčiny strany, na níž přispěl obnosem 150 zl., oznamuje, že si vyžádá od císaře dovolení k návštěvě Říma »ad oscula pedum«.⁷⁾

Nejexponovanější z rodu Lamberků v diplomatických službách byl patrně o něco mladší, třikrát ženatý, Jiří Zikmund Lamberk, císařský rada. V r. 1605 byl zemským hejtmanem v Horních Rakousích, po dvou letech vrchním hofmistrem císařovny Anny a později se uplatňoval jako tajný císařský rada. V r. 1619 dostal za své služby panství a hrad Steyer, který se již tehdy odhadoval na 400.000 zl.⁸⁾ Všeobecně se chvála jeho věrnost katolické církvi. V relacích pražského nuncia Antonína Caetaniho se nešetří o něm v té příčině slov chvály.⁹⁾ V jednáních projevoval značnou vytrvalost, která se pozorovatelně jevila jako charakteristická vlastnost.¹⁰⁾ Spolu s kardinálem Dietrichstainem vyjednával z rozkazu císařova s pražským nunciem a mnohá jednání historického významu se dala i v jeho domě. Dům pro něho snad získal arcibiskup Ka-

rel od Viléma mladšího z Lobkovic po Leopoldovi ze Strahlendorfu »proti náležitě záplatě«.¹¹⁾

Stálé finanční starosti arcibiskupovy se nám jeví v docela jiném světle, když víme, že jeho otec Zikmund byl dvakrát ženat a měl celkem 22 dětí, dvanáct synů a deset dcer. Kromě jmenovaných bratrů Jakuba a Zikmunda vynikal nevlastní bratr Albert, který se stal císařským válečným radou a velitelem vídeňských gard. Svému rodu získal panství Stockern.¹²⁾

Písemné styky a intervence všeho druhu v rodinných záležitostech nacházejí se dosti často v kopiářích Lamberkovy písemné agendy. Jeho sestra Helena Potenziana byla provdána ve Vídni za Jana Kristofa Urschenbeckha (Vespenbacha?). Záležitosti, které ve Vídni vyjednával, se děly často prostřednictvím tohoto příbuzenstva.¹³⁾ Sestra Anna Zuzana byla zase provdána za Jana von Betz (Petz). Týž byl v r. 1609 povýšen do šlechtického stavu. Měl při té příležitosti zaplatit v císařské kanceláři značnější taxu. Protože neplyl pozemskými statky, přimlouval se za prominutí poplatků pražský arcibiskup Karel u mohučského kurfiřta. Poukazoval na jeho vojenské zásluhy osvědčené v bojích v Holandsku, Uhrách a Sedmihradsku a vytrvalé válečné služby, které již od mládí prokazoval »svaté římské říši«.¹⁴⁾ Příbuzný se strany manželky Karlova bratra Zikmunda chtěl při jeho pražském dvoře ponechat svého syna. Při tak rozvětveném příbuzenstvu nemohl arcibiskup této žádosti vyhovět, omlouvaje se poukazem na rozhárané veřejné poměry, za nichž sám mešká »in stetter gefahr des Lebens und verfolgung«. Za takových okolností by se ovšem příbuzný mladý šlechtic u arcibiskupského dvora nemohl ničemu přiučit. Prosil tedy za něho u arciknížete Karla, vratislavského biskupa i bratra Jakuba v Kraňsku... »damit er allda, wo grösser Hofhaltung, mereres gelernt...«¹⁵⁾ Arcibiskup sám využíval svých rozsáhlých příbuzenských styků také, jak jen bylo možno. Když se pojednávala pozůstalost vratislavského komandéra, na níž měla velký zájem vláda, získal arcibiskup pro ochranu svého a řádového práva presidenta komory Krauseneka. To sdělil svému bratranci lankraběti Jiřímu Ludvíkovi Leichtenberkovi, hraběti na Halsu, který se měl podle toho zařídit a »die sache dahin zue dirigiren, damit dem Orden kein praejudicium

⁵⁾ M. Linhartová, Antonii Caetani... epistulae... I. 91 sg. V listopadu r. 1607 dopisoval Karlovi v záležitosti tragického případu, který stal při cestě probošta u sv. Mikuláše »před Pasovem« do Kremže, kde jeden z jeho průvodců zabil v sebeobraně člověka. Věc se měla dostat až k pražskému nunciu. Proto Karel ať dokazuje, že zabití nastalo v sebeobraně a probošta ať se všemožně ujímá. (R. 11. XI. 1607 č. 79.)

⁶⁾ E. 18. V. 1609 s. 463.

⁷⁾ E. 10. III. 1611 č. 34. Přimlouval se také k usku-tečnění vzájemné pomoci za syny salcburského bratra Quidobalda. K návštěvě Říma si vyprošoval intercessionales ke kardinálům Jakobovi známým.

⁸⁾ Wurzbach, B. Lex. XIV., 29.

⁹⁾ M. Linhartová, l. c. I. 165. »Lamberg... m'ha promesso che eleggerà prima di morire che permettere, quanto sarà in se, che alla religion cattolica si faccia alcun pregiudizio...«

¹⁰⁾ M. Linhartová, l. c. II. 108... »Lamberg ostinato... L'Attimis timido piu che un caniglio...«

¹¹⁾ E. 16. 9. s. 695.

¹²⁾ Dr. C. Wurzbach, Biogr. Lex. XIV. 37.

¹³⁾ Když zjistil v r. 1609, že ve svých sklepech na Hradčanech nemá »rechten Mundtrank«, obrátil se na Urschenbeckhovy, aby pro něho vyjednávali u rektora tamější jesuitské koleje, který prý měl zá-sobu dobrého rakouského vína, dodávku 16 sudů. (E. 7. III. 1609 s. 387.)

¹⁴⁾ E. 27. V. 1609 s. 478.

¹⁵⁾ E. 10. VII. 1609 s. 561. 12. května 1610 poslal Jakubovi 200 zl. — patrně dluh — po Hansenovi Würsichovi (E. 1610 s. 237.)

geschehe«...¹⁶⁾ To byl ovšem vzácný případ. Příbuzní, ponejvíce nemajetní, potřebovali spíše jeho. Jeden z jeho celkem neznámých bratří, Křištof, býval u něho již v Pasově. Býval tam rád, neboť bratr kanovník se o něho staral skutečně bratrsky, jak možno soudit ze slov spokojenosti, kterými Křištof na pasovský pobyt vzpomínal. Když se Karel Lamberk z Pasova stěhoval, chtěl si od něho vyprosit jakýsi zelený kočár. Předěšel ho však již řezenský děkan. V roce 1610 přišel Křištof Lamberk snad jen návštěvou za arcibiskupem do Prahy.¹⁷⁾

7.

Styky se šlechtou a hierarchií.

Písemné styky se šlechtou byly dány nejen starostmi o poddané a vyřizováním otázek týkajících se správy svěřeného majetku, shledá se dosti dokladů o tom, že by arcibiskup mohl v klidnějších poměrech a při lepším zdraví udržovati slušné společenské styky aspoň s rodinami katolických šlechticů.

V záležitosti poddanské se dostal Lamberk do písemného jednání s Tiburcím ze Žďáru. Zmiňují se o něm jen proto, aby byla příležitost ukázati na národní sebevědomí katolického pána. Černochofský soused Jan Machuba žádal za propuštění Lidmily ze vsi Lukova, náležející panu Tiburcimu. Tomu v záležitosti psal osecký hejtmán německy, což pán ze Žďáru odmítl. Machuba tedy prosil arcibiskupa, aby se panu Tiburcimu napsalo ještě jednou, ale — jak si výslovně přeje — česky.¹⁾

Na svatbu svého strýce Ruprechta s Evou Audrckou na Třebivlicích zval arcibiskupa Karla Zikmund Měsíček z Vejškova, vrchní hejtmán císařských panství, do domu Štěpána Jiřího ze Šternberka.²⁾ Podobného pozvání se mu také dostalo od Lobkoviců, kteří se chystali na svatbu Viléma ml. z Lobkovic s Benignou Lobkovicovou, dcerou Adama Havla z Lobkovic, na Duchcově.³⁾

Že Lamberk udržoval přátelské styky s bilínským panem Vilémem Lobkovicem, možno usuzovati z daru, který mu Lobkovic poskytl.⁴⁾ Arci-

biskup hledal loveckého psa. Bilínský pán se to doslechl a proto mu poslal »einen vorsteher Hund«, který Lamberkovi způsobil upřímnou radost. Chtěl mu poděkovat ústně, protože však v lednu je to nepřiležitostné i panu Vilému z Lobkovic, činí tak zatím písemně.⁵⁾ Z Pasova ho poutala ještě známost s Křištofem Gindesreitterem, váženým tamějším měšťanem. Týž patřil k jeho někdejšími dobrými farníkům a poslal mu nějaký novoroční dárek. Chtěl k němu asi návštěvou vyslat své děti, což mu arcibiskup vymlouval.⁶⁾ Podezřelý kazatel při kostele sv. Martina v Praze I. Jan Matheides, o němž bude ještě řeč, se zmínil nactiutračně před nejvyšším stalmistrem Adamem ml. Valdštýnem o Lamberkovi. Arcibiskup se omlouval, dokládaje svým kněžstvím i šlechtickým původem, že nikdy nic špatného o Valdštýnovi »nemluvil, nemyslí, ba ani nesnil.«⁷⁾

Co bylo Lamberkovi možné, rád udělal, aby si přátelství českých šlechticů zajistil. Když ho prosil Vilém Slavata z Chlumu, císařský rada, komorník a karlístejnský purkrabí, aby mu dovolil v okolí Dobřichovic skládat a odtud plavit dříví, ujistil ho, že ani nebylo třeba žádost koncipovat tak úředně. Je ochoten všechno učiniti, co by k jeho »zalíbení sloužití mohlo.«⁸⁾

Třeba arcibiskup sám vyhovoval pánům jak mohl, nebyla jeho ochota opětována. Často se vyjednávalo o propuštění poddaných na arcibiskupské grunty. Páni propuštění zřejmě povolovali velice neradi. Vyhledávali rozmanité důvody, jen aby nepozbyli poddaného. Jan Fremdar z Pruku na Rtišovicích odepsal Lamberkovi na žádost za propuštění Bartoně Sulky ze Solenic, že ho propustit nemůže, protože »dvacet let se nehlásil a mnoho lotrovství se dopustil.«⁹⁾

jednou tím, že byl postižen »obtížným katarem« (E. 15. II. 1610 s. 144) a jindy velikým zaneprázdněním (E. 28. VIII. 1610 s. 355). Někdy s omluvou poslal i menší dárek.

⁵⁾ E. 12. 1609 s. 298. Přátelství nebylo zkazeno asi ani sporem o nějaký kus lesa, z něhož bilínský hejtmán rozkázal odvážeti dříví, ačkoli, jak psal Lamberk, se jednalo o dříví rostoucí »auf unserem unwidersprechlichem Grundt u Poden«. Úředník prý německému listu arcibiskupovu »nehrubě« rozuměl, ale šlo o les lobkovický. (R. 1609 č. 134 a E. 1609 3. IV. s. 415.) Jde zde o Viléma Popela ml. z Lobkovic na Bilíně, Kosti, Beřkovicích a Solopiskách, hejtmana kraje slanského.

⁶⁾ E. 26. I. 1609 s. 309.

⁷⁾ E. 18. III. 1609 s. 393.

⁸⁾ R. 16. III. 1609 č. 104. E. 22. III. 1609 s. 378.

⁹⁾ R. 5. VIII. 1609 č. 96. Ludmila Bezdrůžická z Kolovrat na Středoklukách oznamovala zase, že propouští ze vsi Libšic Bartoloměje Krejčího sice »beze všeho koláče anebo ouplatku obyčejného«, zato si ponechávala dispoziční právo nad jeho třemi dětmi »sobě je k ruce sirotčí vymínující«. (R. 25. III. 1608 č. 22.) Také p. Karel z Vartenberka se dostal do písemného styku s arcibiskupem jen v poddanské záležitosti, oznamuje mu, že propouští na jeho panství Mikuláše Pilníka, »ačkoli se před ním pokrejšval«. (R. 1608 č. 23.)

¹⁶⁾ 1. VIII. 1609 s. 576.

¹⁷⁾ R. 1607 č. 78. E. 1610 s. 289.

¹⁾ R. 4. V. 1607 č. 50. Listem datovaným z Prahy 16. VI. 1607 prosil Lamberk vévodu Maxmiliána v Bavorsku, aby poskytl jakousi výsadu Klementu Neidlingerovi. (E. 1607.)

²⁾ R. 10. IX. 1607 č. 11.

³⁾ R. 12. X. 1607 č. 8.

⁴⁾ Pozvání bylo časem více. Zval Václav Berka na Bezdězi, Dírně a Vidimi na svatbu do domu na Malé Straně (R. 15. II. 1608), Kryštof z Lobkovic na Pátku a Divicích ke svatbě dcery Anny s Vilémem Fürstenberkem do domu na Hradčanech (R. 11. VII. 1608), císařský rada Strahlendorf i vlivný Krause- nek k téže rodině slavnosti. Arcibiskup se omlouval

Trapnou úlohou byl Lamberk pověřen knězem Pankrácem Skribou ze Zákup. Ten půjčil totiž Václavovi Berkovi z Dubé a Lipého, hejtmánovi na Hlohově, »jistou sumu peněz, která až dosavad nevyvazena zůstává«. Arcibiskup žádal na Alžbětě Kolovratové roz. Berkové na Buštěhradě, aby jmenovanému knězi místo hlohovského hejtmána dluh zaplatila »pro jeho nynější nejhlubší potřebu«.¹⁰⁾

Ještě skoro rok před pohybem pasovského vojska směrem k Čechám intervenovala rada města Pasova u arcibiskupa, aby jako mecén města zapůsobil svým vlivem u císaře, aby bylo město vojska, kterého prý nebylo ani ve válce turecké v celém Bavorsku tolik pohromadě, nějak zbaveno. Podrobný výklad o nemožnosti ponechat vojsko v Pasvě byl přiložen.¹¹⁾ Z vojenských hodností, kterým arcibiskup dopisoval, se uchoval koncept listu k plukovníku Trautmansdorfovi, ovšem v záležitosti bezvýznamné, jímž se vlastně zase nepřímou prokazovala úsluha příbuzenstvu.¹²⁾

¹⁰⁾ R. 7. X. 1609 s. 644.

¹¹⁾ R. 24. II. 1610 č. 170.

¹²⁾ Jeho švagr Betz, o němž byla již zmínka, propustil ze svých služeb vojáka Zebedea Galúzziho, kterého arcibiskup docela nějaký čas zaměstnával při svém dvoře. Při propouštění služebnictva došlo i na něho a Lamberk mu prokázal tu dobrou službu, že mu dal doporučující list k Trautmansdorfovi, aby mu jako vysloužilci, který plných dvanáct let prožil ve vojenských službách, dal »einen Befehl«, zaměstnání. (E. 10. III. 1610, 169.)

K několika bezvýznamným dokladům o stycích, které měl arcibiskup s arcivévodou Leopoldem, se druží další, rovněž politicky nevýznamné, když prosil v únoru, aby arcivévoda uložil velitelům pasovského válečného lidu ohled na jeho pozemky, ležící v okolí Prahy, neboť až dosud tyto majetky, ponejvíce špitálské, utrpěly velkou škodu.¹³⁾

Pokračování.

¹³⁾ E. 24. II. 1611 č. 52. Stalo se tak patrně po zprávě o proniknutí dvou praporů pasovské jízdy do Turska. (Sněm XV., I. č. 222.) Až v září téhož roku dopsal Leopoldovi znovu v záležitosti svého sluhu Jorga Schüchela roz. z Pasova. Jorg Schüchel měl touhu poznati cizí země a naučit se jejich řečem. Protože se arcikníže chystal na cestu do Španělska, poslal ho arcibiskup k němu. (E. 31. IX. 1611 č. 29.)

Karel IV. o sobě: »Pro rozpadlé bohatství našeho království jsme musili řešit tolik otázek, že jsme probděli mnohou noc pod tíží starostí ze své královské lásky k naší zemi.«

Bede Jarett, Karel IV.

Beaufort 1939, 181.

Petrarca vyčítá Karlu IV. odchod z Říma: »Nuže Ty, césare... Ty pán říše římské, netoužíš po ničem, než po Čechách. Ty, římský císař, budeš rozhlašován pouze jako král český!...«

K. Doskočil, Listy a listiny 869—1938,

Stát. nakl. 1938, 33.

Jan Muk: Z kroniky rodu Klavíkova a Zátka.

(K 100. výročí narození Dr. Aug. Zátka 27. července 1847.)

(Pokračování)

Nejstarší z dětí, jež dorostly, Jan Zátka narodil se ve Velešíně 26. května 1802 a přesídlení jeho rodičů do Budějovic umožnilo jemu i jeho sourozencům, že mohl tam navštěvovati gymnasium. Sprátelil se na něm s tehdejšími jeho studenty Fr. L. Čelakovským, Jos. Krasoslavem Chmelenským a velešínským rodákem Vl. Kamarytem a ukončiv studia, vstoupil do semináře a 26. srpna 1827 byl vysvěcen na kněze. Po krátkém působení v Písku a pak po 10-letém pobytu ve Velešíně stal se Jan Zátka 11. září 1838 profesorem náboženství na gymnasiu v Jindřichově Hradci, při čemž uplatňoval své národní vědomí, jež si sebou přinesl už z gymnasia, i své svobodomyšlné bolzanovské názory, shodující se s názory prefekta hradeckého gymnasia H. Hudce. Zátka půjčoval a opatroval studentům české knihy, vyučoval je z ochoty češtině, dostalo se mu úředního uznání konsistoře za jeho horlivost, když však přišel rok 1848, změnila se tato přízeň v opak. Zátka tehdy r. 1849 vydal v hradecké Landfrasově tiskárně v hegelovském smyslu psané »Biblické děje Starého a Nového Zákona«

(o 2 dílech), pro něž zavedeno s ním církevní vyšetřování. Kniha, vykládající rozumově zázraky, byla zakázána, v novinách uveřejněno nepravdivé odvolání Zátka a konečně r. 1859 nepohodlný profesor, jenž zahrnován i výtkami jinými, předčasně byl poslán na odpočinek.⁶²⁾ Před tím ještě J. Zátka vystoupil na veřejnost českým úvodním pojednáním ve výroční zprávě hradeckého gymnasia za rok 1857/8; »O přednostech člověka před druhými zemětany«, a v Hradci vydána byla r. 1857 též jeho »Řeč o jubilejní slavnosti před 50 lety založení gymnasia jindřichohradeckého«. Na odpočinku, který Jan Zátka trávil v Č. Budějovicích, napsal ještě spis »Všeobecný názor na svět« (Praha 1862, 2. vyd. 1879, 3. vyd. 1882), prodchnutý myšlenkami již docela pantheistickými. Jinak zúčastnil se v Č. Budějovicích národního života společně s bratrem Hynkem v »Besedě«, kde

⁶²⁾ Ještě 5. 5. 1858 děkuje prof. Šembera Janu Zátce z Vídně, že rozprodal — asi v Hradci — 15 exemplářů jeho »Dějín české literatury« (Rodinný archiv Dr. Zátka).

byl v letech 1862—63 členem prvního jejího výboru a r. 1864 dokonce objevila se i myšlenka kandidovat Jana Zátka za poslance, nedošlo však k tomu. Postavou byl Jan Zátka vysoký, hubený, velmi živé povahy, jeho charakteristickou vlastností bylo, že bránil své. Dožil se 79 let a zemřel sešlostí věku 31. prosince 1881 v Č. Budějovicích č. 41 v Krajinské třídě.⁶³⁾ Církevní kruhy se prý rozpakovaly povolit mu kněžský pohřeb, ale vlivem biskupa Jirsíka přece jen ustoupily.⁶⁴⁾

Docela jinou životní dráhou byly osudy mladšího bratra Janova *Jakuba Zátky*, v němž se ozvala podnikavá obchodní krev zátkovská. Narodil se ve Velešíně r. 1803, vyučil se tam u svého otce bednářství, později však začal obchodovat s dřívím, kupuje od sedláků na Kaplicku menší lesíky. Oženil se s Marií Veitkovou (nar. 1800), zřídil si na Vltavě u Litvínovic, kde stojí Zátkova pekárna, loděnici, stavěl lodi a dopravoval po nich do Prahy tuhu, oves a sůl pro obchod svého bratra. Také i po Travně v Horních Rakousích. Zbohatnuv, koupil si v Budějovicích tři domy v Krajinské třídě, místo nichž postavil průchodní »Bazar« do České ulice. Za získané jmění koupil Zátka již dříve deskový statek Č. Heršlák v Jižních Čechách a potom r. 1855 statky Stakčín-Roztok (maďarsky Takcany) u V. Bezezné a Malý Keveš v okrese Humenná na Slovensku.⁶⁵⁾ Tam se Jakub Zátka později trvale usadil, pohřbil zde 6. srpna 1865 svou choť a zemřel i sám 16. října 1865 po delší nemoci ochrnutím srdce jako jeho choť. Na hřbitově v Stakčíně byl i pohřben, jak dokazuje tam německý nápis, oznamující, že našel zde věčný klid »Jakub Zátka von Takcany und Brezno«, při čemž slovo »Zátka« je napsáno správně česky. Měl jedinou dceru Marii

Věkem po Jakubovi následovala dcera *Marie Zátková*, narozená 23. března 1806 ve Velešíně.

Za svého života byla dvakrát provdána: po prvé za měšťana a řezníka Karla Haase, měšťanského hospodáře, 23. ledna 1844 pak po druhé za budějovického obchodníka Josefa Hubstejna.⁶⁶⁾ Narodil se 29. ledna 1811, zemřel ochrnutím srdce 11. června 1885 v Praze, kam později se přistěhoval z Č. Budějovic a zařídil si tam smě-

nárnu; byli vlastníky tří pražských domů v Růžové ulici, v Železné a Karlíně. Po smrti Hubsteinově zdědila celé jeho jmění vdova Marie, a protože byla bezdětná, odkázala je synovcům, a to dům č. 951 v Praze II. a parcelu v Palackého třídě v Karlíně na 4 díly, dům č. 490 v Praze I. Miloslavě Terebové a dům č. 100 v Karlíně Dru Augustu, Vlastimilu a Dobroslavu Zátkovi, dále pak 20.400 K jako základ na českou reálku v Č. Budějovicích. Marie Hubsteinová zemřela do roka po muži 2. července 1886 a byla pochována do společného hrobu s chotěm na Olšanech. Její karlínský dům se stal základem továrny Dr. Ferd. Zátky.

Nejvýznamnějším potomkem Matouše Zátky stal se nejmladší z jeho dětí *Hynek Zátka*.⁶⁷⁾ Narodil se také ještě za pobytu otce Matouše Zátky ve Velešíně č. 85 9. července 1808; v matrice V, 105 zapsán byl jako Ignác, později však užíval vždy českého jména Hynek. Kmotry jeho byli Kašpar a Eva Klímovi, křtil jej kaplan M. Řídký. V 5 letech se přestěhoval s rodiči do Č. Budějovic, kde vystudoval gymnasium. Jeho spolužákem byl dočasně i pozdější známý frankfurtský politik Schuselka. Dokončiv r. 1830 filosofii, 1. prosince Hynek Zátka vstoupil do praxe u inspekce potravní daně v Č. Budějovicích. 3. března byl jmenován manipulačním praktikantem a 1. května přestoupil k pohraniční strážní službě, kterou patrně vykonával na Vimperku až do 2. května 1832, kdy se vrátil do Budějovic a přidělen byl kamerálnímu důchodnímu úřadu. Při něm zůstal skoro 20 let a dosáhl r. 1839 hodnosti kancelisty, či podle úmrtního oznámení »příručníka u c. k. komorní důchodní správy«, r. 1851 však se vzdal úřadu pro svou veřejnou činnost a politické názory.

Mohl se k tomuto kroku odhodlati, poněvadž r. 1840 byla zamítnuta jeho žádost o povolení ke studiu práv. Tehdy začal spolupracovati s otcem v jeho obchodě a zařídil si — od r. 1850 formálně jako otcův společník — i vlastní obchod se solí. V roce 1848 se zúčastnil národního hnutí, byl zvolen předsedou budějovické Slovanské lípy a podal i protest proti jazykové praksi budějovického magistrátu.⁶⁸⁾

Když měl složit r. 1851 novou přísahu odmítl ji i svoji úřední hodnost. Úředně byl v seznamu politicky podezřelých osob, sestaveném na počátku Bachova absolutismu, jeho portrét vystižen slovy: »Zátka Ignác, kancelista c. k. kamerální

⁶³⁾ Matr. zemřelých XIV. 311.

⁶⁴⁾ Literatura o J. Zátkovi: Riegerův *Naučný Slovník* X. str. 277/8, Ottův *Naučný Slovník* XXVIII. J. Muk: *Ze života osvěceného katechety* prof. J. Zátky (zvl. otisk z »Republikána, 1937 str. 32), F. Střejček: *Obrana hradeckého katechety z r. 1849* (ohlas od Než. 1937 č. 47—8), K. Reban: *O jednom osvěceném knězi* (Hlas lidu 1938 č. 19).

⁶⁵⁾ Velký Kevezd, hrady zřícenin v VIII. stol. na Zemplínsku, 1451 obsazena Jiskrovci, v XVII. stol. zbořena.

⁶⁶⁾ Matr. odd. IX. 274. Josef Hubštejn, byl synem Ondřeje Hubstejna, visitatora daní v Raby a Josefy roz. Kotzmannové.

⁶⁷⁾ Portréty jeho a jeho choti Terezie (z r. 1885) do Bart. Čurna v rodinné galerii Dr. Vl. Zátky. Literatura: Ottův *Naučný Slovník* XXVII. str. 469, Zlatá Praha, 1886, str. 312. R. Strnad: *Hynek Zátka* (1930 str. 30) a *Příspěvky k životopisu Hynka Zátky* (1938 str. 22). Celostránková podobizna v *Humorist. listech* 1886 č. 15.

⁶⁸⁾ K. Strnad: *K dějinám českobuděj. Slovanské lípy*, str. 21.

správy v Č. Budějovicích, nyní měšťan a majitel domu tamtéž. Když měl r. 1851 složit novou služební přísahu, resignoval na svůj úřad. Má jmění, je nápadně velkým ctitelem české národnosti, ale není naprosto přítelem vlády».

Již 17. října 1843 oženil se Hynek Zátka v Č. Budějovicích s Terezií Marií Hansovou, dcerou budějovického měšťana a krupaře (narozenou 28. září 1849 v Č. Budějovicích č. 147. I.⁶⁹) Terezie, jež třebas pocházela z českého kdysi rodu Honsů z Týna, neuměla česky, vlivem manžellovým, ale rychle si osvojila češtinu a stala se zdatnou pomocnicí svého chotě. Ten po resignaci na úřad rozšířil svůj obchod solí a sádrou,⁷⁰ od r. 1855 byl už obchod jediné jeho a vedlo se mu velmi dobře: r. 1869 postavil Hynek Zátka americký mlýn v Březi a založil si též velkostatek v Libniči na místě tří bývalých usedlostí, otevřel dokonce i doly na tuhu, ale tento podnik se nezdařil pro špatnou jakost tuhy.

Jeho energická činnost v obchodě však nedovedla vyčerpat Hynka Zátka úplně; 7. listopadu 1864 získal měšťanské právo v Č. Budějovicích, r. 1862—72 zasedal ve výboru Besedy, r. 1861 pak zvolen byl za starostenství Klavíkova, do městského zastupitelstva a městské rady.⁷¹) Této hodnosti se už roku 1862 vzdal, 18. března 1861 však byl zvolen v pěti okresech i poslancem do zemského sněmu, a pak r. 1861 a 1863 i do říšské rady. Zemský mandát za venkovský okres budějovický podržel až do roku 1878, zůstáváje věrně deklarantské politice a passivní opozici, neboť jeho podpis je mezi prvními 11 poslanci říšské rady, kteří vyhlásili počátek passivní opozice. Roku 1878 před vstupem Čechů do říšské rady již nekandidoval a tehdy přestal být i členem městského zastupitelstva budějovického, kde byl po všechna ta leta uznaným mluvčím české menšiny.

Postřehnuv brzy, že českému živlu je třeba, aby se mohl opřít i o hospodářskou sílu a kulturní posice, byl mezi těmi, kdož založili r. 1864 českou Záložnu a stal se r. 1870—84 jejím náměstkem, pomáhal při vzniku Jirsíkova českého gymnasia, české zájmy hájil i v Obchodní komoře, kde byl členem v letech 1863 a 1875—83 i úř. místopředsdou jejím v letech 1876 a 1880. Jeho volba za okresního starostu lišovského nebyla potvrzena, za to byl r. 1867 poctěn čestným občanstvím obci Zlin, Munic a Zálužic.

Jak se H. Zátka jevil současné generaci, vystihl budějovický advokát Dr. J. V. Zelízko ve

svém memoirovém rukopise »Nevolníci«, kde líče národnostní poměry v Č. Budějovicích v padesátých letech, zachytil i portrét Hynka Zátky těmito slovy: »Mečislav stále myslel, jak pravý Čech vypadá. A nalezl svůj ideál Čecha. Byl to Hynek Zátka, otec nynějšího náčelníka Čechů budějovických. Jeho klidné vzezření, dlouhý vlas, plný vous, jeho vážné pohyby, jeho poděbradka skutečněvaly v očích Mečislavových hledaný ideál. Koliksetkrát se zastavil před jeho obchodním domem a brány Pražské v dolejší ulici Krajské a četl s pohnutím jeho firmu: Hynek Zátka, toho času jedinou firmu českou v Budějovicích.«⁷²)

Hynek Zátka dožil se 78 let a zemřel raněn mrtvicí 26. března 1886 v Č. Budějovicích č. 126. I. Jeho pohřbu se zúčastnilo 12.000 lidí. Jeho choť Terezie zemřela také 26. března 1878 ochrnutím plic a pohřbena byla též na staroměstském hřbitově.

»Paměti Besedy Českobudějovické« (na str. 68) charakterisují Hynka Zátka plastickými slovy:

»Jeho zvukné jméno, jeho mužná povaha, jeho šlechtné zásady byly známy netoliko u nás, ale na celém českém jihu, kterýž po léta na zemském sněmu důstojně zastupoval. Byl to muž svého rozumu a své hlavy, soudu zdravého a hlubokého, uvyklý choditi vždy jen po své vůli a činiti, což se mu za dobré vidělo, neohlížeti se ani vlevo, ani vpravo a nedbati o cizí přízeň. Kde šlo o naše právo národní, byl neústupný a tvrdé šíje. Slovy nikdy neplýtvál, ale co řekl, bylo šfavnaté a plno důrazu a váhy. U Němců požíval imponující rozšafností velké úcty. Čechům českobudějovickým byl v nejideálnějším toho slova smyslu vzorem a příkladem... jako muž povahy přímé a neohrožené, poctivosti ryzí, myslí skromné a ve všem dobrém přátelsky ochotné.«

Nejmladší syn Matouše Zátky *František* se narodil 7. června 1811, vystudoval budějovické gymnasium a v letech 1830—31 studoval lékařství, ale už r. 1834 zemřel.

O majetku této generace rodu Zátka a s ním spřízněných rodů možno si udělat určitý obraz podle seznamu voličů budějovických z roku 1865.

U I. sboru uveden je:

23. Callenberg Bernard a Marie	100/100	217.90
--------------------------------	---------	--------

U II. sboru:

Achatz Jan, pošt mistr	374 St. M.	142.43 ¹ / ₂
Ettmeyer Fr., mlynář	61 V. P.	126.99 ¹ / ₂
128. Zátka Hynek a Jakub, loďař	126 St. M.	104.33
Zátka Hynek, obchodník solí	86 St. M.	93.64 ¹ / ₂

⁷²) J. V. Zelízko: »Nevolníci« Jihoč. Přehled IV, 320—1.

⁶⁹) Matr. cop. IX. 268.

⁷⁰) Prodával ročně přes 160.000 q soli a 60.000 q sádry. Úřední povolení obchodu H. Zátky znělo na obchod zeměd. plodinami, solí, sádrou.

⁷¹) Charakteristický detail pro Zátkovo přesvědčení je, že vzdal se jako radní platu 300 zl. na založení nadace, z jejíž úroků by se kupovaly knihy pro dívky, které prospívají v českém neb slovan-ském jazyce.

Pí. Josefa v. Pachner, maj. statku	236 St. M.	70.17
Stulík Fr., obchodník	63 L. B.	61.18
Klavík Fr., obchodník	221 P. P.	52.93
Šl. v. Strandl Vojt., hejtman v. v.	105 V. P.	39.25
Honza Fr., pekař	152 St. M.	14.10
Strandl Vincenc, kanc. off. v. v.	11 St. M.	7.35

U III. sboru:

Zátka Matyáš, měšťan	126 St. M.	13.95
Achatz Jan, Bürstenbinder	401 St. M.	11.44
Zátka Hynek a Terezie	125 St. M.	7.46 ^{1/2}
P. Zátka Jan	90 St. M.	5.90
Achatz Jan Erbe	401 St. M.	3.15
Pí. Zátková Terezie	126 St. M.	—
Achatz Vojtěch, Honza Václav, měšťan	224 P. P.	—

II. Unoučata Matouše Zátky.

(Generace Dr. Aug. Zátky.)

a) Rodina Jakuba Zátky.

Ze šesti potomků Matouše Zátky jen dva měli dědice: Jakub a Hynek.

Dcera Jakuba Zátky Marie byla dvakrát provdána: poprvé za majora Bernharda šlechtice z Callenbergu, kterého manželství bylo bezdětné, podruhé za setníka Bittingera.

Callenbergům patřil deskový statek Český Heršlág a Marie zdědila po otci oba statky uherské, syn její z druhého manželství Ludvík Bittinger, jenž se pokoušel beze zdaru napodobit podnikavost svého strýce Dr. F. Zátky, připravil se o všechny majetek a skončil jako celní úředník po převratu shodou okolností právě v Horním Dvořišti, kde nedaleko mívali rodiče statek Český Heršlág. Vychován byl německy — snad jediný případ u potomků z krve Zátkových a po převratu roku 1918 se naučil teprve česky. Zemřel 11. července 1923 stár 48 let; zbyla po něm bezdětná vdova Laura.

b. Rodina Hynka Zátky.

Hynek a Terezie Zátkovi měli 9 dětí, 5 synů a 4 dcery. Podle stáří byli to Marie, Ferdinand, Zofie, Růžena, August, Vlastimil, dvojčata Miloslav, Milorad a Dobroslav — a čtyři poslední jména mladších, narozených po r. 1848, jsou jistě výmluvným svědectvím národně uvědomělé nálady Hynka Zátky v těchto letech.

Nejstarší syn *Ferdinand Zátka* narodil se 15. ledna 1845 v Č. Budějovicích č. 126. a po návštěvě místní školy odešel za strýcem Janem Zátkou do Jindřichova Hradce na tamní gymnasium, kde v letech 1854—56 absolvoval I. a II. třídu. Bydlel tehdy též u strýce a studoval dobře; první rok byl dvanáctý z 54, druhý rok čtvrtý ze 47 žáků. Do III. třídy vrátil se do Č. Budějovic, po

absolvování gymnasia pak s velmi střídavým úspěchem studoval práva a dosáhl doktorátu, právnické dráhy však při svém nadání, prudké energii i podnikavosti nenastoupil, nýbrž věnoval se podnikání, pro něž získal zkušenosti z obchodů otcových. V Č. Budějovicích založil r. 1872 nejprve akciový cukrovar, sám řídil si pekařství, — chodíval tehdy ve světlém obleku s pekařskou placatou čepicí a v letech 1876—83 byl i členem Obchodní komory budějovické, tehdy však už po nezdaru s cukrovarem vlastně bydlel v Praze v domě tety Hubštejnové v Karlíně, která odkázala jemu a jeho bratrům r. 1886 celé své jmění. Dům tety Hubštejnové v Karlíně už před tím si vyhlédl Ferdinand Zátka za vhodný objekt k novému podniku a neohlížeje se na výtky, že doktor práv nemá se věnovat pekařství, položil v něm roku 1877 základ k známým potravinářským podnikům firmy »Dr. F. Zátka akc. spol. v Karlíně«. V Karlíně v Královské třídě č. 100 začal nejdříve s počátku vyrábět jen chléb, už však roku 1879 založil vedle pekárny továrnu na destilovanou sodovou vodu s vlastní výrobou kysličníku uhličitého, dočasně vyráběl i šampaňské víno (pod značkou Bouchoň), a r. 1882 pak připojil další podnik, totiž výrobu hořčice podle francouzského vzoru a r. 1885 továrnu kávových náhražek.⁷³⁾ Tak rázem zásluhou podnikavosti jihočeského průmyslníka vyrostl v Praze veliký potravinářský závod a Dr. Ferdinand Zátka dovedl i razit svým výrobkům cestu do světa novými reklamními metodami, jež upoutaly svou originalitou, na tehdejší dobu snad i neobvyklou, přes to však vždy věcnou a poctivou. V prvních dvou desetiletích největší produkci měla sodovka. Z vědeckých spolupracovníků při výrobě měli účast univ. prof. Dr. Štolba a Dr. Hueppe, prof. techniky Dr. Milbauer a univ. prof. MUDr. G. Kabrhel.

Dr. Ferdinand Zátka, elegantní muž krásné postavy a vážného pohledu,⁷⁴⁾ oženil se 10. března 1890 v Praze Karlíně s bývalou zaměstnankyní Gabrielou roz. Čtrnáctou (nar. 8 dubna 1864 ?) a žil s ní v šťastném, byť bezdětném manželství. Roku 1895 prodělal záchvat mrtvice a pak podnikal s ní mnoho cest. Byli v Cařihradě, Irkutsku, Španělsku, Egyptě a nejčastěji zajížděli do Nervi a na francouzskou Rivieru, kde po opětovném záchvatu mrtvice Dr. Ferdinand Zátka zemřel na zápal plic v Nizze 27. února 1901. Po převozu do vlasti pohřben byl na Olšanech. Vdova Gabrielá, podle přání zesnulého, jenž chtěl, aby měla děti, prodávala se za spisovatele Lotara Suchého.

Závod Dr. Ferdinanda Zátky podle poslední vůle po jeho smrti přešel na bratry Dr. Augusta, Vlastimila a Dobroslava Zátku, z nichž vedení

⁷³⁾ Plný titul její r. 1888 zněl: »Firma Dr. F. Zátka, továrna na cikorii a fíkovou kávu, největší rakouská továrna na vodu sodovou, továrna na víno šampaňské a na hořčici«.

⁷⁴⁾ Jeho portrét od Bart. Čurna v rodinné galerii Dr. Vlast. Zátky.

firmy, jež ustavena jako veřejná společnost, ujal se Vlastimil.

Druhorozený syn Hynka Zátky *August Pantaleon Zátka*⁷⁵⁾ narodil se 27. července 1847 v Č. Budějovicích v Krajinské třídě č. 126. Pokřtěn též den knězem P. V. Králíkem, za kmotry mu byly babička Kristína Hansová a její dcera Rosa⁷⁶⁾

Jako bratr Ferdinand šel i August z obecné školy piaristů studovat gymnasium do Jindřichova Hradce; byl zde zapsán počátkem školního roku 1857 a právě proto, aby strýc Jan nevydržoval dva hochy, Ferdinand asi odešel z Hradce do Č. Budějovic. I August bydlel u strýce v domě č. 83. I. a vystudoval zde celé nižší gymnasium, i když strýc r. 1859 z Hradce odešel. Teprve roku 1861 přestoupil August Zátka na německé piaristické gymnasium budějovické, ale protože tam vládł zcela jiný duch, než v němž byl vychován synovec Jana Zátky, vrátil se do oktávy opět do Hradce a zde i maturoval.⁷⁷⁾

Po absolvování práv s vyznamenáním byl 15. července 1869 promován, pomýšlel i na habilitaci z římského práva, načež po odbytí voenské služby a soudní praxe ve Št. Hradci vrátil se Dr. A. Zátka jako mladý adept advokacie do Č. Budějovic, kde tento 23 letý nadšenec stanul vedle otce a přejal jeho úkoly i posice — organizoval český živel politicky i hospodářsky, budoval mu školy, kulturní instituce a národní spolky právě tak jako hospodářské opory — nebylo brzy akce, kde by Dr. A. Zátka nevedl. 23. března 1876 otevřel si v domě č. 124 v Kraiinské třídě samostatnou advokátní kancelář a 27. července 1878 uzavřel sňatek s vnučkou bývalého starosty Budějovic *Janou Klavíkovou*, oddával je sám biskup I. V. Jirsík v kapli biskupské residence. Za svědky byli nevěstin strýc Stulík a ženichův strýc vikář Matouš Hanza. Janě bylo tehdy 19 let — narodila se 30. dubna 1859 v Sterneckově ulici č. 236, kmotrem jí byl děd František Josef Klavík a jeho choť Anna. *

⁷⁵⁾ Podrobný životopis Dr. A. Zátky napsal R. Strnad: Dr. A. Zátka (1927 str. 100); Strnad vydal též vedle celé řady článků, týkajících se Dr. A. Zátky, »Projev a řeči Dr. A. Zátky (1935 str. 182) a 1932 v bibliofilské úpravě »Básně Dr. A. Zátky« podle prvního vydání z r. 1868. Z jiných životopisných črt: Ottův Naučný Slovník XXVII., str. 469—70. K. Weis: Český jih a Šumava a písní XIII. a Vlasta Zátka: »K 100. výročí narození Dr. A. Zátky«, Hlaslidu 1947, č. 26. Portret Dr. A. Zátky od M. Švabinského 1907 je v rodinné galerii Dr. Vl. Zátky, kde je též busta Zátkova od B. Kafky (1924). Pomník Dr. A. Zátky od B. Kafky před buděj. radnicí odhalen 28. září 1936.

⁷⁶⁾ Matr. křestní XX. 302.

⁷⁷⁾ Z Budějovic odešel pro konflikt, že se nedostavil k bohoslužbám, na oslavu únor. ústavy (»Z mládí IUDr. A. Zátky« v »Republikánu« 1932, č. 55). »Nižší třídy isem studoval v Hradci — zde se mi velice líbilo. Bvlo nás doma mnoho dětí, tak nás tam (k strýci) postupně dávali, až došla řada na mne«. (»A co vyprávěl o sobě sám Dr. Zátka« v díle K. Weise: Český jih a Šumava v písní, sv. XIII. str. 66/7 a Pestrý týden 1928 květen.)

V 31 letech v roce svého sňatku 1878 získal Dr. Aug. Zátka poprvé otcův mandát do zemského sněmu a podržel jej 23 let, i potom však byl členem sněmu za Obchodní komoru a naposled r. 1908 za Č. Budějovice. Od r. 1878 až do r. 1913 byl tedy zemským poslancem (do říšské rady kandidoval při prvních volbách v V. kurii, ale neprošel), v okresním zastupitelstvu zasedal od roku 1872 do r. 1910, do obecního zvolen byl poprvé ve II. sboru r. 1876, starostou Záložny byl od r. 1885,⁷⁸⁾ celoživotní práci Dr. A. Zátky však nelze vystihnout funkcemi. Jejím svědky jsou české hospodářské průmyslové podniky v Č. Budějovicích, české školy všech oborů, kromě Jirsíkova gymnasia a ústavu sv. Josefa, národní spolky a instituce, houževnatostí získaná volební vítězství i úspěchy při sčítání lidu. Konečně i popřevratové dny, kdy 4. listopadu 1918 byl Dr. A. Zátka jmenován předsedou správní komise města.

První zvolené zastupitelstvo města Č. Budějovic 15. července 1922 jednomyslně jmenovalo Dr. A. Zátku prvním popřevratovým čestným občanem města; pro tuto poctu hlasovali vedle všech Čechů i zástupci němečtí, kteří v pozdravném přípisu, nazývajícím Dr. Zátku rytířským odpůrcem, zdůraznili, že nikdy se neprohřešil proti této zásadě. Mimo Č. Budějovice zvolilo Dr. Zátku svým čestným občanem dalších 18 jihočeských obcí a měst, v Budějovicích jménem Zátkovým označena ulice, v níž stojí česká »reálka Dr. A. Zátky«, pojmenovány jím též IV. obecná škola, knihovna a budějovická Beseda. Roku 1928 byl Dr. Zátka vyznamenán čestnou Karlíkovou cenou 75.000 Kč za zásluhy o národohospodářské povznesení českého jihu.

Zahrnován poctami a úctou svých rodáků zemřel Dr. Zátka v Č. Budějovicích v domě č. 836 na Vrchlického nábřeží na Vídeňském předměstí 31. ledna 1935 nemocí, které Zátkové většinou podléhali, totiž sešlostí věkem. Pohřben byl biskupem Šimonem Bártou na hřbitově sv. Ottilie, kam předešla jej již před 2 roky jeho choť Jana Zátková, jež stála věrně svému choti po boku jako oddaná spolupracovnice i v jeho veřejné činnosti. Byla od založení dámského spolku »Ludmila« r. 1885 až do své smrti po 48 let jeho předsedkyní, do poslední chvíle horlivě berouc podíl na činnosti spolku. »Ludmila« získala si velké zásluhy na poli sociálním vánočními nadílkami a vyvažováním polévek pro mládež, r. 1887 zřídila českou dívčí pokračovací školu, přeměněnou později na »Rodinnou školu J. Zátkové«, r. 1903 založila lyceum »Dívčí reformní reálné gymnasium

⁷⁸⁾ Tato jeho činnost byla oceněna v Památku »50 let Záložny«, v článku Dr. A. Zátka, předseda záložny 1885—1914 (str. 121—26). Byl též r. 1893—99 prvním předsedou První českobudějovické továrny na smaltované zboží, zakladatelem Českobudějovického akc. pivovaru a stavební společnosti »Kotva«. Viz též: J. Drobil: »Dr. A. Zátka a hospodářské podniky« v Naší svobodě 1947, č. 24.

Jany Zátkové, pensionát »Jihočeská Vesna« a ústav pro vzdělání učitelek domácích nauk. Roku 1911 jmenoval spolek »Ludmila« předsedkyni Janu Zátkovou svou čestnou členkou. Zemřela 20. září 1933 v Libnici č. 48 trombou po transfuzi krve.⁷⁹⁾

Třetí syn Hynkův *Vlastimil Zátka* narodil se 11. srpna 1851 v Č. Budějovicích, věnoval se obchodu otcovu a převzal i jeho mlýn v Březi. Rozhodl se brzy spolu se svým mladším bratrem Dobroslavem vybudovat z tohoto mlýna velký průmyslový podnik, jako společnost veřejnou, a tak dán jimi základ k vzniku firmy Bratří Zátkové »Monopol«, spol. s r. o. v Č. Budějovicích.

Hynek Zátka zakoupiv tento mlýn, vybudoval jej po požáru v r. 1869 znovu a vybavil jej novodobými stroji, jmenovitě postavil nové válcové mlecí stroje, první v již. a záp. Čechách, t. zv. amerikány.

Na sklonku svého života žil na tomto mlýně a částečně tu i spravoval bratr Hynkův, býv. profesor jindřichohradeckého gymnasia, kněz Jan Zátka.

Zmínění synové Hynkovi Vlastimil a Dobroslav zřídili v r. 1885 pekárny chleba v Č. Budějovicích na místě dnešního Jirsíkova gymnasia. V r. 1883 zahájili při mlýnu v Březi výrobu sodové vody a limonád dle vzoru svého bratra Dra. Ferdinanda Zátky v Praze-Karlíně. Později tato výroba přenesena do Č. Budějovic, aby byl využit pramen výtečné pitné vody v Dobré Vodě u Č. Budějovic. R. 1884 rozšířen podnik ve Březi o strojovou výrobu těstovin, nudlí a makaronů. Roku 1912 změnila se dosavadní veřejná společnost obou bratří ve společnost s omezeným ručením s kmenovým kapitálem 280.000 K, zvýšeným v r. 1913 na 620.000 K. Když r. 1915 vyhořel mlýn ve Březi, vybudován nový, zařízený na kapacitu 150 q žita a 300 q pšenice denního semelku. Byl to největší obchodní mlýn v jižních Čechách, v r. 1917, kdy dán do provozu; později byl zdokonalen rozšířením čistírny a doplněn na praní a sušení obilí. Roku 1919–21 zřízena byla ve Březi pila, ale pro nevýnosnost byla zastavena. V r. 1929 uvedena poznovu v chod.⁸⁰⁾

V letech 1891–96 byl Vlastimil Zátka členem a r. 1892–93 místopředsedou Obchodní komory.

5. listopadu 1884 oženil se v Praze-Karlíně s neteří Karla Havlíčka Borovského, *Karlou Havlíčkovou*, narozenou v Praze 15. března 1860. Byla dcerou Karlova bratra, bývalého obchodníka Františka Havlíčka (nar. v Borově r. 1823), a Vilémíny roz. Traubové (nar. ve Zboží u Čáslavy).

⁷⁹⁾ Fr. Husák: »Žena vůdce a vůdkyně« ve Vyr. zprávě divč. gymnasia v Č. Budějovicích 1933–34. R. Strnad: Dámský spolek »Ludmila« v Č. Budějovicích v letech 1885–1935 (Č. Budějovice 1937), a sborník vzpomínek: »Dámský spolek Ludmila« v Č. Budějovicích (red. F. Husák, Č. Budějovice 1936).

⁸⁰⁾ Srovnej: Jihočeská technická práce, str. 270 a Poctivá práce Zátků na českém jihu Jihoč. plán I, číslo 3.

Mladá choť byla výbornou pianistkou, jež koncertovala i před Smetanou a Dvořákem, velmi půvabnou, usměvavou ženou. V novém domově v Březi v pošumavském zákoutí nad Vltavou cítila se neteř Havlíčka šťastnou, a tam přestěhoval se r. 1886 po smrti své choti i František Havlíček.⁸¹⁾ V 83. letech vykázali Němci neteř Havlíčkovu z jejího bytu v Březi...

Po smrti Dr. Ferdinanda Zátky, jak zmíněno, přesídlil Vlastimil Zátka r. 1901 do Prahy a převzal tam vedení karlínských závodů, které za něho rozšířily i zdokonalily svoji výrobu a r. 1906 změnil y i svoji právní formu v rodinnou společnost s omezeným ručením.

Vlastimil Zátka zemřel na arteriosklerosu 4. června 1907 v Březi a pochován byl v Praze na Olšanech v hrobce s bratrem Ferdinandem a Hubštejnými. Vdova po něm Karla, neteř Karla Havlíčka Borovského žila do r. 1940 v Praze v karlínském domě Zátkově, kde byla shromážděna bohatá sbírka Havlíčkových památek. Za války, v době majetkové konfiskace rodin Zátkových, bydlela u své dcery Zdenky Havlíčkové v Praze, po válce však přesídlila do Březi, kdež dosud žije.

Po smrti Vlastimilově v čele průmyslového podnikání celé rodiny Zátkovy stanul nejmladší sourozenec Dra Augusta Zátky *Dobroslav Zátka*. Narodil se 19. srpna 1859 v Č. Budějovicích č. 126, I., po absolvování tamější reálky a studiu strojnictví na pražské a vídeňské universitě v letech 1881–82 působil jako praktikant v Steffensově továrně ve Zlaté Koruně, od roku 1883 pak vstoupil do rodinných podniků Zátkových, převzal po bratru Ferdinandovi vedení pekárny v Krajinské třídě č. 124, založil spolu s Vlastimilem v Březi výrobu sodové vody a pak r. 1886 po smrti otce Hynka převzal s ním i mlýn a založil společně továrnu na těstoviny v Březi.

V letech 1884–92 zúčastnil se práce v česko-budějovické Besedě, kde tehdy zastával funkci pokladníka, později roku 1929 Beseda zvolila i jej svým čestným členem. Choť Dobroslava Zátky stala se 5. listopadu 1884 Růžena Kačerovská, narozena 4. září 1861 v Praze. Byla dcerou Ing. Eduarda Kačerovského (nar. 20. prosince 1825 v Lobči u Mělníka, zemř. 19. září 1901 v Budějovicích) a Marie rozené Erbenové (nar. 8. září 1838 v Praze a zemř. 25. května 1920 v Teplíci) a znamenitou pianistkou.

Dobroslav Zátka byl současně spolumajitelem pražské firmy od smrti bratra Dra Ferdinanda Zátky a po smrti druhého bratra Vlastimila stál i v jejím čele od r. 1907 do roku 1920, kdy spo-

⁸¹⁾ Havlíček rád tam zahradničil; když rodina Vlastimila Zátky přesídlila do Prahy, stěhoval se tam zpět s ní, nakonec však trvale přesídlil do Březi, zde také 4. listopadu 1911 zemřel a byl pochován. O tom viz K. Hofbauerová-Heyrovská: »Havlíčkovy přibuzenstvo« v Lid. Novinách 9. (4. 1939, srovnej též A. Hajn: »Národ o Havlíčkovi«, str. 432.

lečnost změněna v rodinný akciový podnik. Za jeho éry provedena úplná rekonstrukce sodovárny, pekárny z Karlína přeneseny do nové moderní továrny v Holešovicích, kde tak dobře se rozvíjely, že již roku 1918 musely býti provedeny další přístavby. Do republiky vstupovaly tedy podniky rodiny Zátkovy téměř pod jediným vedením, jako doklad výsledků české podnikavosti, třeba světová válka se svým nedostatkem surovin, distribucí požívatín i rekvisicemi kovových součástí strojů zasahovala stále rušivěji do zdárného vývoje závodů.

Od roku 1942 do konce války postavil německý režim oba podniky pod t. zv. treuhändery, když současně bylo zabaveno veškeré jmění mužských členů rodu Zátka a celých jich rodin. Po válce vymohlo si dělnictvo ustanovení národní správy nad oběma podniky.

Dobroslav Zátka zemřel 14. prosince 1946 v Č. Budějovicích a byl pohřben na hřbitově sv. Ottilie dne 17. prosince 1946. Také jeho jmění a jmění jeho choti — ač oba překročili již osmdesátka a žili v naprostém soukromí — bylo v létě 1942 gestapem zabaveno a propadlo ve prospěch německé říše.

Z dcer Hynka Zátky *Žofie* a *Růžena* zemřely v útlém věku a stejný osud stihl dva hochy-dvojčata, *Miloslava* (nar. 28. I. 1855, zemřel 18. II. 1856) i *Milorada* (zemřel 5. XII. 1856); třetí dce-

ra Hynka Zátky *Miloslava Zátková*, naproti dorostla a byla dvakrát provdána. Prvním jejím chotěm stal se 5. srpna 1876 MUDr. Josef Votava v Č. Budějovicích, ten však zemřel jako oběť povolání tyfovou nákazou už do roku 19. května 1877. Z tohoto manželství narodil se jí syn-pohrobek Vladimír Votava, jenž však záhy po narození také zemřel. Podruhé provdala se ve svých 22 letech (ovdovělá) r. 1881 za přítele Vlastimila Zátky, *Rudolfa Terebu* (též vdovec), stavitele a člena obecních starších města Prahy (narodil se 1850, zemřel 11. listopadu 1904).

Miloslava Zátková-Terebová zemřela až 3. dubna 1922 v Praze a byla pohřbena na Vyšehradě. Terebovi z tohoto manželství měli 3 děti:

1. Miloš (nar. 29. X. 1883), vystudoval architekturu a věnoval se stavitelství, oženil se roku 1930 s Dagmarou roz. Gabrielovou, ale zemřel již 13. září 1932. Zanechal dcerušku Dagmaru (nar. 1. 4. 1931).

2. Radoslav (nar. 22. X. 1889) vystudoval práva a usadil se jako advokát v Praze a v r. 1934 pak přesídlil do Písku a pak do Litoměřic. Zůstal svobodný právě tak jako jeho sestra.

3. Milada (nar. 26. dubna 1891), žije v Praze.⁸²⁾

⁸²⁾ Z prvního manželství Rudolfa Tereby pochází Emilián a Rudolfa, vdova po Dr. K. Švehlovi, bratru býv. min. předsedy A. Švehly.

Metoděj Zemek: Náhrobky v metropolitním kostele sv. Václava v Olomouci.

Pokračování.

2.

Náhrobek biskupa Marka Kuena.

Z druhé strany vchodu do kaple sv. Stanislava jest zazděn bronzový náhrobek biskupa Marka Kuena, nádherné to umělecké dílo. Vespod je obdélníková deska v ozdobném rámu s nápisem:

ANNO DOMINI M. D. LXV. DECIMA
MEN: FEBRVARI OBIIT REVE
RENDISSIMVS IN CHRISTO PRIN
CEPS AC DOMINVS. D. MARCVS
EPISCOPVS OLOMVCENSIS, HOC
IN TVMVLO SEPVLTVS.¹⁰⁾

¹⁰⁾ Marek Kuen (Khun) pocházel z Olomouce, kde byl jeho otec zlatníkem a majitelem domu, jenž stojí na dnešním Masarykově náměstí (Krajinská lékárna). Jeho matka slula Barbora. Studoval na universitě ve Vídni, kde byl imatrikulován r. 1517 (Schrauf Karl, Die Matrikel der ungarischen Nation an der Wiener Universität 1453—1630. Vídeň 1902, 177). Poprvé se uvádí jako kanovník 12. V. 1525, ovšem již na čtvrtém místě od konce (Prasek, Listinnář Selského archivu, I, II, Olomouc 1902—1909). Po

Nad touto deskou se zvedají po obou stranách pilastry, dovnitř perspektivně seříznuté, pokryté renesančními ornamenty, spojené nahoře půlkruhovým obloukem, v jehož cviklech se vznášejí dva andělé, držící v pozdvížených rukou festony. Mezi pilastry pod obloukem stojí biskup v životní velikosti — en face; — hlavu má výtečně modelovanou, pokrytou vysokou ozdobnou mitrou a položenou na podušce, ruce v rukavicích jsou skříženy na prsou; tělo zdobí ornát bohatě zdobený renesančními motivy. Pod pravou paží spočívá berla se sudariem. Deska 2.80 m vysoká a 1.80 m široká je obroubena rámcem a kolem horní její polovice jsou na zdi stejné štukové barokní ornamenty jako kolem náhrobku Přemyslovců, což je důkazem, že oba náhrobky byly současně na svém nynějším místě upraveny.

smrti děkana Jana Šembergera zvolila jej kapitula 3. VI. 1541 za svého kapitulního děkana. Po smrti Dubravia zvolila jej opět přes odpor panovníkův olomouckým biskupem 6. října 1553. Náleží k nejzasloužilejším biskupům olomouckým. Zemřel 10. února 1565. (Zela, Náboženské poměry v Olomouci za biskupa Marka Kuena, Olomouc 1931).

Tento náhrobek jest nejkrásnější kovový pomník na Moravě. O jeho bližším původu nevíme dosud nic přesného. Nowak¹¹⁾ soudí, že se jedná o dílo italského původu.

3.

Dále od presbytáře jest položena v dlažbě hlavní lodi mramorová deska s tímto nápisem:

CRYPTAM HANC
A SERENISSIMO AC REVERENDISSIMO
DOMINO
DOMINO CAROLO DVCE LOTHARINGIAE
ET BARRI
S. R. I. PRINCIPE EPISCOPO OLOMVCENSI
ANNO MDCCIX EXSTRVCTAM
POST DETECTA IBIDEM STANISLAI
PAWLOWSKY
EPISCOPI OLOMVCENSIS
ANNO 1598 IN DOMINO DEFVNCTI
EIVSQVE PARENTVM NECNON PLVRIVM
ALMAE
HVIVS BASILICAE CANONICORVM OSSA
NOVO HOC LAPIDE CONTEGI FECIT
MAXMILIANVS IOSEPHVS
PRINCEPS ARCHIEPISCOPIVS OLOMVCENSIS
ANNO REPARATAE SALVTIS
MDCCCXXXII.¹²⁾

4.

Pod presbytářem v hlavní lodi jest krypta, do níž se vchází z bočních chrámových lodí; dole pak před oltářem jsou položeny dva pískovcovité kameny s tímto nápisem a Dietrichšteinským erbem:

FRANCISCUS CARD. ET PRINCEPS A
DIETRICHSTAIN EPUS OLOMUC
DORMITORIUM HOC PRO SE
SUIISQUE SUCCESSORIBUS
EPISCOPIS OLOMUCENSIBUS
TESTAMENTO FIERI IUSSIT
PERFECERUNT HAEREDES
ANNO MDCLXI.

¹¹⁾ Nowak, cit. d. 17—18; tam také podán přesný popis tohoto náhrobku.

¹²⁾ Tuto hrobku od přejasného a nejdůstojnějšího pána, pana Karla vévody lotrinského a barského, svatě římské říše knížete, biskupa olomouckého roku 1709 — po odkrytí pozůstatků Stanislava Pavlovského, biskupa olomouckého — jenž zemřel r. 1598 — a jeho rodičů i mnoha kanovníků této milostné basiliky, novým tímto kamenem dal pokrýti r. 1842 Maxmilián Josef kníže arcibiskup olomoucký. Tímto kamenem byl nahrazen starší kámen z r. 1709, který měl tento nápis: Reverendissimus ac Serenissimus Dominus Dom. Dei gratia Carolus Episcopus Osnabrugensis, Dux Lotharingiae et Sac. Rom. Imp. Princeps, Magnus castellanus Bohem. Comesque, Episcopus Olomucensis etc. in ista hac pia Antecessorum vestigia apprimere premens hancce cryptam pio in Domino obdormiturus alias disperse jacentibus honorabilibus Vicariis ac Capellanis huius almae Basilicae architectabatur, dum et decorem Domus Dei in navimentis et aliis ampliasset. Anno reparatae vitae MDCCIX.

OBYT XIII KAL OCT. A. MDCXXXVI
POSTQUAM VIXISSET
ANNOS LXVI DIES XX
CUM CIRCITER
XXXVII CARDINA
LIS ET EPISCOPA (sic!)
TUS FVISSËT.

Na druhém kameni:

FRANCISCUS CARD
ET PRINCEPS A DIE
TRICHSTEIN EPUS OLO
DORMITORIUM HOC PRO
DNIS CAPITULARIBUS
HUIUS ECGLAE CATHEDRALIS
TESTAMENTO FIERI IUSSIT
PERFECERUNT HAEREDES
ANNO MDCLXI.
OBYT XIII KALEND OCTOB
ANNO MDCXXXVI
POSTQUAM VIXISSET
ANNOS LXVI DIES XX
CUM CIRCITER XXXVII
CARDINALIS ET
EPISCOPUS FUISSET.¹³⁾

5.

V téže hrobce na schodišti jest pohřbeno srdce olomouckého arcibiskupa kardinála arcivévody Rudolfa Jana. Ve výklenku je umístěno jeho poprsí, pod ním pak je zazděna černá mramorová deska s nápisem:

RUDOLPHI
ARCIDUCIS. PURPURATI. ANTISTITIS
OLOMUCENSIS
COR
QUO. VIVUS. SVOS. ERAT. AMPLEXUS
HIC. SERVATUR
PERPETUUM CARITATIS SYMBOLUM
OIBIIT. IX CAL. AUG. A. D. MDCCCXXXI.
AET.
XLIV. REG. XIII.¹⁴⁾

6.

V kapli sv. Jana Křtitele na evangelní straně je zazděna pískovcovitá deska 2.53 m vysoká, 1.05 m široká, kterou r. 1524 dal poříditi olo-

¹³⁾ František kardinál z Dietrichšteinu, biskup olomoucký tuto hrobku pro sebe a své nástupce biskupy olomoucké závětí zříditi kázal. Vykonali dědicové r. 1661. Zemřel 17. září r. 1636, ve věku 66 let a 20 dní, když byl 37 let kardinálem a biskupem. Na druhém kameni: František kardinál a kníže z Dietrichšteinu, biskup olomoucký, tuto hrobku závětí kázal poříditi pro pány kanovníky tohoto katedrál-ního kostela. Vykonali dědicové roku 1661. Zemřel 17. září r. 1636 ve věku 66 roků a 20 dní, když byl 37 let kardinálem a biskupem.

¹⁴⁾ Rudolfa arcivévody purpurem oděného biskupa olomouckého, srdce, do něhož za živa své svěšené vkládal, tuto se chová jako trvalý symbol lásky. Zemřel 22. července r. 1831 ve věku 44 let, když byl biskupem 13 let.

moucký biskup Stanislav Thurzo rytíři Arnoštu Kuželovi ze Žeravic.¹⁵⁾ Náhrobek je ve slohu pozdní gotiky. V prohloubeném poli obrazovém představuje rytíře v plné zbroji, poněkud vlevo obráceného, na hlavě nesoucího přilbu se zdviženým hledím a chocholem; jeho levá ruka spočívá na dlouhé rukojeti meče, pravici má opřenu o štít s erbovním znamením kotouče. Rytíř stojí na čemsi, co Nowak¹⁶⁾ pokládá za drakovitou obludu; lze tam rozeznati tři hlavy, po obou stranách zvířecí, uprostřed nichž je stilisována hlava lidská.

Na zvýšené obrubě je nápis gotickou minuskulou:

»Anno M^oD^oXXIII: Stanislaus Epus Olom. Arnesti Kuzel cognom dignitate equitis (aurati titulo de Zerawicz) extremo officio, nempe hoc lapide memoriam prorogavit.«¹⁷⁾

7.

V téže kapli na epištolní straně je zazděna prázdná pískovcovitá deska kanovníka Václava z Moštěnic s tímto nápisem na obrubě:

WENERABILIS DNI WENCESLAI DE MO
(SSCeNICZ: CANO)
NICI HUJUS ECCLE OSSA HIC LAPIS
TEGIT (MORTEM OBIIT).¹⁸⁾

V této kapli byl podle svého přání pochován též její zakladatel Martin z Příkaz i její zbudovatel dómský děkan Bartoloměj;¹⁹⁾ jejich náhrobky se však nedochovaly.

¹⁵⁾ Arnošt Kužel ze Žeravic a na Bánově byl synem Ceňka Kuželíka ze Žeravic; jako jeho bratři se uvádějí: Petr, Jan, Dobeš a Čeněk (Tesař, Horníček, Tlumačov I. 211).

¹⁶⁾ Nowak, cit. d., 16—17; tam také tento epitaf zevrubně popisuje.

¹⁷⁾ R. 1524 Stanislav biskup olomoucký památku Arnošta příjmením Kužela, hodností rytíře, titulem ze Žeravic, aby mu prokázal poslední úsluhu, tímto kamenem zvěčnil.

¹⁸⁾ Václav z Moštěnic narodil se v Moštěnici; byl farářem v Holešově; jako takový zřizuje 12. VIII. 1495 na domě u oltáře v kapli sv. Jana Křtitele a sv. Jana Evangelisty obročí pro druhého oltářníka, jehož výnosu má používat český dómský kazatel a sice z kapitálu 300 florenů uherských zlatých ze dvou domů v Olomouci má dostávat roční činži 1 hřivny s povinností celebrovati týdně 5 mše sv. a 1 výroční mši svatou za dobrodince (AOK, A IV, d 18). R. 1496 obdržel výsadu držeti dvě benefícia. Jako kanovník olomoucký se jmenuje po prvé 10. X. r. 1502 (ibid, EI 40 č. 105); jako kanovník olomoucký a dómský kazatel zakládá 25. VII. 1517 v kapli sv. Jana Křtitele fundaci s kapitálem 1000 zlatých a s roční činží 30 grošů pro 7 mansionářů s povinností se modliti primu a tercii, zpívat v kapli denně zrána matutinum a Chvály i Panně Marii, zúčastit se mše svaté a po ní ukončiti hodinky sextou a nonou. (Ibid, A V d 16). Místo mortem obiit četl Kythuffek anno Domini 1509.

¹⁹⁾ Bartoloměj, farář v Kunovicích, vykonával v letech 1232—1234 úřad protonotáře markraběte Přemysla (CDM, II, 219/241). Kanovník olomoucký (CDB, III, 91/108); arcijáhen olomoucký a kanovník vyšehradský 3. III. 1245 (CDM, III. 64/48); 1252 záro-

Epitaf arcijáhna Julia Caesara Ginanna a probošta Martina Václava Greifenthala.

V kapli sv. Anny jsou dvě stejně propracovaná epitafia nad oběma bočními dveřmi, mající podobu domovního štítu a to:

a) na evangelní straně epitaf z roku 1654 arcijáhna Julia Caesara Ginanna z Pisauru²⁰⁾ a scholastika Jeronyma Picenarda²¹⁾ s nápisem:

D. V. T.

CATH. ECCL. OLO. ARCHIDIAC. JVLIO.

CAES.

GINANNO A PISAURO OLO. EPIS. PRINC.

FRANC. CARD.

A DIETRICHSTAIN CONSILIARIO QVI VT

REBELLIIUM

HAERETICOR. VI CAPTIUM CAPITULUM

ERIPERETVR EXU

EXERCITV CAES. FERDIN. II AN MDCXIX

PRAEIBAT HOS

PITALITATI GRATIS EXHIBENDAE ORTUS

OCCVBUIT XXX. AVG.

MDCXXIV PATRVO NEPOS ALEXANDER

GINANNVS A PISAURO

ORD: CAN. REG. S. AUGUST. STERENB. ET

OM. STOR. PRAEPOSITVS

NEC NON PARVI SVI SVOQV. AMICIS.

HIERONYMO

veň kustos vyšehradské kapituly (ibid, 189/159; 1261 se stal kapitulním děkanem olomouckým (ibid, 166/141); opravil a daroval kapitule vyšehradské kapli ve Zlechově. 27. ledna r. 1267 dovoluje mu Otakar II. vystavěti děkanskou residenci pro sebe a své nástupce na území olomouckého hradu mezi kaplí sv. Maří Magdaleny a domem Benedy z Dubicka (ibid, III, 387/391). Na jeho popud Martinem z Příkaz byla vystavěna kaple sv. Jana Křtitele a konsekrována r. 1262. Martin z Příkaz věnoval pro jejího oltářníka 6 lánů v Příkazích a hospodu (ibid, IV, 7/7 a 17). Bartoloměj daroval této kapli vzácné kalichové prádlo, paramenta, zlatý kalich a stříbrný pozlacený, dvoje konvičky a přenosný oltář s ostatky svatých, (ibid). Olomoucké kapitule daroval nové matutinalé ve dvou svazcích a skrze Martina z Příkaz 12 lánů v Příkazích. Je autorem olomouckého necrologia z r. 1263. Zemřel 21. března asi r. 1269. (Necrologium olomucense 1263 v Archiv für österreichische Geschichte, sv. 63) cit. Nec. Ol. Novotný v cit. d. I. 3 č. 884 neztotožňuje jej s farářem v Kunovicích; tvrdí o něm, že je snad týž, který se roku 1235 jmenuje Bartoloměj de Perentino.

²⁰⁾ Julius Caesar Ginannus z Pisauru, doktor kanonického práva, olomoucký kanovník a apoštolský protonotář, 14. XI. 1608 (AOK, DIII, N 3); roku 1612 byl jmenován kapitulním arcijáhmem a kustos (ibid.); býval kanovníkem a latere; za povstání byl vyhnán ze země. Zemřel 30. srpna 1624.

²¹⁾ Jeronym Picenard z Kremony byl osobním lékařem kardinála Ditrichsteina a moravských stavů. Olomouckým kanovníkem se stal 14. IX. 1614 (Snopek, Nová akta kardinála Ditrichsteina CMM, 27, 288). Tehož roku obdržel i kroměřížský kanonikát. Roku 1628 dosáhl scholasterie olomoucké kapituly. Zemřel v Kroměříži v květnu 1638 (Peřinka, Dějiny města Kroměříže, II, 156).

PICENARDO A CREMONA SCHOLASTICO
ECCL.
CATH. OL. ET IPSI CARD. A MEDIC.
CONSIL MON.
HOC. POS. AN. DCLIV.

Nezkráceně:

Deo Uni Trino.

Cathedralis Ecclesiae Olomucensis Archidicono Julio Caesari Ginanno a Pisauru, Olomucensis episcopi Principis Francisci Cardinalis a Dietrichstain Consiliario, qui ut ex rebellium haereticorum vi captivum capitulum eriperetur, exul exercitum Caesaris Ferdinandi II. anno 1619 praeibat hospitalitati gratis exhibendae ortus occupavit 30. Augusti 1624 patruo nepos Alexander Ginnanus a Pisauru ordinis canonicorum regulae sancti Augustini Sterenbergi et Omnium Sanctorum praepositus nec non patruj sui suoque amicissimo Hieronymo Picenardo a Cremona scholastico ecclesiae cathedralis Olomucensis et ipsi cardinalis a Medicina consiliario monumentum hoc posuit anno 1654.²²⁾

Na římse střechy epitafu možno čísti:

QVIS EST HOMO QVI VIVET ET NON
VIDEBIT MORTEM.

Nad hlavním nápisem se vznášejí erby: Ginannův (kosmé břevno s třemi hvězdami) a Picenardův (jednorožec).

b) na epistolní straně je podobný epitaf dómského probošta Martina Václava z Greifenthalu s tímto nápisem:²³⁾

²²⁾ Bohu Trojedinnému. Arcijáhnů katedrálního kostela olomouckého Juliu Caesari Ginannovi z Pisauru, olomouckého biskupa knížete Františka kardinála z Dietrichsteina, radovi, který, aby uvězněná kapitula z moci kacířů byla vyrvána, jsa vyhnanecem vedl vojsko císaře Ferdinanda II. roku 1619, jsa k tomu zrozen, aby zdarma prokazoval pohostinství, zemřel 30. srpna 1624, strýci synovec Alexander Ginnanus z Pisauru, probošt kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina ve Sternberku a u Věch Svátých, jakož i nejlepšímu příteli svého strýce i svému, Jeronymu Picenardu z Kremeny, scholastiku katedrálního kostela olomouckého a kardinálovu lékařskému poradci, tento pomník postavil roku 1654.

²³⁾ Martin Václav z Greifenthalu studoval předepsané triennium na Germaniku v Římě, kde dosáhl hodnosti mistra svobodných umění (Steinhuber, Geschichte des Kollegiums Germanikum Hungarikum in Rom, I, II, Freiburg 1906; cit.: Steinhuber, I, 335); olomouckým kanovníkem se stal 1598 (AOK Protokoly, 1598); téhož roku 9. února byl jmenován rektorem u sv. Anny (ibid. BII, a 38). Zároveň byl oltářníkem oltáře sv. Tří Králů v kostele sv. Mořice v Olomouci, 7. II. 1603 (Parsch, Das Stadtarchiv zu Olmütz, I: Regesten zur Urkundensammlung, Olomouc 1901; cit.: Parsch, I, 1258/127). Jako apoštolský protonotář a biskupský rada se stal roku 1606 farářem u sv. Mořice; ještě téhož roku na toto obřolí resignoval. 19. srpna 1608 byl povýšen na preláta arcijáhna olomoucké kapituly (Snopek, cit. d., 293). Tehdy resignoval na kroměžský kanonikát a faru v Újezdě (ibid. 205). 5. června roku 1609 zvolila jej kapitola za svého probošta; při tom byl apoštolským protonotářem, rektorem u sv. Anny, arcijáhнем brněnské kapituly a oficiálem biskupské kurie (AOK, Protokoly 1609).

D. V. T.
MARTINO VENCESLAO A GREIFENTHAL
CATH ECCOL
PRAEP CAN GEN VIC ET OFFIC QVI HANC
ECL SSANAE
ANTIQUITATE CONLAPSAM DE NOVO A
FVNDAM EXSTRVXIT
CENSU AVXIT AB OLO EPIS PRINC FRANC
CARD A DIETRICHSTAIN
CONSCRARI AN MDCXII CVRAVIT ET VT
QVNQ CLERICI QVI
HVC ET CATH ECCL MINISTRARENT
ALERENTUR INSTITVTI TEMPLIS
OMNIB OL ANOS CENSUS LEGAVIT EOD
AN XVII DIE XIII AVG
PIE OB AMICITIAE ET MEM ERGO
CLAVDIVS SR I L BARO A
SORINA MANTVAE MONTISQ FER SERENSS
QVNQ DVCV AD
QVATUOR IMP PPP AAAA ABLEGAT DVOR
CAES. CONSIL
DVOR EPISC OL GENERAL VIC OFFIC
CATH DECAN
CAN SEN HVIVS SAC AEDIS QVAM
RENOVARI F
AN MDCLIV RECTOR PERPP

Nezkráceně:

Deo Uni Trino.

Martino Venceslao a Greifenthal, Cathedralis Ecclesiae Olomucensis Praeposito, Canonico, Generali Vicario et officiali, qui hanc ecclesiam s. Annae antiquitate conlapsam, de novo a fundamentis exstruxit, censu auxit, ab Olomucensi episcopo Principe Francisco Cardinali a Dietrichstein. Consecrari anno 1617 curavit, et ut 5 clerici, qui huic et cathedrali ecclesiae ministrarent, alerentur, instituit, templis omnibus Olomucensibus annuos census legavit, eodem anno 1617 die 13. Augusti pie obiit. Amicitiae et memoriae ergo Claudius sacri Romani Imperii liber Baro a Sorina, Mantuae Montisque Ferei, Serenissimorum 5 Ducum ad 4 Imperatores ablegatus, 2 Caesarum consiliarius, 2 Episcoporum Olomucensium Generalis Vicarius, officialis Cathedralis (ecclesiae) Decanus, Canonicus senior, huius sacrae aedis quam renovari fecit anno 1654 Rector Perpetuus, posuit.²⁴⁾

23. října téhož roku byl zvolen sakristou majorem (ibid.). Byl také generálním vikářem kardinála Dietrichsteina; znovu vybudoval a zvelebil kapli sv. Anny, tehdy velmi zpusťou, takže se zve jejím druhým zakladatelem. Zemřel 13. srpna roku 1617. Jesuitský řád jej čítá mezi své přední dobrodince.

²⁴⁾ Bohu Trojedinnému. Martinu Václavu z Greifenthalu, katedrálního kostela olomouckého proboštovi, kanovníku, generálnímu vikáři a oficiálu, který tento kostel sv. Anny stárím sešlý od základu znovu vystavěl, důchody mu rozmnožil, olomouckým biskupem knížetek Františkem kardinálem z Dietrichsteina roku 1617 dal vysvětit a ustanovil, aby 5 kleriků, kteří by tomuto i katedrálnímu kostelu sloužili, výživu mělo, všem olomouckým chrámům odkázal

Na římse střechy epitaflu lze čísti:
 EXPECTO RESVRECTIONEN MORTVORVM
 ET VITAM AETERNAM.

Nad hlavním nápisem se vznášejí dva erby: Greifenthalův (rozpoltěný, v pravé polovici grif, v levé kosmé břevno mezi dvěma růžemi) a Sorinův (čtvrcený: v prvním a čtvrtém poli pěticipá hvězda, ve druhém a třetím trojhran; na prostředním štítku korunovaný černý orel, na jehož prsou se klene štítek s písmeny F II).

9.

Náhrobek kanovníka Sanderu.

V dlažbě křížové chodby leží zcela plochý kámen pískovcovitý s nápisem minuskulou na obrubě. Nápis je dnes značně vyšlapán. Lze čísti:

CCC LXXXIX. in. vigilia scti math/ei
 obiit Dns - - -

Je to asi též nápis, který Kylhuffek uvádí pod číslem 36: V ambitu před oltářem sv. Filipa a Jakuba: Anno Domini 1399 in vigilia Sancti Mathaei obiit Dominus Sanderus Canonicus huius Ecclesiae Olomucensis. Orate pro eo.²⁵⁾

roční důchody, téhož roku 1617 dne 15. srpna zbožně zemřel — přátelství a na památku Klaudius svatě římské říše svobodný pán ze Sorina, Mantuy a Železné Hory, 5 vévod ku 4 panovníkům vyslanec, 2 císařů rada, 2 olomouckých biskupů generální vikář a oficiál, kapitulní děkan, kanovník senior, tohoto posvátného chrámu, ježž dal obnoviti stálý rektor postavil. Náhrobní kámen před oltářem sv. Anny, dnes nečitelný, dle Kylhuffka (č. 24) měl tento nápis: Francisci Cardinalis et Principis a Dietrichstein, Episcopi Olomucensis Principis in spiritualibus Generalis Vicarius et officialis Martinus Wenceslaus a Greiffenthal, Protonotarius Apostolicus, Praepositus et Canonicus Cathedralis Ecclesiae Olomucensis, huius aedis, quam a fundamentis de novo erexit, Rector perpetuus, Comes Palatinus, hoc loco, quem Anonymus sibi mortis memor vivus parabat, situs, pie in Christo defunctus, die XIII. mensis Augusti, Anno Domini MDCXVII, Praelati huius de hoc aliisque Ecclesiis optime meriti nomen sui insculpi curavit se Claudius a Sorina, Generalis Vicarius et officialis Canonicus Cathedralis Olomucensis Ecclesiae, huius Rector Perpetuus. V této kapli byl také pochován olomoucký biskup Maximilián hrabě Hamilton (zemřel 31. října 1776), jehož náhrobek se však nezachoval.

²⁵⁾ Mistr Sander z Ranbowa, farář v Mohelnici, 7. VII. 1367 (CDM, 10, 12/12); zároveň kanovník olomoucký, 25. II. 1367 (ibid., 25/24); oficiál biskupské konsistoře a arcijáhen přerovský, 1. VI. 1373 (ibid. 187/209). Studoval na pražské universitě, kde byl přijat 5. I. 1376 (Monumenta Universitatis Carolo-Ferdinandaeae Pragensis: Liber Decanorum Facultatis Philosophicae Universitatis Pragensis ab a. 1367—1588, I, Praha, 1832 — cit MUP, I. 167); generální vikář olomouckého biskupa; 20. V. 1380 zřizuje na domě oltář sv. Jeronýma a dotuje jej vsí Kyselovice, kterou věnuje tomuto oltáři (CDM, XI, 190/171); 5. V. 1390 byl jmenován děkanem kroměřížské kapituly (měl resignovat na arcijáhensství přerovské — arcijáhнем se však uvádí i nadále — MVB, V, 1320/179); zemřel 20. září 1399. Olomoucké kapitule odkázal čtvrtlán v Ratajích. Náleží mezi přední průkopníky ranného humanismu u nás. Pěstoval čilé styky s italskými humanisty, zvláště s Petrarkou. Jeho kancelářský styl byl úplně pod vli-

10.

Epitař kanovníka Martina.

Před kaplí sv. Anny poblíž zahrady kapitulního děkanství je položen v dlažbě domského náměstí pískovcovitý kámen velikosti 2.14 × 0.66 m, dnes značně vyšlapaný. Jeho střední pole bylo asi i původně prázdné. Z nápisu na široké obrubě gotickou minuskulou lze jen stěží přečíst:

Anno Domini MCCCCLXXI(?) 19. Aprilis/obiit
 Dns - - - Tinus C - - - / - - - olom.

Nepochybně je to tentýž kámen, ježž Kylhuffek zaznamenal (pod číslem 40) jako náhrobek z červeného pískovce kanovníka Martina, který byl u jižní kostelní brány a měl tento nápis:

Anno Domini 1471. 19. Aprilis obiit Dominus Martinus, Canonicus Olomucensis.²⁶⁾

11.

Náhrobní kámen arcijáhna Bedřicha.

V arkádové chodbě kapitulního děkanství je zazděn nejstarší olomoucký náhrobní kámen, totiž náhrobek arcijáhna Bedřicha,²⁷⁾ bratra olomouckého biskupa Dětricha. Pravý horní roh tohoto 175 cm vysokého a 88 cm širokého náhrobního kamene schází. V pískovci je vyryta pěknou komturou postava kněze en face, an drží v pravici knihu a na hlavě má biret. Na obrubu je nápis, dnes již jenom částečně čitelný (nedávný náter hnědou olejovou barvou učinil horní řádek úplně nečitelný:

ANNO DNI MCCC DMS FRIDERIC OLOM
 ARCHIDIACON M (FRATER DNI THEODOR/
 RICI OLOM ECCLIE EPI DECI/mi noni).

Tento náhrobek se nacházel v Hrubčicích. Do Olomouce jej dal převést roku 1870 kapitulní děkan Robert Lichnovský.

12.

Plechový obraz probošta Jan Šternského.

V domské kanovnické sakristii se uchovaly tři plechové obrazy s těmito nápisy: Obraz předsta-

vem biskupa Jana ze Středy. Zachovala se po něm literární památka: Cancellaria officialis Sanderi Olomucensis de stylo Johannis episcopi Olomucensis Noviforensis (Jireček, Právní život, 134; Burdach, Vom Mittelalter zur Reformation, IV, 25). V univerzitní knihovně olomoucké je zachován rukopis II, 136, kde na fol. 2a je poznačeno: Istum librum inter alia beneficia legavit et dedit honorabilis vir, magister Zander, Olomucensis ecclesiae canonicus, monasterio Carthusiensi Vallis Josaphat prope Dolanum per Dominum Stephanum priorem pro salute anime sue.

²⁶⁾ Martin Ondřejův z Moravičan zv. Chvalipír, kanovník olomoucký 1441 (Lechner, Die aeltesten Belehnungs — und Lehensgerichtsbücher des Bisthums Olmütz, Brno 1892; cit. Lechner, 47). Zemřel 19. dubna 1471.

²⁷⁾ Bedřich, bratr olomouckého biskupa Dětricha, kanovník olomoucký, 15. IV. 1282; arcijáhen olomoucký, 27. VIII. 1282 (CDM, IV, 204/270; naposledy 5. IV. 1301/ibid. V, 125). Zemřel 10. května (Necr. Ol. 540) nejpozději roku 1302.

vující klečícího probošta Jan Šternského, uprostřed mezi Pannou Marií a sv. Janem Křtitelem, má tento nápis:

Admodum reverendus ac nobilis Dominus Johannes Stiernsky a Stiern Cathedralis ecclesiae Olomucensis Praepositus et Prunnensis Archidiaconus sibi vivus posuit anno 1607.

Obiit eodem anno die 11. Decembris quem Deus inter electos constituit.²⁸⁾

(Pokračování)

²⁸⁾ Jan Šternský ze Štern (Stiernský) pocházel ze Slezska. Byl synovcem Stanislava Pavlovského. Jeho otec slul Jan, matka Helena, rozená Pavlovská. Jako kanovník olomoucký se uvádí 14. VIII. 1572 (AOK, BI, cl); byl zároveň kanovníkem brněnským, 15. XII. 1572 (ZAM, B, 3.007); roku 1575 byl presentován na faru v Rečkovcích (Wolný, Kirchliche Topographie, Brünn, I, 230). Prvního června 1580 byl investován za scholastika olomoucké kapituly (AAK, Cop. lit. pet. 36); má licenciát theologie; 4. února roku 1583 zvolila jej kapitula za svého probošta a tím zároveň za arcijáhna kapituly brněnské (Paprocky, 239); na arcijáhenské znojenské resignoval 22. IV. 1584 (ZAM, Archivy zrušených klášterů — I d33 — rejstřík Dra Šebánka). Zemřel 11. prosince 1607.

»Kladu důraz na to, že v naší době tolik zmaterialisované, dán nám byl *ve zjevu Antonína Podlahy* vzácný a přímo *jedinečný* vzor a příklad muže oddaného ryze ideálnímu úkolu životnímu v zánici přímo asketickém, muže, *zřikajícího se vši radosti* životní, *krom té, již poskytovala práce a strohé plnění povinnosti*. Ano, lze jíti bez nebezpečí upřílišňování dále a vyznati, že *v Antonínu Podlahovi* nám *dala naše doba* podobu *světce*, jehož působení bylo nejen posvěceno jeho úřadem duchovním, ale i jeho prací vědeckou.«

Jos. Pekař, Biskup Antonín Podlaha,
archeolog a historik. 15.

Lad. Kuncíř, Praha 1932.

DRAŽBA KNIH

Rídí Josef Bada, Praha XI, Riegrova 59.

tel. 326-06.

V bilanci knižních aukcí za druhou polovinu roku 1947 (bylo jich celkem osm), uvádíme na prvním místě 52. Zinkovu aukci nazvanou »Sběratelské pozůstalosti — 2. část« a konanou ve dnech 19—21. XI. v místnostech Malostranské besedy. Svým průběhem, ale zejména dosaženými cenami přiřadila se důstojně k světovým dražbám knih. Psaly o ní snad všechny denní listy, neboť cena Kčs 121.000, za kterou byla prodána šetstidílná Bible kralická, při vyvolací ceně 18.000, nebyla dosud u nás (a také asi zase dlouho nebude), dosažena. Ze souboje o tento unikát, kterého se zúčastnili hlavně zástupci jed-

notlivých sborů Jednoty bratrské, aniž sobě navzájem věděli, vyšel vítězně kazatel Jednoty z Moravy. Jak píše SN, požádal po příklepu rozechvělý šťastný kupec tohoto vzácného díla p. Zinka o poshovění s placením, neboť jejich chudý sbor bude nucen uspořádat mezi svými členy sbírku. Také »Oswědčený a očisťený se Gednoty Bratrské Zákona Krystova« od Matěje Červenky z roku 1558 dosáhlo úctyhodné ceny Kčs 32.000 (1.500). Nás na této aukci dále zajímala »Histoire du Blason et Science des Armoires« od Eysenbacha 310 (40), Houdkovy Moravské vývody erbovní 180 (20), Jahrbuch der k. k. heraldischen Gesellschaft »Adler« z roku 1910 280 (40), Městské znaky království českého 310 (35), Rheude: Heraldica curiosa 220 (10), Fialovy České denáry s připojeným rozrodem Přemyslovců 1.600 (350) a Abbildungen und Beschreibung aller hoher Geistlichen, Weltlichen und Frauenzimmer Ritter-Orden in Europa z roku 1792 370 (180). I. část Českomoravské heraldiky od Koláře-Sedláčka byla prodána za 390 (120). Obě části této knihy byly draženy v Zikešově aukci, o které bude zmínka níže, a byly prodány za 880 (180). Ekrtova Posvátná místa byla u Zinka prodána za 440 (120). Toto hledané dílo vyskytlo se na podzim ještě třikrát: u Zikeše 210 (60), Bačkovského 300 (150) a u Topiče 430 (100).

Další aukci, která vzbudila pozornost výši dosažených cen, byla dražba Andreova antikvariátu ve dnech 1. a 2. XII. Byly draženy hlavně vzácné hudebniny. V mnoha případech bylo docíleno cen 20.000—30.000. Nejvyššího podání dosáhla partitura Mozartova Don Giovanniho z roku 1801 Kčs 61.000 (2.200). Z druhého dne této aukce jsme si poznamenali: Adressbuch der Königlichen Hauptstadt Prag z roku 1859 Kčs 210 (60) a 16 dílů Sommerova díla »Das Königreich Böhmen« za 4.700 (1.800). Ruthova Kronika Prahy, která zde dosáhla 840 (390) byla u Bačkovského prodána za 1.600 (600).

Třetí pozoruhodnou aukci podzimního období, o které se hodně, hlavně před ní, psalo, byla dražba 1. části knihovny nezapomenutelného autora »Cirkus Humberta« a »Čtení o roce osmačtyřicátém« — Eduarda Basse. Uspořádalo ji Topičovo knihovnictví ve dnech 11.—13. září. O knihy, které byly většinou Bassem podepsány nebo opatřeny jeho poznámkami, byl rovněž velký zájem, takže snad ani jediná nešla zpět. Erbovní knížka na rok 1941 od Lifky-Štorma 65 (30), dílo Krále z Dobré Vody Der Adel von Böhmen. Mähren und Schlesien 420 (100), časopis Rodopisné společnosti v Praze, ročník 12. a 13. za vyvolací cenu 40, Rodokmen J. V. Friče a Anny rodem Kavalírové od Olgy Zieleské 55 (15). Dvanáct dílů Tomkova Dějepis města Prahy 880 (400), Základy starého místopisu pražského (1437—1620) od Teigehe za 150 (50), Schwarzenbergova Heraldika 230 (40). Táž kniha byla prodána v prosincové Žďárské aukci za 200 (100). Paměti Mikuláše Dačického z Heslova z Bassovy knihovny 260 (50), v Hladíkové aukci o 6 týdnů později (30. a 31. X.) za 340 (50). Z této aukce poznamenali jsme si ještě: Adels-Schematismus des österreichischen Kaiserstaates z roku 1824 od rytíře von Schönfelda za 310 (30). Ze dvou aukcí Žďárského (29. IX. — 1. X. a 9.—11. XII.) vzbudily náš zájem knihy numismatické. Různé ročníky čs. časopisu numismatického byly prodány vesměs po Kčs 540 (25). Za tutéž cenu dílo Ed. Fialy Beschreibung böhmischer Münzen u. Medaillen (70). Kniha J. Appela: Münz- und Medaillen-Sammlung zůstala neprodána při vyvolací ceně 200. Známé dílo K. Chytila: Josef Mánes a jeho rod dosáhl jen 55 (50).

Zikešová, nazvaná »Z našich kulturních dějin«, pořádaná 7. a 8. října přinesla tyto zajímavosti: Österreichischer Militär-Almanach z roku 1801 za 310 (55). Kompletní druhé vydání Sedláčkových Hradů zůstalo neprodáno při vyvolací ceně 5.800. Za

Kčs 190 (60) byla prodána kniha, pocházející podle ex libris z knihovny barona Procházky s názvem: *Darstellung des Wappen- und Adelsbeweises nach den allg. und besondern politischen Gesetzen Österreichs etc.* z roku 1824 od A. R. Namestníka. Sedláčkova přednáška vydaná tiskem pod názvem »Ursprung des böhmisch-mährischen Adels« za 45 (10). Tato kniha byla prodána v říjnu ještě jednou za 95 (20) na IV. Bačkovského aukci — Dějinami a politikou (20.—22. října). Kromě již vpředu zmíněných knih zapsali jsme si: Horníčkovu knihu o rodopisu za 110 (45), od J. Millera — Z tradic selského rodu Vinduškova 100 (100), Adresář města Prahy a sousedních obcí z roku 1884 120 (35), Miškovského Rodinnou kroniku Rottovskou za 60 (25), Staré časy Spálenopoříčska od V. Davidka za vyvolací cenu 140, Podlahova Posvátná místa 390 (250) a dílo Naše znaky státní staré a nynější od archiváře V. Vojtíška za 55 (15). Soupis památek historických a uměleckých, různé svazky, vyskytly se v dražbě Basso-vy knihovny, u Žďárského a Hladíka.

LITERATURA

»Slovanská knihovna«, roč. VI. 1947. — Na str. 99.—101. jedná Dr. Václav Hlavsa o Trejtlarech z Krošovic. Je to snad prvá soustavnější zmínka o této staropražské erbovní rodině. Námět by zasluhoval zevrubnějšího zpracování. Autor neuvádí, co o Trejtlarech exulantech vydal Dr. Schmertusch v r. 1902.

Rudolf Bačkovský: »Bývalá česká šlechta předbělohorská na svých sídlech v Čechách a na Moravě a ve svých znacích«. Stran 371. Kčs 350.— Vydal Jindřich Bačkovský (bratr autorův). V prvním svazku (další jsou připravovány) spisovatel, profesor učitelského ústavu v. v., popisuje 30 hradů a zámků z různých krajů, čerpaje spíše z tištěné literatury, než z archivních pramenů. K podrobnému posouzení se ještě vrátíme.

»Bezděz«, roč. X. 1947. — V 2. čísle na str. 48.—53. Dp. Viktor Štětina cituje Strejčkův článek o Svat. Čechovi a přináší zprávy o varnsdorfském biskupu Miloši Čechovi. Synovec Svat. Čecha, Erich Czech zůstal v Rakousku, jako rakouský důstojník byl převzat do Hitlerovy armády, byl zapleten i do známého spiknutí proti Hitlerovi, a žije nyní v Itálii, neboť jeho paní jest Italka z Bolzana.

Pierre Joubert: *Les lys et les lions, initiation à l'art du blason.* Vydaly Les presses d'Ille de France — 1947. Počátkem letošního roku objevila se na pařížském knižním trhu heraldická publikace *Les lys et les lions*, která je povšečným úvodem do francouzské heraldiky. Čtenáře však spíše než text zaujmou bohaté barevné ilustrace znaků i figurální kresby rytířských motivů, dokládající výklad o vzniku znaků a čtyři erbovní pověsti o původu znaků králů aragonských, navarských, vévod rakouských a znamenitého francouzského domu de Montmorency. Českého heraldika upoutá vyobrazení velkého znaku československého, které má však chybné tinkтуры Slovenska a Moravy. Dílko pana Jouberta je zajímavým dokladem přítomné situace francouzské heraldiky, která ve výtvarnicích, jako je p. R. Louis, vojenský symbolista, a pan Joubert, a ve společnosti Société française d'Héraldique et Sigillographique, prožívá svou skutečnou renaissance.

Mir. Kovařík.

František Šimek: *Slovníček staré češtiny.* (Vydala Matice česká, 1947, stran 240, brož. Kčs 85.—). Postrádali jsme doposud slovník staré češtiny, nepočítáme-li ještě asi dlouho nedokončený Staročeský slovník od Gebauera a Smetánky. Protože jeho potřeba se jevila stále silněji u lidí, majících styk se staročeskými knihami (jichž čtenářů mimochodem

přibývá), pověřila Matice česká prof. dr. Šimka sestavením diferenciálního slovníku staročeského, v němž by byly zachyceny nejběžnější výrazy. Prof. dr. Šimek se svého úkolu zhostil velmi čestně. V úvodu připojil stručný přehled hlavních rozdílů staré a nové češtiny v hlásošloví a starosloví, seznamující se starou češtinou i laiky. Ve slovníčku jsou zachyceny významy odlišné od dnešního smyslu slova; autor zde sledoval jen cíle praktické.

Je to velmi vhodná pomůcka pro historiky a rodopisce, která zabráni některým chybám z neznamení původního smyslu, znehodnocujícím až dosud mnohé vědecké dílo, jak autor několika příklady doložil.

Ctirad Rakušan.

»Zprávy Českého zemského archivu«, svazek IX. Uspořádali dr. Bedřich Jenšovský a dr. Otakar Bauer, Praha 1946, stran 406. Archiv země české v Praze vydal konečně po delší době, překonav potíže s tiskárnou i finanční překážky, další svazek svých »Zpráv Českého zemského archivu«, který je dílem za okupace umučeného ředitele archivu dr. Bedřicha Jenšovského. Do svazku přispěli dr. Zdeněk Kristen životopisem Hynka Kollmanna, dr. Jan Bedřich Novák článkem o nové budově zemského archivu, dr. Antonín Haas studií o české královské kanceláři za Jindřicha Korutanského, Antonín Liška zajímavou prací o vazbách pozemkových knih, dále p. M. Haasová-Jelínková pojednala o sbírce vlasteneckého kněze Voříška, dr. Miloslav Volf o samostatných archívech a dr. Bedřich Jenšovský o nadaci hraběte Straky.

Svazek uzavírá obsáhlá kapitola o činnosti zemského archivu v letech 1934—1941, podávající podrobný pohled do všech oddělení archivu, do jeho správy, vědecké činnosti, personálních záležitostí atd. Doufáme, že další svazek nedá na sebe dlouho čekat, aby se brzy vyplnila mezera let 1941 až 1947, a že nový svazek bude opět pěkným přírůstkem pro knihovnu každého archiváře a historika, jako jest tento.

Zdeněk Bičík.

»Archiv koruny České«. 5. Katalogy listin z let 1378—1437. Sepsal dr. Antonín Haas. Nákladem Zemského národního výboru, Praha 1947, stran 301. Další svazek katalogů vydávaných Archivem země české obsahuje listiny korunního archivu z let 1378—1437, které pečlivě do registů rozvedl dr. Antonín Haas. Tak bylo rozepsáno 363 listin z nejvzácnějšího fondu zemského archivu. Každá listina má své číslo, místo vydání a převedené datum v záhlaví, v závorce pak místo a datum nepřevedené podle znění listiny i v původním pravopisu, stručný regist, popis písemnosti i pečeti, a nakonec je připojena bibliografie.

Historikům a archivářům se tak dostává dalšího cenného přírůstku do jejich knihovny, a lze si jistě přát brzké vydání dalšího svazku. Podotkl bych jen, že považuji za celkem zatěžující a zbytečné uváděti v závorce v záhlaví nepřevedené datum a místo podle znění listiny, po př. i s lety panování, a že by bylo dobře hledati vhodnější řešení. Zdeněk Bičík.

K řadě příruček o československých dějinách, které se v posledních dvou letech objevily na knihkupeckém trhu, řadí se nejnověji práce moravského historika dr. Ladislava Hosáka »Nové československé dějiny« (Komenium, učitelské nakl., Praha 1947, stran 614, cena 165 Kčs brož.), určené především pro potřebu kruhů učitelských.

Kniha podává zpracování dějin Čech, Moravy a ve zvláštní partii i Slovenska, od doby nejstarší až do konce druhé světové války, takže se v ní čtenář může informovati i o vývoji naší republiky po první světové válce a o nedávných událostech. Zpracování období 1914—1945 není ovšem definitivní, jak ostatně autor správně podotýká, neboť historické dílo v pravém slova smyslu může vzniknouti až s určitým odstupem doby.

Velkým kladem Hosákovy knihy oproti podobným příručkám jest ta okolnost, že autor připojil za jednotlivé úseky knihy vždy dosti podrobnou bibliografii. Vyplývá to konečně i ze samého určení knihy a zvyšuje to jen její cenu, neboť bude nejlépe vyhovovati potřebě každého, kdo se chce poučiti o slavné minulosti naší milované vlasti.

Zdeněk Bičík.

Josef Fiala, Historie papírny v Novém Městě na Moravě. Náš spolupracovník, profesor Fiala, vydal tuto zajímavou práci, již radí hned za našeho znalce historie papíren zasloužilého Fr. Zumana. Výzkum moravských papíren zláká autora jistě k dalším publikacím.

MUDr. L. Fírt, »Od Eufratu až do Benghazí«. Historie čs. vojenské jednotky na Středním Východě. Práce — Praha 1947, stran 257, cena 100 Kčs brož., 125 Kčs váz.

Tato kniha je v pravdě kronikou, jež zachycuje kus našeho aktivního národního odboje ve druhé světové válce, kdy naši vojáci, jako kdysi legionáři, se postavili se zbraní v ruce proti svému odvěkému nepříteli — Němcům — takřka na všech světových bojištích této války.

Autor zasazuje své vyprávění do rámce celkové válečné situace ve středozemní oblasti a seznamuje tím čtenáře s vývojem a postupem válečného dění od počátečních neúspěchů a ústupů až ke konečnému vítězství a vyhnání nepřítelů z africké pevniny. Barvitě líčí smutné i veselé osudy našich vojáků, jejich popularitu a oblíbenost, dojmy ze Svaté země Palestiny, Egypta a pouští, jakož i dlouhou anabasi, když po skončení bojů a po likvidaci africké fronty byla naše jednotka odtransportována přes Suez kolem Afriky do Velké Británie, kde splýnula s československou samostatnou obrněnou brigádou. To bylo v srpnu 1945, kdy vážky vítězství se zřetelně naklonily na stranu Spojenců. Kniha končí vírou ve vítězství dobra a spravedlivosti, že »pravda vždy vítězí«.

Zdeněk Bičík.

Museum v Humpolci vydalo ke svému padesátiletému trvání prostou publikaci, věnovanou památce slavného rodáka, jehož jméno se stalo známým po celém světě, totiž dra Aleše Hrdličky.

Jak dělit české dějiny? Odpověď na tuto jistě vždy aktuální otázku se pokouší dáti dr. Václav Husa ve studii **Epochy českých dějin**. (Zvláštní výstisk ze Sborníku pro hospodářské a sociální dějiny, ročník I. 1946 — stran 47, cena 20 Kčs, Práce — Praha 1947). V úvodu podává autor přehled starších názorů na rozdělení našich dějin, jak je formulovali přední čeští historici, od Františka Palackého, Josefa Kalouska k J. V. Šimákovi, Václavu Novotnému, Josefu Šustovi a především Josefu Pekařovi a jejich žákům. Ti všichni se přes různost svých teorií shodují v trojdílném schématu (starověk, středověk a novověk) a dále pak v tom, že hledají dějinné mezníky v oblasti duchovního vývoje myšlení a světového názoru. Toto rozdělení je podle autora dnes již nemožné a nedostačující, nelze na př. posuzovati husitskou revoluci nebo národní obrození jen s hlediska názoru spiritualistického (ale také nikoliv jen s hlediska, kterému autor dává přednost).

Mezníky dějin tvoří nikoliv ideové duchovní proudy, nýbrž především změny hospodářsko-sociálních řádů, které se dotýkají přímo celého národa a všech tříd občanstva, a jediné proto mohou býti výchozím bodem k moderní a nové periodisaci dějin. Dr. Husa odmítá tím ostře Pekařovu teorii a jeho rozdělení našich dějin, když píše o nesmyslných Pekařových thesích.

V druhé části své studie pojednává autor o vstupu Slovanů na jeviště světových dějin a o problémech s tím spojených, podrobně rozebírá tři fáse feudalismu v našich zemích a epochu kapitalismu. Přelom

mezi nimi klade k roku 1848; teprve velké události roku 1945 zaznamenaly první kroky ke konečné likvidaci kapitalismu u nás a tím byl dán i podklad k nové dějinné epoše — k epoše socialismu.

Zd. B.

Mezi jednu z nejvzácnějších a nejstarších našich památek staročeské literatury patří nesporně latinská kronika sepsaná Kosmou, děkanem pražské kapituly asi v první čtvrtině XII. stol. Péči **Karla Hrdiny** dočkali jsme se dalšího jejího vydání v českém překladu. **Kosmova kronika česká** (Praha, Melantrich 1947, stran 328, cena 80 Kčs brož., 100 Kčs váz.), jako 10. svazek knižnice Odkaz minulosti české. Knihu doprovodil vydavatel úvodní studií, doslovem, rejstříkem a řadou přilehavých příloh.

O životě Kosmově jsme jen skromně zpraveni: narodil se okolo roku 1045, vzdělával se na katedrální škole v Praze a pak v Lutychu. Na svých cestách poznal řadu německých měst a severní Itálii, Jeho manželka, Božetěcha, zemřela roku 1117, o svém synu Jindřichu má nepřímou zmínku v kronice k roku 1125 Komasa zemřel 21. října 1125.

Kroniku počal Kosmas psáti před rokem 1100, a rozdělil ji ve tři knihy. Ke každé knize připojuje pak předmluvu s dedikací. Počíná vyličením potopy, doby pohanské a vypráví dějiny domácí od prvních Přemyslovců až do roku své smrti 1125. Sloh díla Kosmova naznačuje velké znalosti autorovy, spojené se snahou podat dílo umělecky vytříbené a literárně cenné. Sám však posuzuje své schopnosti jen velmi skromně.

Kroniku Kosmova znali již Dalimil, Pulkava, kteří z ní hojně čerпали, a teprve Hájkova tištěná kronika zatlačila Kosmu do rozadí. Ale již roku 1602 vychází i Kosmas tiskem péčí Markvarta Frehera v Hanavě. Neúspěšné pokusy o další vydání Pavla Ješina a Bonaventury Pitera svědčí o stálém zájmu o tento klenot naší literatury. Nová vydání pořídili později F. M. Pelcl s Frant. Palackým, Rudolf Köpke, Josef Emler s V. V. Tomkem a nejnověji Bertold Bretholz. Protože jde vesměs o edice těžko přístupné, vítáme s radostí nové Hrdinovo vydání, které se nadto dostává v přístupné formě i širší veřejnosti. Zd. B.

Jan Muk. »Alois Landfras, probuzenský knihtiskař a jindřichohradecký starosta«. K 150. výročí jeho narozenin a založení Landrasovy tiskárny vydala a vytiskla firma A. Landfras syn. náj. Fr. Prauser, Jindř. Hradec 1947. Stran 25. — Významné jihočeské rodinné zasloužliví se o národně-kulturní uvědomění Jindř. Hradce. dostává se vzpomínky z pera autora pečlivého, a dokonale ovládajícího kolorit probuzenecké doby.

Bohumil Hypšman, »Obnova památné Prahy«. Vydal »Klub za starou Prahu« v spolupráci Ottova nakladatelství 1947. Stran 76. Kčs 50.—. — Autor (nar. 10. 1. 1878 v Praze), dospívá ku svým sedmdesátinám. Jeho život, vyplněný snahou a bojem o záchranu stavebních památek pražských, opravňuje nás iak k srdečnému přání mnoha zdraví a ještě dlouhých let, tak i k projevu obdivu nad novou publikací autorovou, dosvědčující, iak suveréně je arch. Hypšman obeznámen se stavební historií staré Prahy, a jak cílevědomě a oprávněně brání se proti všem nešťastným novodobým zásahům. Rodopisci, zvláště pokud jsou zpříznění se staropražskými rody, s radostí a zájmem uvidí v knize snímky mnoha domů, dnes bohužel již zbořených.

Tim. Vodička: »František Sušil«. Str. 102, Kčs 36.—. **Bohd. Chudoba a Vil. Biřnar: »Jan Sedlák«.** Str. 87, Kčs 55.—. **Rud. Holinka: »Svatý Vojtěch«.** Str. 122, Kčs 39.—. **Zden. Kalista: »Bohuslav Balbín«.** Str. 46, Kčs 18.—. Jako svazky č. 1.—4. knižnice »Cirkev a Vlasti« v r. 1946—47 vydala »Brněnská tiskárna, Brno«. — Nás zajímá hlavně Holinkova práce, obírací se výhradně osobností sv. Vojtěcha, s přihlédnutím

k přemyslovským a slavníkovským poměrům této ranné doby našich dějin. — Pokud se týče Kalistovy práce, nastiňuje nám literární portrét velkého českého dějepisce, jehož horoucí vlastenectví uznávali vždy i ti, kdož se jinak stavěli záporně k oněm duchovním proudům, z nichž Balbín vyšel.

František Kop: »Odvěky doklad naší státní svrchovanosti«. Vydalo »Univerzum« 1947. Str. 91. Kčs 100.—. K přísně vědeckým publikacím, věnovaným českému korunovačnímu právu, korunovačním klenotům a pod. přibyl tento krásně vypravený svazek, v úpravě Vojt. Kubašty.

»Tři města v Podkrušnohoří, Teplice-Šanov, Duchcov, Bílina.« — Za spolupráce ONV a MNV tří měst v r. 1947 vydala Národohospodářská propagace Československa, Brno. Stran 220. — Krásná výprava. Pochopitelně věnována většina místa věcem soudobým, ale i krátké články z minulosti měst jsou výstižné.

Karel Slaviček: »Tajná politická společnost Český Repeal 1848«. Vydal »Pragotisk« 1947. Stran 148. Kčs 75.—. Blížící se stoleté výročí památných svato-dušních bouří dá jistě vzniknouti řadě knih, obírajících se tímto námětem. Slavičkova práce je dokonalá, a zevrubně popisuje působení Arnolda, Friče i ostatních mužů »doby předbřeznové«.

Jaroslav Švehla: »Bomby kolem Pantheonu«. Vydal »Pragotisk« 1946. Stran 104. Kčs 60.—. Název sice empatický, ale autor věcně a odborně líčí osudy našeho »Národního musea« za okupace i za revoluce.

Jihočeský sborník histor. XVI, 3 4. Ze čtyř článků F. M. Bartoše nás zajímají ony o předhusitských katolických kazatelích Johanitovi Tomáškoví (na něhož přišel při určování anonymních kodexů vodňanského archivu) a známém Johlínovi z Vodňan, příslušníku řádu Božího hrobu, který měl klášter v Praze na Zderaze, blízko dnešního Karlova náměstí. O tomto významném reformním, katolickém kazateli se vědělo, že byl autorem t. zv. zderazské postily. Bartošův výzkum mu připisuje autorství i t. zv. Quadragesimale Admontského, jehož datování jeho objeviteli Janu Vilikovskému působilo obtíže. Bartoš přesvědčivě dovozuje, že Johlín je autorem Quadragesimale. — Časopis přináší dále zmínky o Soběslavi, Drhovicích, Borotíně a Jestebnici a vzpomíná jubilejí R. Urbánka, B. Součka a A. L. Krejčíka.

Prof. Ant. Novák, Fr. Bulín a K. Vítek: Stručné dějiny československé v slově i obrazech. Nákl. vlastním. 151 stran. Kčs 290.—. V Praze 1946. Velmi dobře zpracovaná příručka. Vítkovy barevné ilustrace žel vycházejí nesamostatně ze známých předloh jiných, starých českých malířů a ilustrátorů. Usmrčení posledního Přemyslovce událo se ovšem zcela jinak, než kreslí Vítek.

Dr. Jan Kapištrán Vyskočil O. F. M. Šest století kostela a kláštera u Panny Marie Sněžné. Vydalo nakl. »Atlas« Praha 1947. 181 stran. Kčs 78.—. Proslavený pražský chrám dostává velmi dobrou monografii, již dosud neměl. Mohla být ještě obsírnější. Nás rodopisce by zajímaly, byť krátké zprávy o význačnějších rodech, ve farnosti žijících. Knize chybí rejstřík, stará bolest, stále a stále recensenty vytykána. Publikaci zdobí velmi zdařilé snímky.

Karel Szaýnocha: Válka o české ženy. Z polského přeložila Helena Teigová. Úvod Václava Chaloupeckého. Stran 66. Neprodejná novoročenka, nakladatelství »Sfinx« Boh. Janda. — V našich představách žije císař Karel IV. jako mistrný diplomat a státník, ze svých hradčanských a karlsštejnských hradních komnat vladařským umem dirigující Evropu a budující mohutnou říši. Autor na základě malé epizody (urážka uherské královny českým panovníkem) dovozuje, že i v tehdejší diplomacii nechyběly »faux pas«, od nichž k evropské válce byl již jen krůček.

ZPRÁVY

JUDr. Prokop Toman, narozen 21. prosince 1872 v Praze, dožil se v plném zdraví 75 let. Sběratel a dějepisec umění, syn historika Hugona Tomana věnuje nyní všechn svůj čas třetímu, značně rozšířenému vydání »Nového slovníku čsl. výtvarných umělců«, který v nakladatelství Rud. Ryšavého dospívá právě k sešitu č. 15.—16., k písmenu »K«.

Jan Štenc, dobře zasloužilý český grafik a nakladatel, zemřel ve středu 5. list. 1947. — Z jeho grafického závodu jsou štočky, jichž jsme užili v naší vydané knize »O počátcích erbů pražských cechů«.

DOTAZY

87. **Huml, Hummel.** Výskyt před r. 1750 jest hledán.

88. **Hledány zprávy o osobě:** »Svobodný Paň Jan Slawik überjäger«, manželka Kateřina (rod. Vendlová? Undlová?). Jedinou stopou je oddací zápis jeho syna, myslivce Jana, v Božejově r. 1759, svateb. svědkem božejovský myslivec Josef Wendel, rodilý z Choustníku. (Podotýkám, že 1722 žil v Choustníku chalupník Matěj Undel.) Jan měl prohlášky ve Strmilově a po svatbě byl myslivcem na panství Proseč-Obořiště. Ve svatebním zápisu Jan je uveden jako rodák z Choustníku (Chusniczi natum) a jako syn po zemř. Janu Slavíkovi z Kardašovy Řečice. Leč v Choustníku matriky shořely a v Kard. Řečici nalezen jediný zápis o narození Leopolda Sl. — Em. Slavík, Praha VI, Přemyslova 7.

89. **Hříděl.** Prosím o zprávy před r. 1700.

90. **Napoleonica** všeho druhu sbírám a prosím o upozornění.

91. **Pech.** Odkud přišli předci Tomáše Pecha, přijat za vlastního Jiřím Louckým v Předoníně č. 4., okr. Roudnice, býv. panství dolnoberkovické. Hospodařil 1733—1759, zemř. 1761, ženat s Rosinou.

92. **Šustek, Schustek, Šoustek.** Zprávy ze všech dob i krajů, zvláště z Moravy a Slezska.

93. **Spálovský, Spanovský, Sponauer.** Zprávy ze všech dob i krajů, zvláště z Moravy a Slezska.

94. **Luboměřský.** Zprávy ze všech dob i krajů, zvláště z Moravy i Slezska (dotazy č. 92., 93., 94.) vyprošuje si Šustek Frt., odb. uč., Spálov n. Odrou 21.

95. **Kaňok (Kaniak)** Josef kol 1823 oddán s Barborou Škapovou, pravděpodobně v těšínském Slezsku, v tehdejší rakouské části diecese vratislavské. Hledám oddací zápis.

96. **Häusler Jiří Juda Tadeáš, JMC** hejtman zbirovský, zemř. 6. 4. 1716 Zbirov, qdán neznamo kdy a kde s Alžbětou Veronikou roz. Kindermanovou, narozenou kol 1643.

97. **Moučka (Mautska)** Jan Jos. Ant., hejtman a později primátor vltavotýnský, zemř. tamže 1729. Prvá choť N. Perkhammer v. Insperk. Druhá choť Anna Barb. Bořková Dohalská z Doh. Třetí choť Magd. Kheilholz(?) v. u. zu Badenstein.

98. **Worel Václav**, 1759 hejtman v Louňovicích, manž. Eufrosina. Zprávy na dotazy č. 96., 97., 98. vyprošuje si F. J. Häusler, Archivart, Schloss Ligist, Weststeiermark, Österreich.

99. Klimeš John L. zemřel v Kalifornii. Částku 250 am. dolarů dědí příbuzný Jan Klimeš, údajně z Jihlavy. Přihlášky dědiců přijímá ministerstvo zahraničních věcí, odd. V.
100. Turek. Hledám křestní a oddací zápis Frant. Turka, mistra řeznic. v Česk. Buděj., naroz. kol 1819 snad na Bechyňsku či Tábořsku. Zeman s Marií Fenclovou ze Suchdolu. — Mil. Kestka, Praha II. čp. 1722.
101. Snop. Hledám křestní zápis Martina Snopa. Týž jako obyvatel v Kutrovicích č. 26, oddán 27. 10. 1793 v Kvílicích (okr. Slaný) 30ti letý, svobodný s Magdalenou Zahradkovou z Kutrovic 18. — Fr. Snop, Křížky čp. 10, p. Malá Skála.
102. Vokoun Václav křtěn 6. 4. 1653 v Švihově (rod. Jan, Anna). Starší zprávy žádoucí.
103. Cigenheim (Czigenhaimb) Martin, mlynář. Brodce na Boleslavsku. Dcera Lidmila nar. 1650—1665, odd. 16. 5. 1685 v Beznu s Václ. Vokounem.
104. Rebensteiger z Blankenfeldu. — Zprávy před r. 1700 chybí. — Odpovědi na dotazy č. 102. až 104. vypořouje si Karel Friedrich von Frank, Schloss Senftenegg, Post Fernsnitz, Niederösterreich.
105. Všechny údaje ohledně jména Babirád, Babzrad, Bab-Irad redakci Rodokmene.

ODPOVĚDI

6. Kondelík Josef, nar. 27. 2. 1811 Královice, jako syn Petra Kondelíka, obuvnického mistra v Královicích u Plzně a Anny r. Aubriziusové. (Starší data vítána).
53. Oliva Matouš podle ber. rulle z r. 1654 (Zem. Archiv) drží grunt o 21 str. na Kladně. Týž grunt o 25 str. podle visitač. zápisu z roku 1757 drží Jan Oliva. — Rod téhož jména r. 1615 v Slaném. Jos. Švejda.
56. Kostka. Jméno vyskytuje se v nejstarší grunt. knize Spálova nad Odrou (sign. E 20-4), uložené v Opavě, od r. 1646 až dodnes, rovněž tak v míst. matrikách. Fr. Šustek.
72. Legczar. Ve Svěradicích narození 24. 9. 1715 Václav, 27. 12. 1707 Štěpán, 14. 9. 1710 Ludmila. Rodiče Jiří Legczar, Dorota. (Starší data vítána).
73. Kozíseno Jan drží r. 1630 chalupu v Tachlovicích, touž chalupu r. 1654. Matouš Kozíseno.
77. Vomáčka Ig., majitel tkalcovny v Jindř. Hradci č. 128—II., v l. 1886—1900 člen městské rady tamže. Dr. J. Muk.
82. Záruba Martin, sedlák v Žilině, daroval r. 1781 kostelu v Družci 900 zl.
84. Marat. Jméno vyskytuje se již v 2. polovině 17. století v okolí Počepic a Vys. Chlumce (okr. Sedlčany). Není pochyb o tom, že dnes žijící nositelé tohoto příjmení jsou potomci české, vesnické rodiny ze Sedlčanska.
86. Kraków. — Polskie Towarzystwo Heraldyczne, Kraków. Ul. Piotra Michalowskiego 9. Prof. Dr. Wład. Semkowicz.
- Lyon. — Conseil des Héraldistes de France. Emile Salomon, Lyon, 11 Rue Bournes.
- New York. — American Heraldry Society, New York City, USA, G. P. O. Box 25.
- Paris. — Société héraldique et généalogique de France, Paris.

Roma. — Collegio Araldico, Roma. — Časopis: »Rivista del Collegio Araldico«.

90. Napoleonica. — Antikvariát Pyšvejc, Praha II., Jindřišská 15. právě rozprodává z volné ruky velkou napoleonskou knihovnu.

ČTENÁŘI NÁM PÍŠÍ

- Rumunsko. Pan Ctěrad Rakušan nás žádá, abychom otiskli nový státní znak republiky rumunské. Pražské vyslanectví nám sděluje, že nový státní znak nebyl ještě schválen. Jakmile se tak stane, rádi nákres zašlou k otisknutí.
- Cech Svat. K článku str. 90. I. r. upozorňuje nás ředitelství veř. odbor. školy pro žen. povolání ve Velkém Meziříčí, že Olga, dcera Vladimíra Čecha, měla za manžela Aloise Šaška, knihtiskaře ve Velkém Meziříčí.
- Nonnenmacher. K článku str. 21. II. r. píše nám Dr. Sv. Vaníš, že Nonnenmacher v r. 1701 připomínán jako spoluvůdce nových oltářů v Lounech v chrámu sv. Mikuláše.
- Kršňák. K článku str. 47. I. r. sděluje ředitelství »Měst. musea« v Benešově, že lesní hajný ve výslužbě Josef Kršňák, rytíř z Karlsbergu koupil 26. května 1903 od Antonína a Antonie Havlíkových dům čp. 305. v Pražské ulici. Po jeho smrti odevzdán dům do vlastnictví pozůstalé manželce Anně Kršňákové z Karlsbergu odevzdací listinou ze dne 17. 10. 1910 č. 216-17/20. Tato postoupila dům podle notářského zápisu ze dne 25. 10. 1910 svému synu Robertu Kršňákovi, rytíři z Karlsbergu, officiantu okr. hejtmanství v Benešově u Prahy do vlastnictví. Týž nar. 6. led. 1871, jmenován 21. 5. 1919 místodržitelským kanclistou, ustanoven od 13. 7. 1920 obecním tajemníkem v Radměřicích u Votic, zemř. 11. května 1921 v Reichenhallu v Bavorsku.
- Victor, vitor. oris překládá důkladný slovník K. E. Georgese, skutečně Korbflechter, t. j. česky košíkář nikoli bednář, jak lze najíti v Ausführl. lateinisch-deutsches Handwörterbuch, Hannover-Leipzig, 1918, S. 3526. Red.
- Voříkovský. K článku str. 93 II. r. píše nám p. Lad. Lábek, řed. národopisn. musea v Plzni, že 20. září 1906 zemř. v Plzni Felix Voříkovský z Kundratic jako žebrák a plzeňská pouliční figurka. Byl synem Antonína V. z K., c. k. jub. okres. soudce, zesnulého 22. 1. 1885 v 85 letech, a matky Josefiny r. Filukové z Jemnic na Moravě. Jmenovaný Felix studoval báb. skou akademii, oddal se však alkoholu a spustl. Obec se několikrát pokusila přimět jej k řádnému životu, ale nadarmo.

ZESNULÍ ČLENOVÉ

JOSEF FUNDA

emer. ředitel mlýnů

zemřel 18. října 1947 v Ml. Boleslavi ve věku 58 r., pochován 22. října 1947 v rodinné hrobce ve Velimi.

Zachováme mu památku!

Na skladě máme: _____

›RODOKMEN«

časopis pro rodopis a znakovství. - Ročník I,
rok 1946, stran 96. - Cena Kčs 80.- pro členy.
Nečlenům neprodejné.

VLAD. J. SEDLÁK:

O počátcích erbů pražských cechů

Vyšlo 1945. Stran 56. Obrazových tabulí XII.
Cena Kčs 50.- pro členy. Nečlenům neprodejné.

Dr. VÁCLAV BARTŮŇEK:

Stručné dějiny kostela sv. Michala na Starém městě Pražském

(zvláštní otisk z I. ročníku časopisu ›Rodokmen«).
Vyšlo 1946. Stran 47. Se 2 snímky. Cena Kčs
12.- pro členy, Kčs 22.- pro nečleny.

ALOIS KUČÍK:

Po stopách předků Petra Bezruče

Vydali jsme spolu se ›Společností Petra Bezruče
v Opavě«. Stran 102. Cena Kčs 54.- pro členy
i nečleny.

Nakladatel: Vydavatelské družstvo ›Rodokmen«, zaps. spol. s r. o. Redakce: Praha I, Bartolo-
mějská 9n. Administrace: Praha I, Národní 25. Novin. sazba povolena ředit. pošt. a tel. v Praze
pod čj. IA-7-2372-OB-46. Dohledací pošt. úřad Praha 25. Tisk: Bří Vychnerové, Praha-Břevnov.